

Številka: 001-220/2020/66

Ljubljana, 11. 1. 2021

EVA 2020-2030-0021

GENERALNI SEKRETARIAT VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE

Gp.gs@gov.si

ZADEVA: Predlog Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke (EVA 2020-2030-0021) – redni postopek

<p>1. Predlog sklepov vlade:</p> <p>Na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o Vladi Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 38/10 – ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13 – ZDU-1G, 65/14 in 55/17) je Vlada Republike Slovenije naseji dne.....sprejela naslednji:</p> <p style="text-align: center;">SKLEP</p> <p>»Vlada Republike Slovenije je določila besedilo Predloga Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke (EVA 2020-2030-0021) in ga predloži Državnemu zboru Republike Slovenije v obravnavo po rednem postopku.«</p> <p style="text-align: right;">dr. Božo PREDALIČ GENERALNI SEKRETAR</p> <p>Prejmejo:</p> <ul style="list-style-type: none">- Državni zbor Republike Slovenije,- Ministrstvo za pravosodje,- Služba Vlade RS za zakonodajo.
<p>2. Predlog za obravnavo predloga zakona po nujnem ali skrajšanem postopku v državnem zboru z obrazložitvijo razlogov:</p> <p>/</p>
<p>3.a Osebe, odgovorne za strokovno pripravo in usklajenost gradiva:</p> <p>mag. Lilijana Kozlovič, ministrica Matic Zupan, državni sekretar mag. Andrej Del Fabro, sekretar</p>
<p>3.b Zunanji strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi dela ali celotnega gradiva:</p> <p>Pri pripravi gradiva so sodelovali neodvisni strokovnjaki Sveta Evrope v okviru Skupnega projekta Evropske unije in Sveta Evrope za podporo pri implementaciji modela Barnahus v Sloveniji, 2. faza (2019-2021) in nekateri člani Medresorske delovne skupine za izvajanje projekta »Hiša za otroke«, ustanovljene na podlagi sklepa vlade Sodelovanje zunanjih strokovnjakov ni povezano z javnofinančnimi izdatki.</p>
<p>4. Predstavniki vlade, ki bodo sodelovali pri delu državnega zbora:</p> <p>mag. Lilijana Kozlovič, ministrica Matic Zupan, državni sekretar Zlatko Ratej, državni sekretar</p>
<p>5. Kratek povzetek gradiva:</p> <p>Osnovni cilji predloga zakona so na podlagi mednarodnopravnih standardov in konvencij ter dobrih</p>

praks, ki se bile sprejete v nekaterih drugih državah in jih spodbujata tako Evropska unija kot Svet Evrope, celovito in sistemsko urediti obravnavo mladoletnih oškodovancev in drugih žrtev kaznivih dejanj; opredeliti jasna izhodišča, ki dopolnjujejo obstoječo kazensko zakonodajo, zaradi preprečevanja sekundarne viktimizacije otrok oškodovancev in prič ter zasledovanja največje koristi otroka; samostojno urediti številne institute v okviru enega zakona, zaradi česar bo sistem obravnavanja jasnejši, preglednejši in s tem dosledneje zagotavljal pravno varnost otrok oškodovancev in žrtev kaznivih dejanj.

Predlog zakona določa institucionalni okvir, načela in postopke za zaščito mladoletnih oškodovancev in prič v zakonu opredeljenih kaznivih dejanj v kazenskem postopku, izjemoma lahko pa tudi drugih, in njihovo celostno obravnavo. Če to zahteva zagotavljanje največje koristi otroka, se sme celostno obravnavanje otrok, kot ga določa ta zakon, smiselno uporabljati tudi v postopku obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Otrok je v skladu z mednarodni standardi opredeljen kot oseba mlajša od 18. let.

Procesne rešitve, predlagane v tem zakonu, stremijo k enotni, celoviti obravnavi otroka pri zaslišanju, bodisi v vlogi priče bodisi (tudi) v vlogi oškodovanca. Zato so procesne rešitve zasnovane tako, da sodišče z odredbo za zaslihanje po tem zakonu odloči tudi o uporabi vseh ukrepov za varstvo otrokove duševne celovitosti: izogibanju stikom z obdolžencem, uporaba prilagojenih prostorov, zaslihanje s pomočjo strokovnjaka, in minimiziranju števila zaslihanj (ti. *one-stop-shop pristop*). Kazensko procesna pravna podlaga za odločanje sodišča se sicer s tem zakonom ne spreminja; izhodišča, kot jih določa Zakon o kazenskem postopku, ostajajo nespremenjena. Vendar pa je pričakovati, da se bodo sodišča z zmanjšanjem administrativnih bremen lažje osredotočila na vsebinsko obravnavo položaja mladoletne priče oziroma oškodovanca ter na vsebinsko izvedbo samega zaslihanja. Ključ do odprave nepotrebne sekundarne viktimizacije ali stiske mladoletne priče je zmanjšanje števila zaslihanj. K temu cilju prispevajo prav vse prvne predlagane rešitve: celovit pristop, krepitev pravic obrambe in hibridna narava samega procesnega dejanja.

Predlog zakona določa ustanovitev posebnega javnega zavoda hiša za otroke, ki je organiziran kot strokovni zavod, ki mu – podobno kot pri izvedenstvu – sodišče prepusti organizacijo in izvedbo zaslihanja, pri tem pa ohranja vsebinsko procesno vodenje samega zaslihanja.

Z namenom varovanja otrokove duševne in telesne celovitosti se s predlogom zakona zagotavlja tudi krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku. Po tem zakonu krizna podpora pomeni nudenje podpore otroku ob zaslišanju ali osebnem pregledu, psihosocialna pomoč pa trajnejšo obliko pomoči otroku, ki sledi v obdobju po zaslišanju.

6. Presoja posledic za:

a)	javnofinančna sredstva nad 40.000 EUR v tekočem in naslednjih treh letih	DA
b)	usklajenost slovenskega pravnega reda s pravnim redom Evropske unije	NE
c)	administrativne posledice	DA
č)	gospodarstvo, zlasti mala in srednja podjetja ter konkurenčnost podjetij	NE
d)	okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki	NE
e)	socialno področje	DA
f)	dokumente razvojnega načrtovanja: <ul style="list-style-type: none"> – nacionalne dokumente razvojnega načrtovanja – razvojne politike na ravni programov po strukturi razvojne klasifikacije programskega proračuna – razvojne dokumente Evropske unije in mednarodnih organizacij 	NE

7.a Predstavitev ocene finančnih posledic nad 40.000 EUR:

(Samo če izberete DA pod točko 6.a.)

I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu				
	Tekoče leto (t)	t + 1	t + 2	t + 3
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov državnega proračuna	/	/	/	/
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov občinskih proračunov	/	/	/	/
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov državnega proračuna	/	/	/	/
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov občinskih proračunov	/	/	/	/
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) obveznosti za druga javnofinančna sredstva	/	/	/	/
II. Finančne posledice za državni proračun				
II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto t* *t=2021	Znesek za t + 1
Ministrstvo za pravosodje	2030-20-0014 Hiša za otroke / Barnahus	200707 Hiša za otroke - NOR in EGP FM 14-21 - namenska sredstva finančnih mehanizmov	393.550 EUR	253.300 EUR
Ministrstvo za pravosodje	2030-20-0014 Hiša za otroke / Barnahus	200708 Hiša za otroke - NOR in EGP FM 14-21 - slovenska udeležba	69.450 EUR	44.700 EUR
SKUPAJ				
II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ				
II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna:				
Novi prihodki		Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1	
SKUPAJ				
OBRAZLOŽITEV:				
<p>Sredstva za vzpostavitev in delovanje hiše za otroke v obdobju 2021 do 2022 bodo zagotovljena iz sredstev Norveškega finančnega mehanizma in Finančnega mehanizma EGP 2014-2021, v okviru NRP 1541-17-0001 Hiša za otroke / Barnahus. Sredstva bodo zagotovljena po odobritvi projekta Hiša za otroke s strani Službe Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.</p> <p>V okviru Sporazumu o programu Izobraževanje in usposabljanje, štipendije, vajeništva in podjetništvo za mlade, ki sta ga v okviru Norveškega finančnega mehanizma in Finančnega mehanizma EGP za</p>				

obdobje 2014 – 2021 decembra 2019 podpisala norveško zunanje ministrstvo in Služba vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko je kot dodaten mehanizem v okviru programa določen v naprej opredeljen projekt »Barnahus / Hiša za otroke« v skupni vrednosti. 1.563.588 EUR in skupnem trajanju 30 mesecev. Aktivnosti projekta vključujejo vzpostavitev (vključno s prenovo, pohištvom in opremo) in delovanje pilotnega modela Hiše za otroke v Sloveniji, pripravo gradiv za usposabljanje, usposabljanje strokovnih delavcev, aktivnosti za dvig ozaveščenosti in evalvacijo pilotnega delovanja hiše za otroke. Projekt se bo predvidoma začel izvajati v začetku leta 2021. V okviru pilotnega delovanja je predvideno 18-mesečno poskusno delovanje hiše za otroke, ki bo steklo po ureditvi prostorov.

Potrebna sredstva po izteku pilotnega delovanja so predvsem sredstva za plače zaposlenih in materialne stroške in se bodo zagotavljala v okviru finančnega načrta Ministrstva za pravosodje.

Izhajajoč iz statistik primerov zlorab otrok, ocenjujemo, da bi v času, ko bo zakon veljal le za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost (dve leti po začetku uporabe zakona), hiša za otroke potrebovala vsaj 2,5 strokovna delavca, ki bi bili usposobljeni za izvajanje zaslišanj otrok in nudenje krizne podpore ter psihosocialne pomoči. Direktor javnega zavoda bo ob delu direktorja polovico časa opravljal tudi strokovno delo. Za delovanje hiše za otroke sta nujno potrebna še po en tehnik in administrator. Ocenjeni stroški dela v tem obdobju so 188.000 EUR na leto. Ko se bo zakon začel uporabljati v celoti in bo vključeval tudi obravnavo otrok žrtev in prič ostalih kaznivih dejanj iz 2. člena predloga zakona, bo potrebno za obravnavo otrok zagotoviti še 2 do 2,5 strokovna delavca, kar bo pomenilo še približno 90.000 EUR letno.

Zavod bo deloval v prostorih, ki so v lasti države, zato stroškov z nakupom ali najemom prostorov ne bo. Vlada je za ta namen na Ministrstvo za pravosodje s sklepom št. 47803-120/2020/3 z dne 14. 7. 2020 že prenesla v upravljanje prostore na Zaloški 59 v Ljubljani. Prostore bo za potrebe izvajanja dejavnosti hiše za otroke potrebno še preurediti in opremiti, kar ocenjujemo na 380.000 EUR. Materialni stroški delovanja zavoda, ki vključujejo obratovalne stroške, varovanje, čiščenje in tekoče vzdrževanje prostorov, potne stroške, stroške rednih usposabljanj, supervizijo in zunanje sodelavce, so ocenjeni na 110.000 EUR na leto.

Zakon se bo začel uporabljati eno leto po njegovi uveljavitvi, zato kot predpostavko potrebnih sredstev po letih predvidevamo, da se bo zakon začel uporabljati 1. 5. 2022 za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in 1. 5. 2024 tudi za ostala kazniva dejanja iz 2. člena predloga zakona. Potrebne zaposlitve bo potrebno realizirati nekoliko pred začetkom uporabe zakona, da se lahko kader ustrezno pripravi in usposobi.

7.b Predstavitev ocene finančnih posledic pod 40.000 EUR: /

8. Predstavitev sodelovanja z združenji občin:

Vsebina predloženega gradiva (predpisa) vpliva na:	NE
<ul style="list-style-type: none"> - pristojnosti občin, - delovanje občin, - financiranje občin. 	

Gradivo (predpis) je bilo poslano v mnenje:
<ul style="list-style-type: none"> - Skupnosti občin Slovenije SOS: DA - Združenju občin Slovenije ZOS: DA - Združenju mestnih občin Slovenije ZMOS: NE

Predlogi in pripombe združenj so bili upoštevani:
<ul style="list-style-type: none"> - v celoti (pripomb ni bilo).

9. Predstavitev sodelovanja javnosti:

Gradivo je bilo predhodno objavljeno na spletni strani predlagatelja:	DA
---	----

Datum objave: 4. 6. 2020 na spletni strani Ministrstva za pravosodje in portalu e-Demokracija V razpravo so bili vključeni:
<ul style="list-style-type: none"> - Vrhovno sodišče Republike Slovenije, - Okrožno sodišče v Ljubljani,

- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani,
- Specializirano državno tožilstvo,
- Policija,
- Državno odvetništvo,
- Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij,
- Sodni svet,
- Državnotožilski svet,
- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije,
- Odvetniška zbornica Slovenije,
- Informacijski pooblaščenec,
- Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani,
- Pravna fakulteta Univerze v Mariboru,
- Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici,
- Inštitut za kriminologijo,
- Slovensko sodniško društvo,
- Društvo državnih tožilcev Slovenije,
- Društvo kriminalistov Slovenije,
- Skupnost občin Slovenije,
- Združenje občin Slovenije,
- nevladne organizacije,
- predstavniki otrok in
- tuji strokovnjaki.

Mnenja, predloge in pripombe so podali:

- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije,
- Informacijska pooblaščenka,
- Vrhovno sodišče Republike Slovenije,
- Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) in Središče ZIPOM,
- Združenje za MOČ,
- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Državno odvetništvo,
- Generalna policijska uprava (Uprava kriminalistične policije),
- Odvetniška zbornica Slovenije in
- dve pripombi prek e-Demokracije.

Upoštevani so bili:

- večinoma.

Bistvena mnenja, predlogi in pripombe, ki niso bili upoštevani, ter razlogi za neupoštevanje:

Upoštevatni ni bilo mogoče predvsem predloga, naj se zakon uporablja tudi za druge vrste postopkov, ne le za kazenske. Predloga v danem trenutku ni mogoče upoštevatni. Predlog zakona se osredotoča na zagotavljanje zaščite in celovite obravnave v kazenskem postopku in s tem ponuja možnost za oblikovanje dobrih praks, ki jih bo mogoče sčasoma prenesti tudi na druga področja. Pri ostalih predlogih, ki jih ni bilo mogoče upoštevatni v predlagani obliki, je pripravljavec predpisa večinoma podal dodatna pojasnila in jih vključil v obrazložitve.

10. Pri pripravi gradiva so bile upoštewane zahteve iz Resolucije o normativni dejavnosti:

DA

11. Gradivo je uvrščeno v delovni program vlade:

NE

Mag Lilijana KOZLOVIČ
ministrica

Priloge:

- predlog sklepa Vlade RS
- predlog Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke

- Priloga 2
- Osnutek Pravilnika o postopkih in pogojih preverjanja usposobljenosti strokovnjakov in svetovalcev, ki zagotavljajo celostno obravnavo otrok
- Osnutek Uredbe o načinu sodelovanja med javnim zavodom hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju zaščite otrok v kazenskem postopku in njihovi celostno obravnavi v hiši za otroke

Datum:
Številka:

Na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o Vladi Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 38/10 – ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13 – ZDU-1G, 65/14 in 55/17) je Vlada Republike Slovenije naseji dne.....sprejela naslednji

SKLEP

Vlada Republike Slovenije je določila besedilo Predloga Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke (EVA 2020-2030-0021) in ga predloži Državnemu zboru Republike Slovenije v obravnavo po rednem postopku.

GENERALNI SEKRETAR

dr. Božo PREDALIČ

Prejmejo:

- Državni zbor Republike Slovenije,
- Ministrstvo za pravosodje,
- Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo.

**PREDLOG ZAKONA
O ZAŠČITI OTROK V KAZENSKEM POSTOPKU
IN NJIHOVI CELOSTNI OBRAVNAVI V HIŠI ZA OTROKE**

I. UVOD

Slovenija ima na splošno dobro razvit sistem varstva in zaščite otrok, ki je usklajen z mednarodnimi standardi in zagotavlja visoko raven uresničevanja pravic in blaginje vseh otrok. Mednarodne primerjave s tega področja Slovenijo uvrščajo visoko, pogosto kar v sam vrh različnih lestvic, meritev in kazalnikov.¹

Tudi v zadnjih letih so pristojne institucije v Republiki Sloveniji sprejele vrsto odločitev in zagotovile izvajanje aktivnosti, ki so namenjene še dodatnemu izboljšanju položaja in življenja otrok. V prvi vrsti je treba izpostaviti sprejem in začetek veljavnosti Družinskega zakonika, katerega temeljno načelo je uveljavljanje temeljne koristi otroka, nato pa tudi dopolnitev Zakona o varuhu človekovih pravic, ki ureja področje zagovorništva otrok in vsakemu otroku zagotavlja, da je slišan v postopkih, ki se nanašajo nanj. Nenazadnje je bila leta 2018 sprejeta tudi Resolucija o družinski politiki 2018 – 2028, ki prinaša usmeritve in ukrepe za uresničevanje otrokovih pravic na ključnih področjih.

Predlog zakona izhaja iz zavedanja, da je področje zaščite in kakovosti življenja otrok treba nenehno izboljševati, saj tudi v Sloveniji beležimo še veliko kršitev pravic.² Predlog tega zakona se nanaša na ustrezno zaščito otrok, ki so udeleženi v kazenskem postopku, bodisi kot mladoletni oškodovanci (žrtve) ali priče, lahko pa tudi kot mladoletni storilci kaznivih dejanj, in ureja njihovo celostno obravnavo v hiši za otroke po modelu Barnahus, ki se prvenstveno nanaša na celostno obravnavo otrok žrtev ali prič *kaznivih dejanj* zoper *spolno* nedotakljivost.

Projekt Hiše za otroke (Barnahus) je podprla Vlada RS s sklepom z dne 8. 6. 2017, s katerim je Ministrstvu za pravosodje naložila, naj imenuje medresorsko delovno skupino za izvedbo projekta. Glede na vse pozive in ugotovitve se je v začetku leta 2018 Ministrstvo za pravosodje dogovorilo s predstavniki Evropske unije in Sveta Evrope (skupnega projekta EU SRSS-CoE), da bodo zagotovili sofinanciranje projekta Hiša za otroke (Barnahus), ki naj bi po vzoru Islandije in skandinavskih držav vsem zlorabljenim otrokom zagotovil hiter in učinkovit postopek razkritja vseh okoliščin zlorabe in terapijo prizadetemu otroku. Za podporo implementacije modela Barnahus (Hiše za otroke). Junija 2018 je minister za pravosodje projekt Hiše za otroke predstavil javnosti.³

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM PREDLOGA ZAKONA

1. 1. Veljavna ureditev

Po obstoječi ureditvi obravnavanje mladoletnih oškodovancev oziroma prič kaznivih dejanj, predvsem spolnih in drugih nasilnih kaznivih dejanj, ni urejeno na način, ki bi otroke oškodovance

¹ Glejte: <https://www.gov.si/novice/30-let-konvencije-o-otrokovih-pravicah/> (30. 5. 2020).

² Kršitve, ki jih beležimo v Sloveniji se nanašajo predvsem na revščino, neenake možnosti za izobraževanje, zlorabe in nasilje, slabši dostop do pedopsihiatrične oskrbe, dramatičen osip romskih otrok v osnovnih šolah, pomanjkljivo zaščito in oskrbo otrok migrantov, še zlasti otrok brez spremstva. Prav tam.

³ Več o tem glejte na <http://www.varuh-rs.si/sporocila-za-javnost/novica/hisa-za-otroke-predstavljena-javnosti/> (30. 5. 2020).

(žrtve) oziroma priče celovito obravnaval. Prav tako obstoječa ureditev ne zagotavlja dovoljšne otroku prijazne ureditve, ki bi hkrati nudila celostno oporo in uspešno preprečevala sekundarno viktimizacijo. Vsebinsko to področje sedaj ureja v določeni meri Zakon o kazenskem postopku (v nadaljevanju: ZKP),⁴ ki daje določene zakonske možnosti za ustrezno obravnavanje otrok oškodovancev (žrtev) oziroma prič določenih kaznivih dejanj.

V tem poglavju je predstavljen splošni pregled kazenskega pregona kaznivih dejanj, pri katerih so žrtve otroci ali mladoletniki, predstavljena je veljavna ureditev v kazenskem postopku in obravnava mladoletnih oškodovancev oziroma prič kaznivih dejanj v njem, predstavljene so relevantne mednarodne konvencije, ki veljajo v Republik Sloveniji in so del njenega pravnega reda ter relevantne smernice Sveta Evrope in nacionalne smernice. Na koncu tega poglavja so predstavljeni tudi številni pozivi k spremembi obstoječe ureditve na zadevnem področju.

1.1.1 Kazenski pregon kaznivih dejanj, pri katerih so žrtve otroci in mladoletniki

Okrožna državna tožilstva so v letu 2019 prejela kazenske ovadbe za skupaj 1.793 kaznivih dejanj (v letu 2018 za 1.791, v letu 2017 za 1.603 in v letu 2016 za 1.258 kaznivih dejanj), storjenih na škodo otrok – oseb, mlajših od 18. leta. Na ravni celotne države se je nadaljeval trend naraščanja tovrstnih kaznivih dejanj, vendar je bil prirast v primerjavi s pripadom leto prej minimalen (dve kaznivi dejanji več).⁵ V letih od 2013-2015 se je število prejetih ovadb zmanjšalo, leta 2016 je ostalo enako, nato pa se je v letu 2017 povečalo kar za 27,4%, leta 2018 pa še dodatno za 11,7 %.⁶ S prenesenimi nerešenimi ovadbami iz prejšnjih let (904 kaznivih dejanj) so državni tožilci v letu 2019 odločali o kazenskih ovadbah zaradi skupaj 2.697 kaznivih dejanj, kar je pomenilo 47 % večji obseg, kot v obdobjih pred letom 2017.⁷ Spodnja tabela prikazuje porast odločanja tožilcev o kazenskih ovadbah zaradi kaznivih dejanj pri katerih so žrtve otroci in mladoletniki za obdobje 2015-2019.

Leto	2015	2016	2017	2018	2019
Število kaznivih dejanj pri katerih so bili žrtve otroci in mladoletniki, glede katerih so bile podane kazenske ovadbe	1.838	1.838	2.259	2.471	2.697

Tabela 1: Število obravnavanih kazenskih ovadb zaradi kaznivih dejanj pri katerih so žrtve otroci in mladoletniki s strani tožilstev v obdobju 2015-2019.

Vir: Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2019, str. 178 in za leto 2018, str. 180.

Povečanje števila kaznivih dejanj, za katera so bile dane ovadbe, v določeni meri potrjuje povečano stopnjo družbene občutljivosti glede nasilja in drugih kaznivih dejanj zoper otroke, kar se kaže tudi v večji pripravljenosti za njihovo naznanitev, zato gre v tem delu za pozitiven premik. Po drugi strani občutno naraščanje števila primerov zaznave kriminalitete zoper najbolj ranljive skupine zahteva še večjo skrb za obravnavano področje, tako v preventivnem delu kot z uporabo ustreznih oblik kazenskega pregona, usmerjenih tudi k postopnemu zmanjševanju in odpravi vzrokov tovrstne kriminalitete.⁸

Po številu so bile v letu 2018 najpogostejše ovadbe zoper naslednja kazniva dejanja:⁹

- zanemarjanje otrok in surovo ravnanje, po 192. členu Kazenskega zakonika (KZ-1)¹⁰ (866 zadev),
- odvzem mladoletne osebe, po 190. členu KZ-1 (657 zadev),
- spolni napad na osebo mlajšo od 15 let, po 173. členu KZ-1 (168 zadev),

⁴ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US in 65/16 – odl. US.

⁵ Skupno letno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 178 (30. 5. 2020). Dostopna na: <https://www.dt-rs.si/letna-porocil>

⁶ Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2018, str. 180. Dostopna na: <https://www.dt-rs.si/letna-porocila>

⁷ Skupno letno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 178.

⁸ Prav tam, str. 181.

⁹ Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2018, str. 180. Dostopna na: <https://www.dt-rs.si/letna-porocila> (30. 5. 2020).

¹⁰ Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17 in 23/20.

- prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva po 176. členu KZ-1 (44 zadev) in
- nasilje v družini po 191. členu KZ-1 (31 zadev).

Pri drugih kaznivih dejanjih (detomor po 119. členu KZ-1; pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene po 173.a členu KZ-1; kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja po drugem odstavku 174. člena KZ-1; zloraba prostitucije po drugem in tretjem odstavku 175. člena KZ-1; sprememba rodbinskega stanja po 189. členu KZ-1; kršitev družinskih obveznosti po 193. členu KZ-1; neplačevanje preživnine po 194. členu KZ-1; krvoskrunstvo po 195. členu KZ-1) gre za manjši obseg, se pojavljajo posamično ali sploh niso bila obravnavana.¹¹

Na škodo otrok so bila storjena tudi druga kazniva dejanja, pri katerih pa otrok kot oškodovanec ni bil značilen objekt kaznivega dejanja, npr. kazniva dejanja zoper življenje in telo, čast in dobro ime, človekovo zdravje, premoženje, varnost javnega prometa in druga. Posledično državna tožilstva le-teh ne spremljajo in analizirajo posebej v obravnavani skupini kaznivih dejanj pro katerih so žrtve otroci in mladoletniki.¹²

Iz poročil državnih tožilstev za leti 2019 in 2018 izhajajo določene značilnosti obravnave kaznivih dejanj na škodo otrok, predvsem:

- Značilen je visok delež zavrženih ovadb zoper storilce kaznivih dejanj na škodo otrok (1.241 leta 2019, kar je 49% vseh obravnavanih, 1.122 za leto 2018, kar je 69,8%, 988 ovadb, kar je bilo 64,8%), kar kaže na specifičnost teh kaznivih dejanj, konkretnije razmerja med udeleženci kazenskih postopkov (z izjemo kaznivih dejanj, ki vsebujejo elemente spolnosti).¹³
- Povečano število obtožnih aktov, kar kaže tako na večjo kakovost predkazenskih postopkov (policija), kot tudi na uspešnejše delo državnega tožilstva.¹⁴
- V zadevah, kjer so žrtve otroci, je visok delež obsodilnih sodb in tudi delež uspešnih pritožb tožilstva. Te deleže prikazuje tabela v nadaljevanju:

Leto	2015	2016	2017	2018	2019
Delež obsodilnih sodb, kjer so žrtve otroci	74%	81%	84,4%	81,1%	82%
Delež uspešnih pritožb tožilstva	52%	40%	50%	29%	54%

Tabela 2: Število obsodilnih sodb v zadevah, kjer so žrtve otroci in delež uspešnih pritožb tožilstva po letih za obdobje 2015-2019.

Vir: Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2019, str. 179 in Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2018, str. 182.

- Storilci so največkrat polnoletni moški vseh starosti in stopenj izobrazbe, večkrat v sorodstvenem razmerju ali drugače tesneje povezani z oškodovanimi otroki. Osebe ženskega spola so obravnavane predvsem kot storilke kaznivega dejanja zanemarjanja otrok, pri kaznivem dejanju odvzema mladoletnih oseb pa v povezavi z izvrševanjem stikov otroka z očetom, saj so otroci v večini primerov zaupani v varstvo in vzgojo materi.
- Oškodovani otroci so vseh starosti, pri čemer je bilo oškodovanih več deklic.

Kaznovalna politika glede kaznivih dejanj, kjer so žrtve otroci, na splošno ostaja v trendu pogojnih obsodb s primernimi posebnimi pogoji, večkrat tudi z varstvenim nadzorstvom, ki lahko zmanjša vzroke za kazniva ravnanja ter zagotovi nadaljnje sobivanje v družinski skupnosti, kjer je to še mogoče. Državni tožilci predlagajo zaporne kazni za kazniva dejanja spolne nedotakljivosti otrok¹⁵ in kazniva dejanja prikazovanja, izdelave, posesti in posredovanja pornografskega gradiva, sodišča pa zaporno kazen izrekajo praviloma storilcem kaznivih dejanj z elementi dolgotrajnosti, kontinuiranega in intenzivnega nasilja ter specialnim povratnikom.¹⁶ Kazni zopora se gibljejo

¹¹ Prav tam.

¹² Prav tam.

¹³ Več o tem glejte v Skupnem poročilu o delu državnih tožilstev za leto 2019, str. 179.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Spolni napadi imajo različno stopnjo intenzivnosti in zajemajo vse znane oblike zlorabe ali posegov v spolno nedotakljivost otrok, tudi precej mlajših od 15 let.

¹⁶ Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2018, str. 182.

okvirno med tremi leti (npr. zaradi spolne zlorabe šestletnega otroka) in štirimi leti in šest mesecev (npr. zaradi objavljenih več sto tisoč slikovnih in video datotek, ki prikazujejo spolno zlorabo otrok).¹⁷ Pripor je bil leta 2018 v obravnavanih zadevah, v katerih so bile žrtve otroci, odrejen v 32 primerih, predvsem zaradi ponovitvene nevarnosti.¹⁸

Kot že poprej, državna tožilstva tudi leta 2019 opozarjajo na težave pri odkrivanju predmetnih kaznivih dejanj, saj je pridobivanje dokazov odvisno od obstoja dovolj utemeljenega suma, kot pogoja za izdajo odredbe za hišno preiskavo oziroma preiskavo elektronskih naprav. Po mnenju tožilstev težavo še vedno predstavlja zasliševanje otrok tekom kazenskega postopka. Tožilstvo tudi opozarja, da enako kot v prejšnjih letih ni na voljo dovolj ustrezno usposobljenega kadra ne primernih prostorov za zaslišanje otrok, tudi takšnih, ki bi omogočali videokonferenco z razpravno dvorano. Težave pri dokazovanju so tudi v tem, da vsi sodelujoči nimajo potrebnih znanj, ki se zahtevajo pri obravnavi otrok žrtev kaznivih dejanj, čeprav obvezno usposabljanje vseh uslužbencev in strokovnjakov, ki so vključeni v kazenski postopek, kjer je žrtev otrok, izhaja iz Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (IV.A.4 poglavje, 14. smernica), 5. člena Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Lanzarotska konvencija) in 61. člena Direktive 2012/29 EU o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj. Tožilstvo ocenjuje, da je premalo tudi ustrezno usposobljenih izvedencev psihologov in pedopsihiatrov.¹⁹

Pomemben korak k učinkovitejšemu poteku kazenskega postopka v tovrstnih zadevah gotovo predstavlja tudi novela ZKP-N s spremembami v smeri krepitve procesnega položaja oškodovancev oziroma skrbi za njihove pravice in interese. Izpostaviti velja tretji odstavek 236. člena ZKP glede podajanja pravnega pouka privilegiranim pričam, ki sodišču daje prosti preudarek oz. diskrecijo glede odločanja o zasliševanju mladoletne osebe, ki glede na svojo starost in duševno razvitost ne more razumeti pomena pravice, da ni dolžna pričati. Nenazadnje pa ima k uspešno končanim sodnim postopkom, pa tudi k zmanjševanju škodljivih posledic za otroke, ki postanejo žrtve kaznivih dejanj, pomemben vpliv tudi stalno izobraževanje državnih tožilcev na tem področju.²⁰

1.1.2 Kazenski postopek in obravnava mladoletnih oškodovancev oziroma prič kaznivih dejanj v njem

Veljavna ureditev zaslišanja oškodovancev in mladoletnih prič v ZKP je – tudi po implementaciji Direktive 2021/29/EU - fragmentirana. ZKP na različnih mestih ureja različne režime zaslišanja za različne kategorije oškodovancev in mladoletnih prič. Spodnja preglednica prikazuje pregled obstoječih določb, ki urejajo ukrepe za zaščito mladoletnih prič in oškodovancev v kazenskem postopku.

Preglednica 1: Primerjava ukrepov za zaščito mladoletnih prič in oškodovancev po ZKP

Oškodovanec

- Načelo skrbnega in obzirnega ravnanja, 18.a člen ZKP
- Preprečitev neželenega stika z domnevnim storilcem, peti odstavek 65. člena ZKP
- Varovanje tajnosti preiskovalnih dejanj (188. člen ZKP) in izključitev javnosti glavne obravnave, 295. člen ZKP

Oškodovanci, žrtve nasilja, in drugi ranljivi oškodovanci

- Navzočnost osebe po izbiri oškodovanca med (pred)kazenskim postopkom, četrti odstavek 65. člena ZKP

Oškodovanec s posebnimi potrebami

- Navzočnost osebe, ki si jo sam izbere, peti odstavek 240. člena ZKP

¹⁷ *Prav tam.*

¹⁸ *Prav tam, str. 185.*

¹⁹ *Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 182-183.*

²⁰ *Glej Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 183.*

- Fakultativno zaslišanje s pomočjo strokovnjaka, peti odstavek 240. člena ZKP
- Fakultativno zaslišanje v posebej prilagojenih prostorih, šesti odstavek 240. člena ZKP
- Fakultativna opustitev neposrednega zaslišanja na glavni obravnavi, peti odstavek 331. člena ZKP

Mladoletni oškodovanci

- Obvezni pooblaščenec, tretji odstavek 65. člena ZKP
- Navzočnost osebe po izbiri oškodovanca med (pred)kazenskim postopkom, četrti odstavek 65. člena ZKP
- Fakultativna opustitev neposrednega zaslišanja na glavni obravnavi, peti odstavek 331. člena ZKP

Oškodovanci, mlajši od 15 let, žrtve dejanj iz tretjega odstavka 65. člena ZKP

- Obvezno snemanje zaslišanja, 84. člen ZKP
- Obvezna odstranitev obdolženca z zaslišanja, četrti odstavek 178. člena ZKP
- Obvezno zaslišanje v posebej prilagojenih prostorih, šesti odstavek 240. člena ZKP
- Obvezna opustitev neposrednega zaslišanja na glavni obravnavi, peti odstavek 331. člena ZKP

Priče

- Zaščita ogroženih prič, 240.a člen ZKP
- Videokonferenca, 244.a člen ZKP

Mladoletne priče

- Dolžnost obzirnega ravnanja, četrti odstavek 240. člena ZKP
- Fakultativno zaslišanje s pomočjo strokovnjaka, četrti odstavek 240. člena ZKP

Priča, mlajša od 15 let

- Navzočnost osebe, ki ji priča zaupa, peti odstavek 240. člena ZKP

Analiza ukrepov za zaščito otrok kot prič oziroma kot oškodovancev najprej pokaže pomemben razkorak med ukrepi, ki so na voljo za zaščito duševne celovitosti mladoletnih prič in za zaščito duševne celovitosti mladoletnih oškodovancev. Ne glede na to, ali je otrok v vlogi priče ali (tudi) v vlogi oškodovanca, je upravičen do posebnega varstva in skrbi (prvi odstavek 56. člena Ustave RS). To posebno skrb je treba zagotavljati brez kakršnegakoli razlikovanja (2. člen Konvencije OZN o otrokovih pravicah), pri čemer mora biti glavno vodilo otrokova korist, še zlasti v postopkih pred državnimi organi (3. člen Konvencije).

Dotatna predstavitev obstoječe ureditve in razlogi za njene spremembe so skupaj podrobneje predstavljeni v poglavju 1.2 Razlogi za sprejem predloga zakona – v poglavjih 1.2.1 – 1.2.6.

1.1.3 Mednarodni in evropski standardi glede obravnavanja otrok žrtev kaznivih dejanj in položaja otroka v sodnih postopkih, predvsem v kazenskem postopku

V tem razdelku bodo čim bolj celovito predstavljeni relevantni mednarodnopravni dokumenti, sekundarna zakonodaja Evropske unije, pa tudi smernice in drugi dokumenti mednarodnih organizacij, ki se nanašajo na standarde in obseg zaščitnih ukrepov, ki jih bo pomagala vzpostaviti hiša za otroke (Barnahus). Različne določbe prekrivajočih se konvencij in drugih mednarodnih in evropskih dokumentov in politik se medsebojno krepijo v zvezi s ključnimi značilnostmi modela Barnahus, vključno s pristopi, osredotočenimi na otroke, med drugim tudi s poudarkom na pomenu sodelovanja specializiranih služb.

1.1.3.1 Mednarodne konvencije, ki opredeljujejo minimalne standard varstva otrokovih pravic, vključno v kazenskih in drugih postopkih ter otrok žrtev kaznivih dejanj, posebej žrtev spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe, in so del pravnega reda Republike Slovenije

Temeljne mednarodne konvencije, ki zagotavljajo minimalne standarde varstva otrokovih pravic, vključno v kazenskih in drugih postopkih, oziroma se nanašajo (tudi) na preprečevanje nasilja nad otroki in veljajo v Republiki Sloveniji, so naslednji:

- Konvencije OZN o otrokovih pravicah iz leta 1989,²¹
- Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic,²²
- Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, podpisana 25. 10. 2010 (Lanzarotska konvencija),²³
- Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, podpisana 7. aprila 2011 (Istanbulska konvencija),²⁴
- Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu,²⁵ in
- Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi.²⁶

Konvencija o otrokovih pravicah, ki jo je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela pred dobrimi 30 leti, temelji na štirih glavnih načelih oz. pravicah, ki pripadajo vsem otrokom: prepoved diskriminacije, največje koristi otroka, pravica do preživetja in zaščite pred kakršnimkoli izkoriščanjem ter sodelovanje in soudeležba otrok. Konvencijo je do sedaj podpisalo kar 196 držav, med pogodbenicami konvencije je tudi Slovenija.

Konvencija o otrokovih pravicah v 1. členu določa, da je otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej, v 2. členu prepoved diskriminacije, v 3. členu pa, da morajo biti pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki glavno vodilo največje koristi otroka. Določba 12. člena te konvencije od države pogodbenice zahteva tudi, da jamči otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo. V ta namen ima otrok še posebej možnost zaslišanja v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, bodisi neposredno bodisi preko zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je v skladu s procesnimi pravili notranje zakonodaje.²⁷ **Odbor za otrokove pravice OZN v svojih Sklepnih ugotovitvah o združenem tretjem in četrtem rednem poročilu Republike Slovenije iz leta 2013** z zaskrbljenostjo ugotavlja tudi, da v Sloveniji ni na voljo ustreznih programov za pomoč otrokom žrtvam spolnega nasilja in da pravica otrok, da bi bili slišani (zaslišani) v sodnih postopkih in v postopkih v centrih za socialno delo v Sloveniji ni ustrezno implementirana.²⁸

²¹ Akt o notifikaciji nasledstva glede konvenciji OZN, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/1992 (RS 35/1992). S tem aktom o notifikaciji nasledstva, ki velja od 17.7.1992, je Republika Slovenija od SFRJ nasledila Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah.

²² Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 26/99.

²³ Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 13/13. Konvencija je začela veljati 1. 7. 2010, za Slovenijo pa 1. 1. 2014. Glejte tudi Council of Europe Treaty Series, No. 201.

²⁴ Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 1/2015.

²⁵ Zakon o ratifikaciji Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 15/04.

²⁶ Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 14/2009.

²⁷ Glejte tudi Smernice Združenih narodov za sodne postopke v zadevah v zvezi z otroki, žrtvami in pričami kaznivih dejanj, UN Doc., ECOSOC Res 2005/20, 2005.

²⁸ Združeni narodi, Odbor za otrokove pravice, Sklepne ugotovitve o združenem tretjem in četrtem rednem poročilu Republike Slovenije, ki jih je odbor sprejel na svojem triinšestdesetem zasedanju (27. maj–14. junij 2013), UN doc. CRC/C/SVN/CO/3 -4, odstavek 41.

V zvezi z obveznostmi zaščite otrok žrtev nasilja je pomembno izpostaviti tudi naslednja mnenja Odbora za otrokove pravice OZN glede razumevanja posameznih pravic iz Konvencije o otrokovih pravicah, ki so posebej pomembna za globlje razumevanje pomena obravnave otrok v hiši za otroke (Barnahus):

- **Splošni komentar Odbora za otrokove pravice OZN št. 12 (2009) o pravici otroka biti slišan,**²⁹ ki podrobneje opredeljuje omenjeno pravico iz 12. člena Konvencije o otrokovih pravicah, ki v drugem odstavku izrecno določa pravico otroka do zaslišanja v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, ter predlaga nadaljnje korake za implementacijo te pravice na nacionalni ravni;
- **Splošni komentar ZN št. 13 (2011) o pravici otroka do svobode pred vsemi oblikami nasilja,**³⁰ ki daje pravno razumevanje 19. člena Konvencije o otrokovih pravicah in posebej poudarja pomen koordinacije različnih udeležencev na ravni države pri preprečevanju nasilja in izpostavlja na otroka osredotočen pristop;
- **Splošni komentar Odbora za otrokove pravice OZN št. 14 o pravici otroka, da se njegove največje koristi upoštevajo kot glavno vodilo,**³¹ ki podrobneje opredeljuje razumevanje prvega odstavka 3. člena Konvencije o otrokovih pravicah, po katerem je pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, treba upoštevati omenjeni standard, in opredeljuje tudi pomen največjih koristi otroka v odnosu do drugih konvencijskih pravic kot so pravica do nediskriminacije (2. člen), pravica do življenja preživetja in razvoja (6. člen), pravica biti slišan (12. člen); in
- **Splošni komentar Odbora za otrokove pravice OZN št. 24 (2019) o pravicah mladoletnih storilcev kaznivih dejanj,**³² ki je nadomestil Splošni komentar Odbora za otrokove pravice OZN št. 24 (2007) z enakim naslovom, in opredeljuje standard obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj v skladu s konvencijo.

Tudi **Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic** se uporablja za osebe mlajše od 18 let (prvi odstavek 1. člena). Cilj te konvencije je v korist otrok spodbujati njihove pravice, jim priznati procesne pravice in jim omogočiti uresničevanje teh pravic tako, da so otroci sami ali prek drugih oseb ali organov obveščeni in jim je dovoljeno, da lahko sodelujejo v postopkih pred pravosodnimi organi, ki jih zadevajo (drugi odstavek 1. člena). Za namene te konvencije so postopki pred pravosodnimi organi, ki zadevajo otroke, postopki glede družinskega prava, zlasti tisti, ki se nanašajo na uresničevanje starševske odgovornosti, kot so vzgoja in varstvo ter osebni stiki z otrokom (tretji odstavek 1. člena), zato ta konvencija ni neposredno uporabna za namen kazenskega postopka. Kljub temu velja izpostaviti procesne pravice otrok, ki jih opredeljuje ta konvencija. Te pravice so: pravica do obveščeniosti in do izražanja lastnega mnenja v postopkih (3. člen), pravica zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika (4. člen) in druge možne procesne pravice (določene v 5. členu: pravica zaprositi za pomoč ustrezno osebo po lastni izbiri, da jim pomagajo izraziti njihovo mnenje; pravica, da sami ali prek drugih oseb ali organov zaprosijo za imenovanje posebnega zastopnika, v ustreznih primerih odvetnika; pravica do imenovanja svojega zastopnika; in pravica do uresničevanja nekaterih ali vseh pravic strank v takšnih postopkih).

Za vsebino, ki jo ureja predlog tega zakona je posebej oziroma zelo relevantna **Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Lanzarotska konvencija)**, ki se nanaša na preprečevanje, varstvo in kazensko pravo na področju boja proti vsem oblikam spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe otrok ter spodbuja sodelovanja na državni in mednarodni ravni. Lanzarotska konvencija ureja delo z ranljivimi otroki in je doslej najambicioznejši in najcelovitejši mednarodni pravni instrument za preprečevanje spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab otrok, zaščito otrok pred tovrstnimi kaznivimi dejanji in kazenski pregon storilcev. V **Prvem poročilu o izvajanju Lanzarotske konvencije,**³³ z dne 4. decembra

²⁹ Dokument Združenih narodov CRC/C/GC/12, z dne 20. julija 2009.

³⁰ Dokument Združenih narodov CRC/C/GC/13, z dne 18. aprila 2011.

³¹ Dokument Združenih narodov CRC/C/GC/14, z dne 29. maja 2013.

³² Dokument Združenih narodov CRC/C/GC/24, z dne 18. septembra 2019.

³³ Dokument Sveta Evrope, T-ES(2015)05_en final, z dne 8. januarja 2016.

2015, je Odbor podpisnic Lanzarotske konvencije islandski model Barnahus izrecno označil kot primer obetavne prakse.³⁴

Namen Lanzarotske konvencije je: a) preprečevanje spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe otrok ter boj proti njima; b) varstvo pravic otrok, ki so žrtve spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe; c) spodbujanje državnega in mednarodnega sodelovanja pri boju proti spolnemu izkoriščanju in spolni zlorabi otrok (1. člen). Določba 2. člena konvencije pa določa načelo nediskriminacije. Tudi ta konvencija določa, da je otrok oseba, mlajša od 18 let (prva točka 3. člena, žrtev pa je otrok, izpostavljen spolnemu izkoriščanju ali spolni zlorabi (tretja točka 3. člena).

Lanzarotska konvencija od držav pogodbenic zahteva kriminalizacijo vseh vrst spolnih deliktov, storjenih nad otroki. Jasno opredeljuje kazniva dejanja spolne zlorabe in spolnega izkoriščanja (ki so podrobneje opredeljena v 18. do 23. členu konvencije). Države pogodbenice morajo v skladu s konvencijo sprejeti ustrezno zakonodajo in ukrepe za preprečevanje spolnega nasilja, zaščito otrok žrtev in pregon storilcev. V pomoč državam pri izvajanju konvencije so poročila o uresničevanju konvencije. Prvo se je leta 2015 osredotočilo na vprašanje zlorab v t. i. krogu zaupanja otroka in kot primer dobre prakse izpostavilo islandski model "otroške hiše" (Barnahus), namenjeni otrokom prilagojenim zaslišanjem v povezavi z zlorabami.³⁵ Odtlej je več držav prevzelo ta model. Cilj je zagotoviti pomoč žrtvam za njihovo telesno in psihosocialno okrevanje ter da se preiskave in kazenski postopki izvajajo prednostno in brez neutemeljenih zamud ter z zaščitniškim pristopom tako da ne poslabšajo travme, ki jo je otrok utrpel (sekundarna viktimizacija).

Zaskrbljujoč je podatek, ki ga je leta 2017, ob deseti obletnici uveljavitve Lanzarotske konvencije, izpostavila namestnica generalnega sekretarja Sveta Evrope Gabriella Battaini-Dragoni, da se po najboljših ocenah na območju držav članic Sveta Evrope vsak peti otrok na določeni točki sreča s spolnim izkoriščanjem ali zlorabo. Izpostavila je, da travma tovrstne izkušnje lahko traja celo življenje: prekine formalno izobraževanje, uniči poklicne obete in vodi v cel niz problemov s psihičnim zdravjem. Konvencija je okrepila osveščenost, spremenile so se zakonodaje, izboljšale pa so se tudi sposobnosti za preprečevanje in odzivanje na spolne zlorabe otrok v državah podpisnicah.³⁶

Tudi **Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija)** ureja področje varstva otrok, žrtev nasilja nad ženskami (vključno dekleti) in v družini. Namen konvencije je tudi oblikovati celostni okvir, politike in ukrepe za zaščito in pomoč za vse žrtve nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Medtem ko 25. člen (podpora žrtvam spolnega nasilja) določa, da pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe za vzpostavitev zadostnega števila ustreznih lahko dostopnih kriznih napotitvenih centrov za žrtve posilstva ali spolnega nasilja za zagotovitev izvajanja medicinskih in forenzičnih preiskav, pomoč pri travmi in svetovanje žrtvam, pa 26. člen (zaščita in podpora za otroke, priče) posebej določa, da pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe za zagotovitev, da se pri zagotavljanju zaščite in podpornih storitev žrtvam upoštevajo pravice in potrebe otrok, prič vseh oblik nasilja, ki jih zajema področje uporabe te konvencije. V drugem odstavku pa določa, da ukrepi, sprejeti na podlagi tega člena, vključujejo psihosocialno svetovanje, primerno starosti otrok, prič vseh oblik nasilja, ki jih zajema področje uporabe te konvencije, in upoštevajo največje koristi otroka.

Tudi **Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti z ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi** dajeta poseben pomen zaščiti žrtvam. Protokol npr. med drugim v 6. členu določa, da država pogodbenica zagotovi, da njen pravni ali upravni sistem vsebuje ukrepe, ki žrtvam trgovine z ljudmi v ustreznih primerih zagotavljajo: pomoč pri predstavitvi in obravnavi njihovih mnenj in težav na primerni stopnji kazenskih postopkov proti storilcem kaznivih dejanj na način, ki ne

³⁴ Prav tam, stran 23, 30, 42 in 45.

³⁵ Glejte tudi <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/dnevne-novice/206654> (8. 3. 2020).

³⁶ Glejte https://www.coe.int/en/web/portal/news-2017/-/asset_publisher/StEvoSr24HJ2/content/ending-sexual-exploitation-and-abuse-of-children-towards-a-world-of-trust (8. 3. 2020).

škoduje pravicam obrambe. Država mora pri tem upoštevati tudi starost, spol in posebne potrebe žrtev trgovine z ljudmi, zlasti posebne potrebe otrok, vključno z ustrežno namestitvijo, izobraževanjem in oskrbo.

1.1.3.2 Drugi dokumenti Združenih narodov in Sveta Evrope

Na globalni ravni velja izpostaviti **Smernice ZN za ukrepanje v zvezi z otroki v kazenskoopravnem sistemu**,³⁷ iz leta 1997, ki izrecno omenjajo tudi otroke žrtve in priče kaznivih dejanj. Med drugim določa, da bi se države morale zavezati, da bodo otrokom žrtvam in pričam kaznivih dejanj zagotovljeni ustrezen dostop do pravnega varstva in poštenega obravnavanja, restitucija, odškodnine in socialna pomoč.³⁸ Z otroki žrtvami je treba ravnati sočutno in spoštovati njihovo dostojanstvo. Upravičeni so do dostopa do pravosodnih mehanizmov in do takojšnjih odškodev, kot določa nacionalna zakonodaja, za škodo, ki so jo utrpeli.³⁹ Smernice določajo tudi, da bi otroci žrtve morali imeti dostop do pomoči, ki ustreza njihovim potrebam, kot so zagovorništvo, zaščita, ekonomska pomoč, svetovanje, zdravstvene in socialne storitve, socialna reintegracija ter storitve fizičnega in psihološkega okrevanja. Posebno pomoč je treba nameniti otrokom invalidom ali bolnim otrokom. Poudarek bi moral biti na rehabilitaciji, ki temelji na družinah in skupnostih, namesto na institucionalizaciji.⁴⁰

V okviru Združenih narodov so bili sprejeti tudi standardi in norme na področju mladoletniškega kazenskega pravosodja in sicer **Standardna minimalna pravila Združenih narodov za izvrševanje mladoletniškega pravosodja (Pekinška pravila)**,⁴¹ **Smernice Združenih narodov za preprečevanje mladoletniškega prestopništva (Smernice za Rijad)**⁴² in **Pravila Združenih narodov za zaščito mladoletnikov, prikrajšanih za svobodo**.⁴³ Tudi ta izpostavljajo poseben položaj in pravice otrok oz. mladoletnikov v kazenskem postopku, pri čemer je treba upoštevati njihovo zrelost in osebne pravice.

V okviru Sveta Evrope pa so bile 17. novembra 2010 sprejete Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje.⁴⁴ Nastale so kot neposreden odziv Sveta Evrope na **Resolucijo št. 2 o otrokom prijaznem pravosodju, ki je bila sprejeta na 28. konferenci evropskih ministrov za pravosodje (Lanzarote, 25.–26. oktober 2007)**. Smernice skupaj z memorandumom opredeljujejo »otrokom prijazno pravosodje« kot pravosodni sistem, ki zagotavlja spoštovanje in učinkovito izvrševanje vseh otrokovih pravic na najvišji možni ravni, pri čemer kot temeljno vodilo velja ustrezno upoštevanje stopnje zrelosti otroka in njegovega razumevanja ter okoliščin primera. Smernice takšno pravosodje opisujejo kot dostopno, starosti primerno, hitro, vestno, prilagojeno in usmerjeno v potrebe in pravice otroka, ki spoštuje otrokove pravice, vključno s pravicami do dolžnega postopanja, do udeležbe v postopkih in razumevanja postopkov, do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja ter do osebne celovitosti in dostojanstva.⁴⁵ Temeljna načela, ki jih Smernice določajo, so: 1) pravica otroka do obveščenosti in, ob upoštevanju njegove zrelosti, sodelovanja; 2) načelo največjih koristi otroka; 3) načelo varovanja otrokovega dostojanstva, 4) zaščita pred diskriminacijo. Na teh načelih temelji tudi ta predlog zakona. Nadalje kot ključne pristope Smernice poudarjajo pomen delovanja pravosodja na otroku prijazen način v vseh fazah obravnave, poseben pomen primerne usposabljanja strokovnjakov, ki delajo z otroki, ter pomen multidisciplinarnega pristopa.

³⁷ Resolucija Ekonomsko-socialnega sveta OZN št. 1997/30, z dne 21. Julija 1997.

³⁸ Prav tam, odstavek 43.

³⁹ Prav tam, odstavek 45.

⁴⁰ Prav tam, odstavek 46.

⁴¹ Resolucija Generalne skupščine OZN št. 40/33 z dne 29. novembra 1985.

⁴² Resolucija Generalne skupščine OZN št. 45/112 z dne 14. decembra 1990.

⁴³ Resolucija Generalne skupščine OZN št. 45/113 z dne 14. decembra 1990.

⁴⁴ Dostopno na:

http://www.svetevrope.si/sl/novice/novica_nove_smernice_sveta_evrope_za_otrokom_prijazno_pravosodje/index.html in [http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/DOGODKI - razni/2016_2_18 - Sodno_izvedenstvo/Smernice Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje.pdf](http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/DOGODKI_-_razni/2016_2_18_-_Sodno_izvedenstvo/Smernice_Sveta_Evrope_za_otrokom_prijazno_pravosodje.pdf) (31. 5. 2020).

⁴⁵ Smernice Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju, poglavje II, točka c.

Smernice dajejo evropskim vladam napotke za izboljšanje dostopa otrok do pravosodja in njihove obravnave v njem, ne glede na to, ali gre za civilno, upravno ali kazensko področje. Izhajajo iz stališča, da pravosodni sistem ne more zanikati dejstva, da imajo otroci posebne potrebe in pravice. Ko so otroci vključeni v sodne postopke, je tehnika pravice lahko uravnotežena le, če je zaščitena otrokova najboljša korist in se otrokom razloži, kaj je na kocki, ter lahko sodelujejo pri odločitvah, ki jih zadevajo. Te smernice so torej nekakšen praktični vodnik za izvajanje mednarodno dogovorjenih in zavezujočih standardov tako v sodnih kot tudi v izvensodnih postopkih. Smernice so tudi odgovor na zahteve otrok samih.⁴⁶

V poglavju "Dostop do sodnega varstva in sodnega postopka" smernice naslavljajo tudi vprašanja dokazov in izjav otrok.⁴⁷ Razgovore z otroki in zbiranje izjav od otrok bi morali, kolikor je to mogoče, opraviti usposobljeni strokovnjaki. V največji možni meri bi si bilo treba prizadevati, da otroci pričajo v zanje najprimernejšem okolju in v najustreznejših pogojih ob upoštevanju njihove starosti, zrelosti in stopnje razumevanja ter vseh težav pri komunikaciji, ki bi jih lahko imeli.⁴⁸ Spodbujati bi bilo treba avdiovizualne izjave otrok, ki nastopajo kot žrtve ali priče, pri tem pa spoštovati pravice drugih strank do izpodbijanja vsebine takšnih izjav.⁴⁹ Kadar je treba opraviti več kot en razgovor, bi morala to po možnosti storiti ista oseba, da bi se v otrokovo korist zagotovila doslednost v pristopu.⁵⁰ Število razgovorov bi bilo treba čim bolj omejiti, njihovo dolžino pa prilagoditi otrokovi starosti in pozornosti.⁵¹ V največji možni meri bi se bilo treba izogibati neposrednemu stiku, soočanju ali komunikaciji med otrokom, ki nastopa kot žrtev ali priča, ter domnevnimi storilci kaznivih dejanj, razen kadar otrok, ki nastopa kot žrtev, za to zaprosi.⁵² Otroci bi morali imeti priložnost, da pričajo v kazenskih zadevah brez prisotnosti domnevnega storilca kaznivega dejanja.⁵³ Manj stroga pravila glede pričanja, kot je nepotrebno dajanje prisega ali drugih podobnih izjav, in drugi otrokom prijazni procesni ukrepi ne bi smeli sami po sebi zmanjšati vrednosti otrokovega pričanja ali dokaza.⁵⁴

Smernice določajo tudi, da bi bilo protokole razgovorov, ki upoštevajo različne stopnje otrokovega razvoja, bi bilo treba oblikovati in uporabljati tako, da podprejo veljavnost pričanja otrok. Pri tem bi se bilo treba izogibati sugestivnim vprašanjem ter tako povečati zanesljivost.⁵⁵ Sodnik bi moral imeti možnost, da otroku omogoči odklonitev pričanja, če gre pri tem za otrokovo korist in dobro počutje.⁵⁶ Izjave in dokazi otrok ne bi smeli nikoli veljati za neveljavne ali nezanesljive samo zaradi otrokove starosti.⁵⁷ Proučiti bi bilo treba možnost pridobivanja izjav od otrok, ki nastopajo kot žrtve in priče, v posebej urejenih otrokom prijaznih prostorih in otrokom prijaznem okolju.⁵⁸

Smernice opredeljujejo tudi pomen otroku prijaznega pravosodja po samem sodnem postopku. Med drugim določajo, da bi bilo predvsem treba po možnosti brezplačno zagotoviti zdravstveno varstvo ter ustrezne programe za socialno in terapevtsko ukrepanje ali ukrepe, namenjene žrtvam zanemarjanja, nasilja, zlorab in drugih kaznivih dejanj, otroke in njihove skrbnike pa bi bilo treba nemudoma in na ustrezen način seznaniti z razpoložljivostjo takšnih služb.⁵⁹ Opozoriti velja še na drugi del smernic, ki predstavlja obrazložiteni memorandum, ki nudi dodatna pojasnila posamičnim usmeritvam.

⁴⁶ Dostopno na:

http://www.svetevrope.si/sl/novice/novica_nove_smernice_sveta_evrope_za_otrokom_prijazno_pravosodje/index.html (31. 5. 2020).

⁴⁷ Prav tam, poglavje IV.D.6, str.29-30

⁴⁸ Prav tam, odstavek 64.

⁴⁹ Prav tam, odstavek 65.

⁵⁰ Prav tam, odstavek 66.

⁵¹ Prav tam, odstavek 67.

⁵² Prav tam, odstavek 68.

⁵³ Prav tam, odstavek 69.

⁵⁴ Prav tam, odstavek 70.

⁵⁵ Prav tam, odstavek, 71.

⁵⁶ Prav tam, odstavek, 72.

⁵⁷ Prav tam, odstavek, 73.

⁵⁸ Prav tam, odstavek, 74.

⁵⁹ Prav tam, odstavek 80.

Pomemben dokument so tudi **Smernice Sveta Evrope o politikah glede integriranih nacionalnih strategijah za zaščito otrok pred nasiljem**,⁶⁰ ki jih je novembra 2009 potrdil Odbor ministrov Sveta Evrope. Smernice vsebujejo tako splošna načela (zaščita pred nasiljem, nediskriminacija, enakopravnost spolov, sodelovanje otrok, obveznosti države in drugih, največja korist otroka) in operativna načela (multidisciplinarni pristop, medsektorsko sodelovanje, integriran (sistematičen, holističen) pristop, sodelovanje med različnimi udeleženci). Kot temelj integrirane nacionalne strategije smernice opredeljujejo multidisciplinarni (oziroma večdisciplinarni) pristop, kot tudi med-sektorsko sodelovanje in ustrezno koordinacijo v zdravstvu, izobraževanju, socialnem sektorju, agencijah pristojnih za načrtovanje in proračun, organih pregona in v sodnem sistemu. Otroci naj ne bi bili le slišani, ampak naj bi bili opolnomočeni prispevati kot subjekt in ne le objekt postopkov. Namen strategije je prispevati k izgradnji kulture spoštovanja otrokovih pravic.

Svet Evrope poleg programov namenjenih otrokom prijaznemu pravosodju na splošno, dodatno pozornost posveča prav razvoju hiš za otroke po državah članicah. V okviru te podpore nudi vsebinsko podporo in projektno financiranje, katerega upravičenec je bila tudi Slovenija. V Fazi 1 projekta (2018) so bile izdelane nacionalne smernice in protokoli za implementacijo, v fazi 2 (2019-2021) pa sledi udejanjenje in vzpostavitev delujoče hiše za otroke. **Z oktobrom 2018 se je zaključil skupen projekt Evropske komisije in Sveta Evrope »Barnahus/Hiša za otroke« (faza 1), sklenjen na zaključnem dogodku 9. oktobra 2018.** V okviru projekta Hiša za otroke so bile izdelane Nacionalne smernice za delovanje za hišo za otroke/Barnahus v Sloveniji in Načrt ustanovitve, delovanja in vrednotenja hiše za otroke v Sloveniji, temeljna dokumenta za vzpostavitev tovrstne institucije v praksi. Projekt, ki se je izvajal od februarja do oktobra 2018, sta sofinancirala Služba za strukturne reforme Evropske Komisije in Svet Evrope, izveden pa je bil v tesnem sodelovanju z Ministrstvom za pravosodje Republike Slovenije.⁶¹

Dogodek se je zaključil s slovesnim **podpisom Zaveze o podpori in sodelovanju pri implementaciji hiše za otroke v Slovenije**.⁶² Najvišji predstavniki Ministrstva za pravosodje, Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za notranje zadeve, Vrhovnega sodišča, Generalne policijske uprave in Generalnega državnega tožilstva so se zavezali, da bodo podpirali *vzpostavitev, razvoj, implementacijo in delovanje hiše za otroke v skladu z Nacionalnimi smernicami za hišo za otroke/Barnahus in Priročnikom za ustanovitev, delovanje in ocenjevanje hiše za otroke v Sloveniji, ki bo postopno dosegla Evropske Barnahus standarde kvalitete. Z zavezami so podpisniki podprli vzpostavitev multidisciplinarnega skupinskega pristopa v ocenjevanju, preiskovanju, pregonu ter napotitvah na medicinsko in psihološko zdravstveno oskrbo otrok, ki so lahko bili zlorabljeni.*⁶³

1.1.3.3 Pravo Evropske unije

Pravna ureditev Evropske unije, ki se nanaša na položaj otrok v kazenskem postopku, na obravnavo žrtev in prič kaznivih dejanj in na otrokove na pravice otrok na splošno, je prikazana v razdelku 5.2 spodaj.

1.1.4 Nacionalne smernice za hišo za otroke / Barnahus v Sloveniji

Za Slovenijo so pri vzpostavljanju hiše za otroke (Barnahus) izrednega pomena oktobra 2018 sprejete **Nacionalne smernice za hišo za otroke /Barnahus v Sloveniji iz leta 2018**.⁶⁴ V Smernicah je predlagan model Barnahus v Sloveniji, ki spodbuja usklajevanje in skupinsko delo, potrebno za pravočasno, celostno, usklajeno in otrokom prijazno obravnavo, kadar so žrtve

⁶⁰ <https://rm.coe.int/168046d3a0> (20. 10. 2020).

⁶¹ <https://www.norwaygrants.si/novice/vzpostavitev-barnahus-v-sloveniji-pot-naprej/> (30. 5. 2020).

⁶² <https://rm.coe.int/barnahus-children-s-house-declaration-hisa-za-otroke/16808e4cb1> (30. 5. 2020).

⁶³ Prav tam. Glejte tudi sporočila za javnost dostopna na spletu: <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpue/95813-s-hiso-za-otroke-koncno-do-bolj-celostne-obravnave-otrok-zrtev-kaznivih-dejanj> (30. 5. 2020), <http://www.sodisce.si/okrabr/objave/2018101012175811/> (30. 5. 2020), <https://www.sta.si/2561396/z-deklaracijo-slovesno-podprli-vzpostavitev-hise-za-otroke-v-sloveniji> (30. 5. 2020).

⁶⁴ Svet Evrope in Ministrstvo za pravosodje: *Nacionalne Smernice za hišo za otroke /Barnahus v Sloveniji, Svet Evrope, oktober, 2019.*

spolne zlorabe. Cilj je zmanjšati potencialni pretres, ki ga lahko otroku povzroči podoživljanje izkušenj, če obravnava ni primerna in če nima podpore, in zagotoviti pravične pravosodne postopke za vse.⁶⁵ Vendar iz nacionalnih smernic ne izhajajo nobene pravno zavezujoče obveznosti in smernice ne posegajo v veljavno zakonodajo Republike Slovenije.

V uvodnem delu nacionalne smernice opredeljujejo model Barnahus, ključna skupna merila za model Barnahus, pravno in politično ozadje, spolno nasilje nad otrokom ter strukturo in metodologijo. V vsebinskem delu nacionalne smernice določajo partnerje projekta, vsebino in namen smernic, namen in cilj hiše za otroke, ciljno skupino, organizacijo, naloge in obveznosti ustreznih partnerjev, forenzični razgovor, finance, proračun in delitev stroškov, lokacijo, vodenje dokumentacije, varstvo podatkov in zasebnost, pristojnost, usposabljanje, nadzor in vrednotenje. V Prilogi 1 je predstavljen pregled postopka od začetka prijave, napotitve v hišo za otroke, ukrepov v hiši za otroke do spremljanja.

Te smernice so prilagojene glede na posebnosti obstoječe slovenske ureditve, sledijo pa evropskemu (in mednarodno) priznanemu konceptu Barnahus, ki ga lahko opredelimo z naslednjimi točkami:

i. Celovita obravnava

Celostna obravnava vključuje ustrezno obravnavo otroka žrtve ali priče kaznivega dejanja pred in med kazenskim postopkom ter po njem. Vključuje tudi psihosocialno pomoč z namenom širše obravnave dobrobiti otrok in zaščite otrok.

ii. Multidisciplinarnost - medinstitucionalnost

Pomen multidisciplinarnega in medinstitucionalnega (MDMI) pristopa je eden ključnih vidikov modela Barnahus.

iii. Specializirane storitve in strokovnost

Strokovna usposobljenost je bistvena za organizacijo in delovanje po modelu Barnahus. To je pomembno tudi z vidika zaščite pravice do obrambe.

iv. Otrokom osredotočeni ali individualno prilagojeni pristopi na podlagi individualnih ocen

Zagotavljanje individualno prilagojenih pristopov v skladu z direktivo EU o spolni zlorabi in direktivami o pravicah žrtev je izjemnega pomena. Posamezne ocene so osrednje orodje za zagotavljanje, da praksa Barnahus doseže pristop, osredotočen na otroka.

v. Tehnologija

Praksa v Barnahusu izkorišča tehnološki napredek, da se zagotovi hkratno izpolnjevanje otrokovih pravic in pravic do obrambe. To ustreza javnemu interesu za doseganje najboljših dokazov v kazenskem postopku.

1.1.5 Projekt PROMISE in PROMISE Barnahus mreža

Mednarodne in evropske smernice o postopkih za zaščito otrok v Barnahusu so pomembno vodilo za pripravo tega predloga zakona. V praksi je lahko pomembno izogniti se temu, da bi lahko imele zahteve kazenskega pravosodja prednost pred postopki za zaščito otrok.⁶⁶ (glej nadaljevanje Na razpotju, str. 10).

Ključni evropski zaščitni ukrepi za otroke žrtve v kazenskopravnih postopkih so namreč naslednji⁶⁷:

1. **Pravica do zaslišanja / biti slišan:** žrtev ima pravico biti zaslišana in pričati v kazenskem postopku. Pravica otrok žrtev do zaslišanja v kazenskem postopku ne bi

⁶⁵ Prav tam, povzetek.

⁶⁶ Promise: At the Crossroads – Exploring changes to criminal justice proceedings when they intersect with child protection proceedings in cases involving child victims of violence, str. 10; dostopno na: https://www.childrenatrisk.eu/promise/wp-content/uploads/sites/4/2020/01/LegalBriefing2020_FINAL.pdf (20. 10. 2020).

⁶⁷ Prav tam, str. 5.

smela biti izključena samo na podlagi dejstva, da je žrtev otrok, ali na podlagi starosti žrtve.

2. Otroku je treba zagotoviti **informacije, podporo in pomoč** ter v skladu z vlogo žrtev v ustreznem pravnem sistemu pravno zastopanje.
3. Izvesti je treba **individualne ocene** posebnih okoliščin vsakega otroka žrtve, da se zagotovi prepoznavanje otrokovih potreb in pravic ter da se sprejmejo posebni ukrepi za njihovo izpolnitev.
4. **Zdravstveni pregledi** morajo biti čim manjši in jih je treba izvajati le, kadar je to nujno potrebno za namene kazenskega postopka.
5. V zvezi z **razgovori**, opravljenimi v zvezi s kazensko preiskavo, bodo države članice sprejele potrebne ukrepe, da zagotovijo njihovo izvedbo:
 - brez neupravičene zamude – nepotrebne odlašanje;
 - v prostorih, zasnovanih za otroke ali prilagojenih otrokom;
 - da razgovor (zaslišanje) izvajajo strokovnjaki, ki so v ta namen usposobljeni;
 - v primeru več razgovorov jih morajo opraviti iste osebe, če je to mogoče in kjer je to primerno;
 - število razgovorov mora biti čim manjše, več razgovorov se izvaja le, kadar je to nujno potrebno za namen kazenskega postopka;
 - s pravnim zastopnikom in osebo po njihovi izbiri.
6. **Pričanje s pomočjo video posnetka**: možno mora biti, da se razgovori lahko snemajo na video posnetkih in da se ta pričanja preko video posnetkov lahko uporabijo kot dokazi v kazenskih sodnih postopkih v skladu s pravili iz nacionalne zakonodaje.
7. **Prisotnost v sodni dvorani**: države članice zagotovijo, da se lahko odredi, da otroku ni treba biti prisoten v sodni dvorani, da bi bil zaslišan; za zaslišanje žrtve v sodni dvorani se uporabijo ustrezne komunikacijske tehnologije; po potrebi se izogne vizualnemu stiku žrtve s storilcem kaznivega dejanja.

Ministrstvo za pravosodje je konec novembra 2019 podpisalo Statut PROMISE Barnahus mreže.⁶⁸ Projekt PROMISE je s finančno podporo Evropske komisije postavil temelje sodelovanja na področju vzpostavljanja MDMI služb v Evropi. S statutom PROMISE Barnahus mreže so ustanovni člani iz 13 držav določili osnovna pravila delovanja mreže.⁶⁹

PROMISE Barnahus je mednarodni projekt, ki ga financira Evropska unija in je namenjen vzpostavitvi otrokom prijazne MDMI obravnave, ki temelji na modelu Barnahus V okviru projekta PROMISE so bili izdelani tudi Evropski standardi kakovosti za model Barnahus: Smernice za MDMI obravnavo otrok, ki so žrtve ali priče nasilja.⁷⁰ Vsebujejo 10 standardov: 1) ključna načela (največji interes otroka, sodelovanje otroka in preprečevanje nepotrebne odlašanje), 2) MDMI sodelovanje, 3) nediskriminacija, 4) otrokom prijazno okolje, 5) medinstitucionalno načrtovanje in vodenje primerov, 6) forenzični intervju, 7) zdravstvena ocena in oskrba, 8) Ocena duševnega zdravja in terapija, 9) Usposabljanje, mentorstvo in svetovanje in 10) preventive.⁷¹

1.1.6 Pozivi oziroma predlogi za izboljšanje položaja žrtev (oškodovancev) in prič kaznivih dejanj glede spolne zlorabe otrok

Žrtve spolnih zlorab v Sloveniji izpostavljajo, da se je nujno zavedati moči spolne zlorabe otrok. Moči, ki jo storilec zlorabi proti žrtvi in moči žrtve, da dejanja preživi in o njih spregovori. Žrtve izpostavljajo, da je bilo zanje izredno mučno in ponavljajoče pričanje o tem, kaj se jim je dogajalo. Počutile so se izrabljeno in izigrano s strani tistih, ki so vodili postopke.⁷²

Koalicija nevladnih organizacij je junija 2013 v okviru 3. in 4. kroga poročanja po Konvenciji o otrokovih pravicah pripravila alternativno poročilo, ki je bilo predstavljeno Odboru OZN za otroke. V njem so nevladne organizacije izpostavile, *inter alia*, da se v Sloveniji pravice otrok, žrtev

⁶⁸ Ob robu Konference o podpori nenasilnemu otroštvu, ki je potekala v Helsinkih 25. in 26. novembra 2019.

⁶⁹ Glejte <https://www.gov.si/novice/2019-11-26-sopodpis-statuta-promise-barnahus-mreze/> (31. 5. 2020).

⁷⁰ Lind Haldorsson, zbirka projektov PROMISE, Sekretariat Sveta Baltskih držav in organizacija Child Circle, 2017. Glejte <https://www.childrenatrisk.eu/promise/standards/> (30.5. 2020).

⁷¹ Te smernice so dostopne tudi v slovenskem jeziku: <https://rm.coe.int/zascita-otrok-pred-spolnim-izkoriscanjem-otrokom-prijazna-multidiscipl/16808acd37> (30. 5. 2020).

⁷² Glejte <https://drustvo-sos.si/projekt/prezivila-sem-spolno-zlorabo/> (29. 5. 2020).

omenjenih kaznivih dejanj, ne spoštujejo, kot bi se morale, saj vsi otroci, ki so bili žrtve teh kaznivih dejanj, niso prejeli ustrezne strokovne pomoči, kar bi omogočilo njihovo okrevanje in ustrezno vrnitev v družbo.⁷³

Tudi Policija opozarja na to problematiko. Poroča, da je vsak peti otrok v Evropi je žrtev spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja. Vsakršno nasilje, zlasti spolna zloraba otrok, pomeni hudo kršitev otrokovih pravic. Ranljivi, žrtve so tako deklice kot dečki. Otroci težko razumejo, da bi jih lahko spolno zlorabila oseba, ki jo poznajo. Stereotipi, zanikanje, tabuji, "kultura molka", minimizacija problema in sprenevedanje so ovire na poti zaščite otrok pred zlorabami.

Vrhovno državno tožilstvo v Skupnem poročilu o delu državnih tožilstev za leto 2019 posebej izpostavlja, da »državno tožilstvo podpira prizadevanja za ustanovitev posebnih enot za izvedbo strokovno in pravno ustrezno vodenih intervjujev (po vzoru Barnahus tj. hiše za otroke), v katerem bi bila zagotovljena celostna obravnava otrok, ki so žrtve kaznivih dejanj in pri delu na tem področju, v okviru ministrstva za pravosodje, s svojim predstavniki tudi aktivno sodeluje. Poudarek tega pristopa je predvsem na čim manjšem številu opravljenih razgovorov z otrokom, ki jih opravi (isti) usposobljen strokovnjak in ki se tekom predkazenskega in kazenskega postopka ne ponavljajo več. V za otroka prijaznem okolju se bi opravilo morebitne zdravniške preglede in terapije, ponujena bi bila pomoč staršem, ki niso storilci, predvsem pa bi strokovni timi imeli možnost medsebojno komunicirati in spremljati otroka od prve izpovedbe do zaključka terapij. S takšno obravnavo bi se na ustrezen način zavarovali dokazi, ki bi imeli na sodišču dokazno vrednost, s tem pa bi se izognili sekundarni viktimizaciji žrtev.«⁷⁴

Tudi Varuh človekovih pravic Republike Slovenije je v svojem letnem priporočilu za leto 2017 priporočil, naj Vlada čim prej pripravi predlog zakona, ki bo uredil status, upravljanje in delovanje hiše za otroke ter opredelil načine usklajenega sodelovanja raznih služb in organov pri obravnavi otroka, žrtve kaznivega dejanja (priporočilo Varuha št. 75(2019)).⁷⁵ Ob tem je Varuh tudi izpostavil, da čeprav imamo v državi formalno poskrbljeno, da otroci, žrtve kaznivih dejanj, dobijo vsaj pravno formalno pomoč pooblaščenecv mladoletnih žrtev kaznivih dejanj, tudi ta sistem ne deluje najbolje. Kot smo že večkrat opozorili, se pooblaščenec vključujejo prepozno, pogosto nimajo ne časa, kaj šele ustreznih znanj za delo z mladoletnimi. Po mnenju varuha je premalo takih, ki uživajo ugled in zaupanje drugih strokovnih služb, ki se ukvarjajo z otrokom.⁷⁶ Tudi v svojem letnem poročilu za leto 2018 je Varuh človekovih pravic izpostavil, da je za celostno obravnavo otroka na enem mestu izjemnega pomena izvedba projekta Hiša za otroke (Barnahus).⁷⁷

Prav tako tudi Združenje proti spolnemu zlorabljanju že dlje časa opozarja na nezaščitene pravice otrok žrtev trpinčenja in spolne zlorabe. Leta 2016 so na Komisiji za peticije, človekove pravice in enake možnosti Državnega zbora opozorili na najbolj pomembna kršenja otrokovih pravic, katera so zaznali v okviru svojega dela. Po mnenju združenja njihovo kršenje ne odvzema otrokom samo konkretne pravice ali nespoštovanja pravice, temveč kršenje konkretne otrokove pravice pogosto pomeni:⁷⁸ spregledanje otrokove pravice do potrebe za pomoč in podporo; sekundarno viktimizacijo otroka; nadaljnje travmatiziranje otroka; pogojuje slabe relacije otroka do starša in vpliva na odnose v otrokovi družini.

⁷³ *Comments on the Second Periodical Report of the Slovenia on the Implementation of The Convention on the Rights of the Child, June 2003, Information prepared by: SEECRAN – South East European Child Rights Action Network in co-operation with Slovene NGOs, dostopno na:* https://unicef.blob.core.windows.net/uploaded/documents/Slovenia_nqo_report.pdf (30.3.2020).

⁷⁴ Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 183.

⁷⁵ Letno poročilo Varuha človekovih pravic za leto 2017, stran 386. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/promocija-publikacije-projekti/publikacije-gradiva/letna-porocila-priporocila-dz-odzivna-porocila-vlade/> (30. 5. 2020).

⁷⁶ Prav tam, stran 386.

⁷⁷ Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2018, str. 285, dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/promocija-publikacije-projekti/publikacije-gradiva/letna-porocila-priporocila-dz-odzivna-porocila-vlade/> (30. 5. 2020).

⁷⁸ Glejte <https://spolna-zloraba.si/index.php/2016/02/02/nezascitene-pravice-otrok-zrtev-trpinčenja-in-spolne-zlorabe-predlog-za-obravnavo-na-komisijo-za-peticije-in-clovekove-pravice-in-enake-moznosti-v-dz/> (8. 3. 2020).

1.2. Razlogi za sprejem predloga zakona

1.2.1 Tveganje za diskriminatorno obravnavo mladoletnih oseb, zaslišanih kot priče v kazenskem postopku

Četudi se zdi, da je razlikovanje med mladoletnimi oškodovanci in mladoletnimi pričami sprejemljivo,⁷⁹ vodi v nerazumno razlikovanje takrat, ko procesna vloga otroka odločilno vpliva na njegova družinsko pravna razmerja zunaj kazenskega postopka. Položaji, v katerih se razkrije potreba po odločnejšem varstvu otrokove duševne celovitosti, izvirajo zlasti iz zakonskih sporov in sporov o varstvu in vzgoji otrok, v okviru katerih ravnanje staršev prehaja v polje kaznivosti. Stiska mladoletne priče je toliko večja, ker tudi zanjo velja dolžnost odzvati se na vabilo sodišča in izpovedovati po resnici. S tem se v interesu kazenskega postopka še pogloblja otrokovo stisko, ki sicer izvira iz ravnanja staršev oziroma tistih, ki jim je otrok zaupan v varstvo in vzgojo. Četudi v teh primerih ni mogoče govoriti o sekundarni viktimizaciji otroka, pa so vplivi kazenskega postopka na duševno celovitost otroka lahko podobno usodni.

Hkrati je tudi v položaju različnih kategorij oškodovancev mogoče prepoznati različno obravnavo mladoletnih oškodovancev. Za mladoletne oškodovance sicer velja neizpodbojna domneva, da imajo posebne potrebe po zaščiti (tretji odstavek 143.č člena ZKP). Vendar pa to ne pomeni, da je zakonodajalec v enakem obsegu implementiral rešitve iz 23. in 24. člena Direktive 2012/29/EU.

Prvič, pomembna je razlika med fakultativnostjo in obligatornostjo nekaterih ukrepov za varstvo različnih kategorij mladoletnih oškodovancev. Tisti ukrepi, ki v največji meri prispevajo k neponovljivosti zaslišanja oškodovanca in k zmanjševanju stikov z obdolžencem so obvezni za razmeroma ozko kategorijo sicer najbolj občutljivih oškodovancev, tj. oškodovancev mlajših od 15 let, ki so žrtve kaznivih dejanj iz tretjega odstavka 65. člena ZKP. Preostale kategorije mladoletnih oškodovancev, bodisi zaradi starosti, bodisi zaradi drugovrstnega kaznivega dejanja, bodo deležne različnega, individualiziranega varstva. Individualizirana obravnavo oškodovancev je sicer v jedru Direktive št. 2012/29/EU, zlasti drugega odstavka 1. člena in 23. člena direktive. Vendar pa iz Direktive hkrati izhaja, da individualizirana obravnavo ne dopušča različnega obravnavanja oškodovancev v primerljivih položajih. V odsotnosti pravnega sredstva, ki bi omogočal vzpostavitev ustaljene sodne prakse pri zagotavljanju ukrepov za zaščito oškodovancev, je zato določnost zakonske ureditve toliko bolj pomembna. V slovenskem kazenskem procesnem pravu oškodovanec nima učinkovitega pravnega sredstva, s katerim bi dosegel preučitev pravilnosti odločb sodišča o izvedbi ukrepov za njegovo zaščito. Zato tudi ni mehanizmov, ki bi preprečili nerazumno različno varstvo položaja mladoletnega oškodovanca, kadar predvideni ukrepi niso obligatorni.

In drugič, nesprejemljivo je razlikovanje med tistimi ukrepi, ki v največji meri omogočajo neponovljivost zaslišanja mladoletnega oškodovanca brez osebnega stika z domnevnim storilcem: obvezno snemanje zaslišanja in prepovedana navzočnost obdolženca med zaslišanjem v sodni preiskavi (četrti odstavek 178. člena ZKP). Razlika v pravnem režimu je pomembna zato, ker brez določne pravne podlage ni mogoče zagotoviti primerljive ravni varstva mladoletnim oškodovancem. Odstranitev obdolženca z zaslišanja je namreč poseg v pravice iz 22. in 29. člena Ustave ter 6. člena EKČP, ki terjajo določno zakonsko podlago (tretji odstavek 15. člena Ustave RS). Za različno obravnavo zadošča že različna starost oškodovancev v primeru istovrstnih kaznivih dejanj.

1.2.2 Nekonkretiziran položaj strokovnjaka iz 240. člena ZKP

Ključna rešitev za zagotavljanje največje otrokove korist in varstva oškodovanca pred sekundarno viktimizacijo je možnost zaslišanja s pomočjo strokovnjaka. (četrti in peti odstavek 240. člena ZKP). ZKP ne konkretizira procesne vloge strokovnjaka. Horvat (Zakon o kazenskem postopku s komentarjem, GV Založba, 2004, str. 552-553) opredeljuje naloge strokovnjaka kot pomoč sodniku pri izbiri primernega načina zaslišanja in postavljanja vprašanj. Strokovnjak sme tudi sam postavljati vprašanja, vendar ne sme stopiti na mesto sodnika in samostojno izvesti zaslišanja.

⁷⁹ Glejte razdelek 1.1.2 zgoraj.

Zaradi takega položaja je strokovnjaka po četrtem in petem odstavku 240. člena ZKP treba ločiti od strokovnjakov, ki so v pomoč sodišču na podlagi osmega odstavka 178. člena ZKP. Strokovnjaka, ki deluje na tej podlagi, sodnik pokliče »za razjasnitev posameznih tehničnih ali drugih strokovnih vprašanj, ki nastanejo v zvezi s pridobljenimi dokazi.« Tak strokovnjak ne sodeluje pri izvedbi dokaza oziroma preiskovalnega dejanja.

Položaj strokovnjaka iz četrtega in petega odstavka 240. člena ZKP je zato bistveno bolj podoben položaju izvedenca, ki v slovenskem kazenskem postopku nastopa kot pomočnik sodišča, s specifično aktivno procesno vlogo v dokaznem postopku. Izvedenec sme predlagati, naj se izvedejo določeni dokazi ali preskrbijo predmeti in podatki, ki so pomembni za izvid in mnenje; če je navzoč pri preiskovalnem dejanju lahko predlaga, naj se razjasnijo posamezne okoliščine ali naj se tistemu, ki se zaslišuje, postavijo posamezna vprašanja (četrty odstavek 252. člena ZKP).

Specifične rešitve, ki so predvidene za procesni položaj izvedenca, lahko kvečjemu prispevajo k učinkovitosti zaslišanja mladoletne priče s pomočjo strokovnjaka. Ključno je, da ima izvedenec možnost tudi aktivno prispevati k oblikovanju vsebine zaslišanja, tj. opredelitvi dejstev in okoliščin, ki naj se razjasnijo z zaslišanjem. To pomeni, da se s pomočjo specifičnih strokovnih znanj zmanjšuje potreba po ponovnem zaslišanju priče.

1.2.3 Neenakost obravnavanja mladoletnih oseb pri zaslišanju

ZKP ne ureja načina, kako zagotoviti varstvo otrok, ki bodisi kot priče bodisi kot oškodovanci, sodelujejo v kazenskem postopku. Implementacija ukrepov za varstvo otrok je zato prepuščeno posameznim sodiščem in sodnikom.

Enakost obravnavanja otrok terja ne le poenotenje meril za uporabo ukrepov, s katerimi se varuje njihova duševna celovitost. Enakost obravnavanja terja tudi zagotovitev enotnega pristopa pri izvrševanju teh ukrepov. Izvrševanje teh ukrepov zato zahteva celovito rešitev, znotraj katere bo (i) omogočena specializacija in nenehna nadgradnja potrebnih strokovnih znanj, (ii) zagotovljena ustrezna prostorska organizacija zaslišanja, (iii) zagotovljena ustrezna tehnična podpora, in (iv) omogočeno osredotočeno sodelovanje vseh udeležencev kazenskega postopka.

1.2.4 Nezadostno varstvo pravic obrambe

Koristi otroka, zlasti oškodovanca, bo v največji meri zadoščeno, če se zagotovi čim manjše število zaslišanj mladoletne priče v kazenskem postopku. V trenutni ureditvi (pred)kazenskega postopka se ni mogoče povsem izogniti večkratnemu pridobivanju izjav mladoletne osebe. Pričakovati je, da bo od mladoletne osebe najprej zbrala obvestila policija (148. člen ZKP), šele nato bo sledilo sodno zaslišanje. Domnevni storilec bo v kazenskem postopku svoje pravice v največji meri lahko uveljavljal na glavni obravnavi. Izhajajoč iz načela neposrednosti in ustnosti glavne obravnave bo smelo sodišče opreti sodbo le na dokaze, pretresene na glavni obravnavi. Načeloma naj se torej vsi dokazi, tudi dokazi z zaslišanjem mladoletnih prič, izvedejo na glavni obravnavi. Vendar pa so v slovenskem kazenskem postopku že tradicionalno uvedene izjeme, ki dopuščajo, da se namesto neposrednega zaslišanja priče preberejo zapisniki prejšnjih (sodnih) zaslišanj (335. člen ZKP). Takšna ureditev posega v položaj obrambe, ker ne omogoča neposrednega zaslišanja prič pred sodniki, ki bodo ocenjevali dokazno gradivo; s tem je okrnjen zlasti preizkus verodostojnosti prične izpovedbe. To še posebej velja v primeru veljavne ureditve zaslišanja oškodovancev, mlajših od 15 let, ki so žrtve kaznivih dejanj iz tretjega odstavka 65. člena ZKP. Neposredno zaslišanje te kategorije oškodovancev je na glavni obravnavi prepovedano (peti odstavek 331. člena ZKP).

Težišče zaslišanja najbolj ranljivih oškodovancev je zato v zgodnejših fazah postopka. Pravice obrambe, zlasti pravico do neposrednega zaslišanja obremenilnih prič (tretji odstavek 6. člena EKČP), bo obdolženec smel izvrševati pri zaslišanju v fazi sodne preiskave (178. člen ZKP) ali med izvedbo zaslišanja kot posameznega preiskovalnega dejanja (431. člen ZKP). Vendar pa je možnost obrambe, da učinkovito izvršuje svoje pravice tudi v tem primeru okrnjena, kadar sodišče sprejme ukrepe za zaščito prične duševne celovitosti. ZKP v četrtem odstavku 178. člena omogoča, da se obdolženca odstrani z zaslišanja priče; če gre za oškodovanca, mlajšega

od 15 let, ki je žrtev kaznivih dejanj iz tretjega odstavka 65. člena ZKP, pa je odstranitev obdolženca obvezna. To pomeni, da bo mogoče pravice do obrambe v teh primerih izvrševati le preko zagovornika. Ker bo v teh primerih praviloma formalna obramba obvezna le, če bo obdolženec v priporu, bo v preostalih primerih obdolženec lahko izvrševal svoje pravice preko zagovornika le, če se bo zanj odločil.

V postopkih, v katerih obramba z zagovornikom ne bo obvezna po splošnih določbah (70. člen ZKP), sta zato na voljo dve rešitvi: bodisi obdolženec pravice do neposrednega zaslišanja obremenilne priče ne bo mogel izvrševati, bodisi bo priča na glavni obravnavi ponovno izpostavljena, ker ji bo obramba vprašanja lahko postavljala posredno, preko preiskovalnega sodnika (šesti odstavek 331. v zvezi z 338. členom ZKP). Nobena od teh rešitev ni zadovoljiva. Prvič zato, ker se v izrazito občutljivih kazenskih zadevah omogoča različno obravnavanje obdolžencev; in drugič zato, ker se mladoletne priče izpostavlja večkratnemu zaslišanju.

Rešitev, s katero v največji meri omogočimo izvrševanje pravic obrambe pri zaslišanju v zgodnejših fazah postopka, hkrati v največji meri zagotavlja, da bo poskrbljeno za otrokove koristi v kazenskem postopku. Cilj zakona je zato vzpostavitev režima zaslišanja priče, v katerem bo obdolženec – brez neposrednega stika s pričo – v največji meri lahko izvrševal pravice do obrambe, ne da bi s tem tvegali ponavljanje zasliševanja, četudi le posrednega.

1.2.5 Neprilagojenost določb o telesnem pregledu otroka

Določbe ZKP o telesnem pregledu otroka terjajo konkretizacijo z vidika 18.a člena ZKP. Veljavne določbe razmeroma strogo urejajo telesni pregled brez soglasja posameznika, hkrati pa omogočajo izrekanje procesnih sankcij tistim, ki se pregledu ne podvržejo (190. člen ZKP).

1.2.6 Obstoječa zakonodaja ne nudi dovoljšnjega pravnega okvirja za vzpostavitev hiše za otroke v Sloveniji

Veljavna zakonodaja ne omogoča ustanovitve hiše za otroke v skladu s sprejetimi mednarodnimi standardi. Preko določitve javne službe in ustanovitve javnega zavoda, katerega naloga bo celostna obravnava otroka, mladoletnega oškodovanca ali priče kaznivega dejanja, bo omogočeno tudi zagotavljanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku. To področje v Sloveniji ni pravno urejeno v zadostni meri, zato je potrebno, da tovrstno podporo otroku zakon izrecno določi.

1.3 Spolne zlorabe otrok v Sloveniji – dojemanje in pojavnost

Pomemben razlog za sprejem zakona so tudi pričakovanja javnosti za ureditev nekega področja. V Sloveniji kot državi z visoko ravno varovanja otrokovih pravic in koristi so temu primerna tudi pričakovanja javnosti, da država za dobrobit otrok ustrezno poskrbi v vseh življenjskih situacijah, zlasti pa takrat, ko so doživeli zlorabo ali nasilje. V Sloveniji do sedaj še nismo izvedli celovite raziskave, s katero bi merili dojemanje spolne zlorabe otrok ter ugotovili pojavnost, kar je nujno za celovit in poglobljen pristop k strukturnim spremembam. V okviru projekta »Podpora implementaciji modela Barnahus (hiša za otroke)«, ki ga izvaja Svet Evrope ob finančni podpori Programa EU za podporo strukturnim spremembam in v sodelovanju z Ministrstvom za pravosodje je bila tako izvedena raziskava »Percepcija spolne zlorabe otrok v Sloveniji«, ki jo je izvedel Ipsos d.o.o. Raziskava je zajemala kvalitativni in kvantitativni del. Rezultati raziskave so bili javnosti predstavljeni dne 6. 10. 2020.

Kvalitativni del raziskave je potekal junija 2020 v obliki fokusnih skupin. Izvedene so bile štiri fokusne skupine, dve za otroke - ločene za dekleta in fante (od 12 do 17 let) in dve za starše mladoletnih otrok. Glavni cilj kvalitativne raziskave (otrok in staršev ločeno) je vpogled v kulturne vidike razumevanja in ozaveščenosti o spolni zlorabi otrok. Rezultati kvalitativnega dela raziskave bodo pomagali pri komunikacijskih orodjih in materialih, ki se uporabljajo za razlago/spodbujanje poročanja ter splošne ozaveščevalne dejavnosti, pristopu, ki ga uporabljajo strokovnjaki za komunikacijo z otroškimi žrtvami itd.

Nekaj ključnih izraženih pričakovanj staršev in otrok v okviru kvalitativne raziskave:

- Otroci se morajo počutiti varne in hkrati imeti občutek popolne svobode gibanja.
- Otrok mora dobiti individualno obravnavo z zelo izkušeno, usklajeno in povezano ekipo kjer en skrbnik otroka/žrtev in družino spremljal skozi celoten postopek.
- Otroke je potrebno poslušati in ne zasliševati.
- Prostor mora biti prijeten, udoben, sproščen in se nahajati v naravi ali biti obdan z njo.

Kvantitativni del raziskave je potekal v juliju in avgustu 2020. Izveden je bil v obliki terenske raziskave na reprezentativnem vzorcu rezidentov Slovenije glede na spol starih od 18 – 75 let po metodi računalniško podprtega osebnega anketiranja. Vprašalnik je izpolnilo 1.128 oseb. Glavni cilj kvantitativne raziskave je boljše razumevanje, kako prebivalci Slovenije dojemajo obseg nasilja (vključno s spolno zlorabo) nad otroki in pomoč, ki jim je ob tem na voljo v Sloveniji. Rezultati kvantitativne raziskave bodo uporabljeni tudi za usposabljanje strokovnjakov, zagotavljanje storitev in razvoj komunikacijskih orodij s ciljem boljše obravnave, preprečevanja, zaščite, pregona in ozaveščanja o spolni zlorabi otrok v Sloveniji.

Nekaj ključnih rezultatov kvantitativnega dela raziskave:

- Vsaj eno izmed oblik spolnega nasilja v otroštvu je doživelo 18 % anketirancev (potrditev splošno znane trditve na podlagi raziskav v tujini, da je vsak peti otrok žrtev spolnega nasilja).
- Najpogosteje je šlo za enkratno dejanje, največ je bilo neprimernega dotikanja in razkazovanja.
- Najpogosteje so bile žrtve spolnega nasilja v otroštvu stare med 13 in 18 let. Storilec je bil najpogosteje star med 40 in 50 let. Kar vsak šesti storilec je bil mlajši od 18 let.
- Do spolnega nasilja (v kakršni koli obliki) v otroštvu je najpogosteje prišlo na javnih površinah, ulici, na avtobusih/vlakih ter pri druženju s prijatelji. Neprimerno dotikanje se je najpogosteje dogajalo v krogu družine in sorodnikov, medtem ko je do razkazovanja genitalij prihajalo v krogu prijateljev.
- Pri spolnem nasilju je šlo v največ primerih za enega storilca, in sicer moškega, ki ga je žrtev poznala.
- Zgolj 53 % vseh žrtev je razkrila zlorabo drugi osebi, najpogosteje takoj po dejanju. Prvi zaupnik je bil običajno prijatelj žrtve.
- Zgolj 6 % žrtev spolnega nasilja v otroštvu je vložilo kazensko ovadbo. Polovici teh ovadb sta sledili sojenje in obtožba.
- Zgolj 6 % žrtev, ki so razkrile spolno nasilje v otroštvu, je prejelo zdravniško in/ali psihološko podporo. Večina je pomoč prejela takoj po dogodku.
- Slovenci vse vrste spolnega nasilja nad otroki jemljemo precej resno. Dobra polovica jih meni, da je spolna zloraba zelo resen problem.
- Velika večina (83 %) meni, da žrtev ne more biti sama kriva za spolno zlorabo. Najpogosteje je to argumentirano s tem, da otrok spolnega nasilja ne zna sam prepoznati oziroma tega sploh ne razume.
- Slovenci ocenjujejo, da sorazmerno slabo poznajo spolno nasilje nad otroki. Skrb vzbujajoče je, da slaba tretjina Slovencev meni, da spolna zloraba otrok vedno vključuje uporabo fizične sile, slaba četrtnina pa, da otroci ne morejo spolno zlorabiti drug drugega.
- Skoraj polovica Slovencev ne bi prepoznala spolnega nasilja nad otroki. Dve tretjini sodelujočih tudi menita, da šola ne zagotavlja dovolj informacij za preprečevanje spolnega nasilja, skoraj 90 % pa, da bi le-to moralo biti del učnega načrta, saj se je polovici nerodno pogovarjati o teh stvareh s svojimi otroki.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1 Cilji

Cilji in prednosti predloga zakona v primerjavi z razdrobljenim urejanjem te materije v številnih zakonih so predvsem:

- celovito in sistemsko urejanje obravnavanja mladoletnih oškodovancev in žrtev kaznivih dejanj;

- opredelitev jasnih izhodišč, ki dopolnjujejo obstoječo kazensko zakonodajo, zaradi preprečevanja sekundarne viktimizacije otrok oškodovancev in prič ter zasledovanja največje koristi otroka;
- samostojna ureditev številnih institutov v okviru enega zakona, zaradi česar je sistem obravnavanja jasnejši, preglednejši in s tem dosledneje zagotavlja pravno varnost otrok oškodovancev in žrtev kaznivih dejanj, v določeni meri pa tudi mladoletnih storilcev kaznivih dejanj;
- zagotavljanje uresničevanja mednarodnopравnih standardov in konvencij;
- zasledovanje dobrih praks, ki se bile sprejete v nekaterih drugih državah in jih spodbujata tako Evropska unija kot Svet Evrope.

2.2. Načela

Predlog zakona, ki določa postopek celostne obravnave otroka, izhaja iz naslednjih temeljnih načel, ki so splošno in mednarodno uveljavljena⁸⁰ za obravnavanje otrok žrtev oziroma prič kaznivih dejanj:

- udeležba otroka v postopku na otroku razumljiv način ob upoštevanju zrelosti otroka in morebitnih težav pri komunikaciji (Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju);
- spoštovanje največje koristi otroka (3. člen Konvencije o otrokovih pravicah, Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju);
- spoštovanje dostojanstva otroka, vključno z omejitvijo zaslišanj otrok na najmanjše mogoče število z namenom preprečevanja sekundarne viktimizacije (Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju);
- prepoved diskriminacije in zagotavljanje enakega obravnavanja otrok (2. člen Konvencije o otrokovih pravicah, Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju),
- pravica otroka, da je slišan (12. člen Konvencije o otrokovih pravicah);
- pravica otroka do zaščite in osebne varnosti (19. člen Konvencije o otrokovih pravicah);
- spoštovanje poštenega sojenja in pravice do obrambe v kazenskem postopku (6. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin), in
- preprečevanje nepotrebnega odlašanja (6. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju).

Prva štiri navedena načela izhajajo tako iz Konvencije o otrokovih pravicah, kot tudi sledijo temeljnemu načelom Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (sprejete dne 17. 11. 2010; v nadaljnjem besedilu: smernice). Peto načelo iz smernic pa je načelo »pravne države«, splošno temeljno načelo moderne države, ki ga opredeljuje tudi 2. člen Ustave Republike Slovenije, zato v tem zakonu med načeli ni izrecno navedeno. Vrstni red omenjenih načel sledi vrstnemu redu iz smernic.

Kot temeljno načelo zakona je dodatno navedena pravica otroka biti slišan in resno upoštevan, ki je temelj človekovega dostojanstva in zdravega razvoja vsakega otroka. Ureditev 12. člena Konvencije o otrokovih pravicah naslavlja poseben pravni in socialni status otrok, ki kažejo na eni strani pomanjkanje popolne avtonomije v razmerju do odraslih, medtem ko so na drugi strani subjekti pravic. Sedaj je že dobro uveljavljeno, da so otroci subjekti pravic in imajo pravico biti slišani v vseh zadevah, ki se nanašajo nanje, če to želijo. Gre za temeljno načelo, pomembnost te pravice pa je tudi v tem, da imajo države dolžnost, da zagotovijo vključevanje otrok, in da se otrokom omogoči, da povedo svoje mnenje v zadevah, ki se nanašajo nanje. Posledično se to načelo ne odraža le v postopku zaslišanja, ampak na primer tudi v sestavi sveta in strokovnega sveta zavoda.⁸¹

⁸⁰ *United Nation Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 10 (2007): Children's rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10, z dne 28. aprila 2007.*

⁸¹ *Glejte, npr., Suzana Kraljić: 12. člen KOP – Pravica otroka do svobodnega izražanja v sodnih in upravnih postopkih, Pravosodni bilten, 1/2016 str. 11.*

Tudi pravica otroka do zaščite in osebne varnosti izhaja neposredno iz Konvencije OZN o otrokovih pravicah in sicer iz njenega 19. člena. Ta določa dolžnost države, da z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varuje otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, vštévši spolne zlorabe. Nadalje konvencija določa, da naj takšni zaščitni ukrepi, če je to primerno, vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo, kakor tudi druge oblike zaščite ter ugotavljanje, obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje prej naštetih primerov trpinčenja otrok in, če je potrebno, poseg sodišča.

Ta splošna načela so konkretizirana tudi v Evropskih standardih kakovosti za model Barnahus. Spoštovanje dostojanstva otroka tako vključuje tudi omejitev zaslišanj otrok na najmanjše mogoče število z namenom preprečevanja sekundarne viktimizacije, sledi prav tem. Zakon izhaja tudi iz usmeritve, da je v postopku celostne obravnave otrok v središču vseh dejavnosti in storitev, pri čemer se skozi celoten postopek v celoti spoštuje pravica obdolženega ali obtoženega do poštenega sojenja.

Dodatno zakon omogoča spoštovanje pravice do življenja, preživetja in razvoja (6. člen Konvencije o otrokovih pravicah); pravice otroka biti slišan (12. člen Konvencije o otrokovih pravicah) in pravice do dostojanstva (prvi odstavek 40. člena Konvencije o otrokovih pravicah).

Predlog zakona uresničuje tudi ustavno zagotovljene pravice otrok, saj 56. člen Ustave Republike Slovenije⁸² v prvem odstavku določa, da otroci uživajo posebno varstvo in skrb ter da človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Drugi odstavek istega člena pa določa, da se otrokom zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem ter da takšno varstvo ureja zakon.⁸³

Ob povedanem zakon izhaja tudi iz izhodišča, da je treba zagotavljati enakost obravnave oškodovancev in prič kaznivih dejanj. Procesne rešitve, predlagane v tem zakonu, stremijo k enotni, celoviti obravnavi otroka pri zaslišanju, bodisi v vlogi oškodovanca bodisi (tudi) v vlogi priče. Prav tako otroku brez diskriminacije zagotavljajo in omogočajo krizno podporo in psihosocialno pomoč.

Zagotavljanje celostne obravnave otrok v hiši za otroke izhaja torej iz načel, po katerih državni organi in drugi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave otroka ravnavajo posebej pazljivo, da se ob enakem varstvu pravic, ob spoštovanju jamstev poštenega postopka in pravic obrambe spoštuje dostojanstvo in zagotavljajo največje koristi otroka, ter upoštevajoč njegovo starost, zrelost, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in druge osebne značilnosti ter vrsto, naravo in okoliščine kaznivega dejanja pri tem skrbijo:

- da se otroku zagotovijo primerne informacije in pojasnila;
- da se zagotovi zaščita in osebna varnost otroka zaradi izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju;
- da se zaslišanje in telesni pregled otroka zaradi preprečevanja nadaljnje viktimizacije opravljata le, kolikor je to neizogibno potrebno in v najmanjšem možnem številu;
- da se omogoči, da je otrok slišan;
- da se aktivnosti izvedejo brez nepotrebnega odlašanja.

⁸² Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.

⁸³ Glejte: Matej Avbelj in drugi: Komentar Ustave Republike Slovenije, Nova univerza, Evropska pravna fakulteta, Nova Gorica, 2019.

2.3. Poglavitne rešitve

2.3.1 Obseg zakona glede na subjekt obravnave

Ta zakon določa institucionalni okvir, načela in postopke za zaščito mladoletnih oškodovancev in prič v zakonu opredeljenih kaznivih dejanj v kazenskem in predkazenskem postopku, izjemoma lahko pa tudi drugih kaznivih dejanj, in njihovo celostno obravnavo. Če to zahteva zagotavljanje največje koristi otroka, se sme celostno obravnavanje otrok, kot ga določa ta zakon, smiselno uporabljati tudi v postopku obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, ki še ni star osemnajst let. Otrok je v skladu z mednarodni standardi opredeljen kot oseba mlajša od 18. let.

2.3.2 Obseg zakona glede na kaznivo dejanje

Ta zakon določa zaščito mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj iz poglavij zoper človečnost (štirinajsto poglavje), življenje in telo (petnajsto poglavje), zoper spolno nedotakljivost (devetnajsto poglavje), zoper zakonsko zvezo, družino in otroke (enaindvajseto poglavje), ter 131. do 138., 140., 143, 283., 284., 286., 296., 323., 324. člena Kazenskega zakonika. Če sodišče oceni, da je to potrebno zaradi varstva otrokovih koristi, se lahko zakon uporablja tudi za zaslišanje in celostno obravnavo otroka, ki je oškodovanec ali priča drugega kaznivega dejanja.

2.3.3 Ustanovitev javne službe in javnega zavoda

Zakon izvajanje celostne obravnave otrok opredeljuje kot javno službo, ki jo zagotavlja država preko ustanovitve javnega zavoda (hiše za otroke), ki je hkrati strokovni zavod za določeno vrsto izvedenskega dela po drugem odstavku 249. člena ZKP. Javna služba celostne obravnave vsebuje zaslišanje otroka, telesni pregled otroka ter krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku. Zavod je organiziran za območje celotne Slovenije.

Določeno je tudi, da se delovanje zavoda financira iz proračuna Republike Slovenije, pa tudi drugih virov v skladu z aktom o ustanovitvi.

2.3.4 Enaka obravnava otrok pri zaslišanju

Procesne rešitve, predlagane v tem zakonu, stremijo k enotni, celoviti obravnavi otroka pri zaslišanju, bodisi v vlogi priče bodisi (tudi) v vlogi oškodovanca. Zato so procesne rešitve zasnovane tako, da sodišče z odredbo za zaslišanje po tem zakonu odloči tudi o uporabi vseh ukrepov za varstvo otrokove duševne celovitosti: izogibanju stikom z obdolžencem, uporaba prilagojenih prostorov, zaslišanje s pomočjo strokovnjaka, in minimiziranju števila zaslišanj (ti. *one-stop shop* pristop). Kazensko procesna pravna podlaga za odločanje sodišča se sicer s tem zakonom ne spreminja; izhodišča, kot jih določa ZKP, ostajajo nespremenjena. Vendar pa je pričakovati, da se bodo sodišča z zmanjšanjem administrativnih bremen lažje osredotočila na vsebinsko obravnavo položaja mladoletne priče oziroma oškodovanca ter na vsebinsko izvedbo samega zaslišanja.

2.3.5 Neponovljivost zaslišanja oškodovanca

Ključ do odprave nepotrebne sekundarne viktimizacije ali stiske mladoletne priče je zmanjšanje števila zaslišanj. K temu cilju prispevajo prav vse prvine predlagane rešitve: celovit pristop, krepitev pravic obrambe in hibridna narava samega procesnega dejanja.

2.3.6 Enaka obravnava obdolženca in spoštovanje varstvo pravic obrambe

Spoštovanje pravic obrambe je ključna prvina za izogibanje nepotrebni ponovitvam zaslišanja oškodovanca. Zato predlagane rešitve vključujejo tudi širitev obvezne obrambe z zagovornikom do konca zaslišanja otroka in aktivno sodelovanje obdolženca in zagovornika v pripravah na zaslišanje in med samim zaslišanjem.

2.3.7 Hibridna narava zaslišanja

Predlagana rešitev sledi nekaterim že znanim rešitvam v ZKP, pri katerih preiskovalno dejanje opravlja izvedenec (pa vendarle ne gre za izvedenstvo; 219.a člen ZKP). Predlog zakona konkretizira in dopolnjuje sicer okvirno določen položaj strokovnjaka (peti in šesti odstavek 240. člena ZKP) tako, da se zaslišanje opravi v procesnem režimu izvedenca. S tem se krepijo jamstva poštenega postopka (zlasti preko instituta izločitve izvedenca) in zagotavlja predhodna kontradiktornost (s pomočjo pripravljalnega sestanka z aktivno udeležbo vseh strank in drugih udeležencev).

Javni zavod je organiziran kot strokovni zavod, ki mu – podobno kot pri izvedenstvu – sodišče prepusti organizacijo in izvedbo zaslišanja, pri tem pa ohranja vsebinsko procesno vodenje samega zaslišanja.

2.3.8 Konkretizacija načela skrbnega in obzirnega ravnanja pri telesnem pregledu

Predlog zakona vključuje poudarjeno pojasnilno dolžnost, namenjeno minimizaciji stiske ob telesnem pregledu, ki pomeni znaten poseg v telesno in duševno celovitost otroka. Zato je predvideno, da ima pri telesnem pregledu prednost pregled medicinske dokumentacije, ob nepremostljivem nasprotovanju otroka se (neposredni) telesni pregled ne opravi.

2.3.9 Zagotavljanje krizne podpore in psihosocialne pomoči

Zavod z namenom varovanja otrokove duševne in telesne celovitosti zagotavlja tudi krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku. Po tem zakonu krizna podpora pomeni nudenje podpore otroku ob zaslišanju ali osebem pregledu, psihosocialna pomoč pa trajnejšo obliko pomoči otroku, ki sledi v obdobju po zaslišanju (ki pa ne traja dlje kot šest mesecev). Predlog zakona določa tudi, da se zavod za namen izvajanja krizne podpore in psihosocialne pomoči lahko povezuje z drugimi organizacijami, ki nudijo pomoč.

2.3.10 Kvalifikacije direktorja zavoda, strokovnjakov in svetovalcev in drugi pogoji

Predlog zakona opredeljuje potrebne kvalifikacije in pogoje za opravljanje nalog direktorja zavoda (hiše za otroke), strokovnjakov, ki izvajajo zaslišanja otrok, in svetovalcev, ki izvajajo krizno podporo in/ali psihosocialno pomoč otroku:

- direktor, ki je poslovodni organ zavoda, mora imeti najmanj izobrazbo 8. ravni v skladu z zakonom, ki ureja slovensko ogrodje kvalifikacij, psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj sedem let delovnih izkušenj z delom z otroki, znanje uradnega jezika in mora biti državljan Republike Slovenije;
- strokovnjak, ki izvaja zaslišanje otroka mora imeti končano najmanj izobrazbo 8. ravni v skladu z zakonom, ki ureja slovensko ogrodje kvalifikacij, psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj pet let delovnih izkušenj z delom z otroki in opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje zaslišanj otrok, ki ga določi in zagotovi zavod, ter znanje uradnega jezika;
- svetovalca otroka, ki bo skrbel za krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku mora imeti končano najmanj izobrazbo 8. ravni v skladu z zakonom, ki ureja slovensko ogrodje kvalifikacij, psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj tri leta delovnih izkušenj z delom z otroki ter opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otrokom, ki ga določi in zagotovi zavod, ter znanje uradnega jezika.

Prehodna določba predvideva, da sme do vzpostavitve zadostne mreže strokovnjakov, vendar ne dlje kot pet let po začetku uporabe tega zakona, zavod za izvajanje zaslišanja otroka po tem zakonu za strokovnjaka imenovati tudi uradno osebo policije, ki je zaslišanje otrok ali zbiranje

obvestil od otrok opravljala najmanj pet let, je uspešno opravila poklicna usposabljanja s tega področja in je uspešno opravila dodatno usposabljanje, ki ga predpiše in izvede zavod.

2.3.11 Usposabljanje

Predlog zakona določa, da zavod zagotavlja redna usposabljanja zaposlenih strokovnjakov in svetovalcev otrok. Glede na potrebo lahko organizira usposabljanja tudi za druge zainteresirane strokovnjake. Zavod o dejavnosti zavoda ter ustrezni obravnavi otrok oškodovancev in prič kaznivih dejanj zagotavlja MDMI usposabljanja ter ozaveščanje strokovnjakov različnih področij, ki se ukvarjajo z otroki, in splošne javnosti. To pomeni, da zavod lahko organizira oziroma izvaja usposabljanja za vse, ki so kakorkoli povezani z otroki, oškodovanci ali pričami kaznivih dejanj, torej tudi npr. za policiste, zdravnike, učitelje in šolsko osebje. Namen je ustrezno usposobiti relevantne osebe, ki so pri izvajanju svojega poklica lahko v stiku s otrokom, oškodovancem ali pričo kaznivega dejanja, glede tega, kako ravnati. Pravila o usposabljanju po tem zakonu sprejme zavod s soglasjem ministra, pristojnega za pravosodje.

2.3.12 Sodelovanje med udeleženci postopka

Vsi udeleženci postopkov krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku po tem zakonu so dolžni sodelovati z zavodom, ko sodišče izda pisno odredbo o zaslišanju po tem zakonu. Način sodelovanja med zavodom in drugimi udeleženci postopka s pravilnikom določi minister, pristojen za pravosodje. Zavod pa sprejme protokole, ki opredeljujejo podrobnejše standarde izvajanja celostne obravnave otrok in sodelovanje med organi.

2.3.13 Veljavnost in uporaba

Predvideno je postopno uveljavljanje zakona, pri čemer določa tudi zadostno začetno prehodno obdobje. Za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost se bo zakon začel uporabljati eno leto po začetku veljavnosti, za ostala kazniva dejanja iz 2. točke 2. člena tega zakona in za obravnavo po drugem [in tretjem] odstavku 1. člena zakona pa tri leta po začetku veljavnosti zakona.

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA ZA DRŽAVNI PRORAČUN IN DRUGA JAVNA FINANČNA SREDSTVA

Zakon bo imel finančne posledice za državni proračun, saj bo potrebno financirati delovanje javnega zavoda hiša za otroke.

Izhajajoč iz statistik primerov zlorab otrok, ocenjujemo, da bi v času, ko bo zakon veljal le za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost (dve leti po začetku uporabe zakona), hiša za otroke potrebovala vsaj 2,5 strokovna delavca, ki bi bili usposobljeni za izvajanje zaslišanj otrok in nudenje krizne podpore ter psihosocialne pomoči. Direktor javnega zavoda bo ob delu direktorja polovico časa opravljal tudi strokovno delo. Za delovanje hiše za otroke sta nujno potrebna še po en tehnik in administrator. Ocenjeni stroški dela v tem obdobju so 188.000 EUR na leto. Ko se bo zakon začel uporabljati v celoti in bo vključeval tudi obravnavo otrok žrtev in prič ostalih kaznivih dejanj iz 2. člena predloga zakona, bo potrebno za obravnavo otrok zagotoviti še 2 do 2,5 strokovna delavca, kar bo pomenilo še približno 90.000 EUR letno.

Zavod bo deloval v prostorih, ki so v lasti države, zato stroškov z nakupom ali najemom prostorov ne bo. Vlada je za ta namen na Ministrstvo za pravosodje s sklepom št. 47803-120/2020/3 z dne 14. 7. 2020 že prenesla v upravljanje prostore na Zaloški 59 v Ljubljani. Prostore bo za potrebe izvajanja dejavnosti hiše za otroke potrebno še preurediti in opremiti, kar ocenjujemo na 380.000 EUR. Materialni stroški delovanja hiše za otroke, ki vključujejo obratovalne stroške, varovanje, čiščenje in tekoče vzdrževanje prostorov, potne stroške, stroške rednih usposabljanj, supervizijo in zunanje sodelavce, so ocenjeni na 110.000 EUR na leto.

Predvidena uporaba zakona je eno leto po njegovi uveljavitvi (15 dni po objavi v Uradnem listu), zato kot predpostavko potrebnih sredstev po letih predvidevamo, da se bo zakon začel uporabljati 1. 5. 2022 za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in 1. 5. 2023 za ostala kazniva dejanja

iz 2. člena predloga zakona. Potrebne zaposlitve bo potrebno realizirati nekoliko pred začetkom uporabe zakona, da se lahko kader ustrezno pripravi in usposobi.

Ocenjeni stroški (v EUR) delovanja hiše za otroke po letih:

Leto	Stroški dela	Materialni stroški	Investicija v prenovu in opremo prostorov	Skupaj
2021	47.000	36.000	380.000	463.000
2022	188.000	110.000	0	298.000
2023	188.000	110.000	0	298.000
2024	233.000	110.000	0	343.000
2025	278.000	110.000	0	388.000

4. NAVEDBA, DA SO SREDSTVA ZA IZVAJANJE ZAKONA V DRŽAVNEM PRORAČUNU ZAGOTOVLJENA, ČE PREDLOG ZAKONA PREDVIDEVA PORABO PRORAČUNSKIH SREDSTEV V OBDOBJU, ZA KATERO JE BIL DRŽAVNI PRORAČUN ŽE SPREJET

Sredstva za vzpostavitev in delovanje hiše za otroke v obdobju 2021 do 2022 bodo zagotovljena iz sredstev Norveškega finančnega mehanizma in Finančnega mehanizma EGP 2014-2021, v okviru NRP 2030-20-0014 Hiša za otroke.

V okviru Sporazuma o programu Izobraževanje in usposabljanje, štipendije, vajeništva in podjetništvo za mlade⁸⁴, ki sta ga v okviru Norveškega finančnega mehanizma in Finančnega mehanizma EGP za obdobje 2014 – 2021 decembra 2019 podpisala norveško zunanje ministrstvo in Služba vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko je kot dodaten mehanizem v okviru programa določen v naprej opredeljen projekt »Barnahus / Hiša za otroke« v skupni vrednosti 1.563.588 EUR in skupnem trajanju 30 mesecev. Aktivnosti projekta vključujejo vzpostavitev (vključno s prenovu, pohištvo in opremo) in delovanje pilotnega modela hiše za otroke v Sloveniji, pripravo gradiv za usposabljanje, usposabljanje strokovnih delavcev, aktivnosti za dvig ozaveščenosti in evalvacijo pilotnega delovanja hiše za otroke. Projekt se bo predvidoma začel izvajati v začetku leta 2021. V okviru pilotnega delovanja je predvideno 18 mesečno pilotno delovanje hiše za otroke, ki bo steklo po ureditvi prostorov. V obdobju pilotnega delovanja bo zagotovljeno dodatno strokovno svetovanje strokovnjakov iz tujine, preverilo se bo zadostnost kadrovskih virov, potrebe po nadaljnjih usposabljanjih in optimiziralo organizacijo dela ter opravila celovita evalvacija.

5. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

5.1. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

5.1.1. Ideja »Barnahus«: razvoj, koncept in razširjenost

V Evropi se za hiše za otroke uporablja islandsko poimenovanje »Barnahus« (island. hiša za otroke). Takšen model obravnave otrok je bil povzet po ameriškem konceptu »Children advocacy centres (CAC)«, ki se je razvil kot odgovor na spolne zlorabe otrok v Alabami leta 1985 in ima danes preko 1.000 centrov po Združenih državah Amerike, vendar je v evropskem kontekstu najprej in na drugačen način zaživel na Islandiji in nato v drugih nordijskih državah. Tako evropski kot ameriški model gradita na razumevanju zlorab otrok kot kompleksnega pojava, ki terja specializirano in multidisciplinarno obravnavo, razlikujeta pa se predvsem v naravi ustanove, ki nudi specializirane storitve: centri v ZDA so pretežno v zasebni lastni, v Evropi pa delujejo pod

⁸⁴ Programme agreement for the financing of the Programme "Education, Scholarships, Apprenticeship and Youth Entrepreneurship" (2019), dostopno na: <https://www.norwaygrants.si/wp-content/uploads/Programme-agreement-SI-EDUCATION.pdf>

okriljem države.⁸⁵ Poleg tega je na Islandiji ideja dobila nove razsežnosti: služba je bila integrirana v sistem socialnega skrbstva, kar omogoča, da so vključeni otroci deležni obravnave zunaj sodišč in se za njihovo zasliševanje uporabljajo alternativne metode.

V splošnem evropske države, ki so koncept Barnahus implementirale, področje urejajo na različne specifične načine, večini pa je skupno:⁸⁶

- Barnahus deluje kot otroku prijazna služba, ki pod eno streho združuje postopke znotraj kazenskega pravosodja, skrbstvenih služb ter medicinske in psihosocialne pomoči.
- V Barnahus se izvajajo zaslišanja in zdravstveni pregledi otrok, pri postopkih pa sodelujejo tako policija, tožilstvo, zagovornik obdolženca, sodišča in drugi. Obenem se oceni potreba otroka po nadaljnji medicinski in psihosocialni pomoči. Multidisciplinarnost je temelj delovanja Barnahus.
- V nekaterih državah o utemeljenosti obtožb pred vključitvijo otroka v obravnavo odloča tožilstvo, v drugih pa otroke v Barnahus napotujejo neposredno policija in organi socialnega varstva.
- Če se v postopku ugotovi, da otrok in njegova družina ne potrebuje obravnave znotraj Barnahus, temveč v okviru socialnega varstva, se jih napoti k ustreznim službam.

Nadalje so Barnahus po Evropi skupni koncepti, ki obenem sledijo Smernicam Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, a jih v številnih vidikih pomembno presega.⁸⁷

- Multidisciplinarni pristop: službe, ki pri delu Barnahus sodelujejo, so organi (kazenskega) pravosodja, službe socialnega skrbstva ter službe medicinske obravnave in tako običajno zajemajo strokovnjake, kot so socialni delavci, psihologi, policisti in tožilci, pediatri in medicinski izvedenci.
- Pristop »enih vrat« (ali »pod eno streho«): osnovna ideja Barnahus je, da se otrokom, ki se znajdejo v kazenskih in podobnih postopkih, zagotovi enkratna obravnava na enem mestu in tako prepreči nepotrebno dodatno in dolgotrajno obremenjevanje z obiskovanjem različnih služb v različnih terminih na različnih lokacijah.
- Izogibanje sekundarni viktimizaciji: s prejšnjim je tesno povezana ideja izogibanja sekundarni viktimizaciji (dodatni travmi, ki jo že tako travmatiziranemu otroku povzroča otroku neprilagojena obravnav v kazenskem postopku), ki jo Barnahus naslavlja tako, da so postopki prilagojeni otroku in zagotavljajo možnost kar največjega varovanja otrokove koristi.
- Varen kraj za izjavljanje in nevtralen prostor za izvedbo uradnih postopkov: Naslednji temeljni pristop je zagotavljanje varnega okolja, v katerem lahko otroci podajo svoje izjave o zlorabi – to okolje mora biti otrokom prijazno, osredotočeno na otroka in podporno. Za evropski prostor je (za razliko od ameriškega) značilno, da Barnahus obenem predstavlja nevtralen prostor, v katerem se izvajajo uradni postopki – in da torej otrok na vstopa več na sodišče.
- Širok krog upravičencev in široka definicija zlorabe otrok: V osnovi so bili CAC-ji in islandska Barnahus namenjeni otrokom, žrtvam spolnih zlorab. Tak pristop je bil kmalu presežen, saj praktično vse države, ki sistem poznajo, med upravičence prištevajo (vsaj) otroke žrtve spolnih zlorab in drugih oblik nasilja.

V evropskem prostoru je poleg tega temeljno ravnotežje, ki ga sistemi iščejo med največjo koristjo otroka in načeli poštenega (kazenskega) postopka. V splošnem odgovori posameznih držav izhajajo iz zgoraj opisanih načel in pristopov, vendar se ureditve po posameznih državah v posameznih vidikih lahko tudi razlikujejo.

Model Barnahus tako pod eno streho zajema štiri sobe: 1) zdravstveni pregled, 2) ocena, terapija in podpora, 3) forenzični intervju in 4) zaščita otroka.⁸⁸ Posamezne ureditve težijo k temu, da

⁸⁵ Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E., Kaldal, A. (2017) *Implementing the Nordic barnahus model: Characteristics and local adaptations*, v: S Johansson et al. (ur). *Collaborating against child abuse*, Cham: Palgrave Macmillan, str. 4-5.

⁸⁶ Promise2 (2020) *What is it*, dostopno na: <https://www.childrenatrisk.eu/promise/barnahus-what-is-it/>

⁸⁷ Johansson, S. et al. *Ibidem*, str. 5-8.

⁸⁸ Svet Evrope (2018) *Zaščita otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo*, Strasbourg: Svet Evrope. Dostopno na <https://rm.coe.int/zascita-otrok-pred-spolnim-izkoriscanjem-otrokom-prijazna-multidiscipl/16808acd37>.

zajamejo kar največ ali najraje vse omenjene sisteme, vendar se jih upošteva v pravnem kontekstu in okoliščine lotijo na različne načine. Glede na največjo razširjenost koncepta v nordijskih evropskih državah in tudi glede na podobnosti sistemov socialnega skrbstva in kazensko-pravne obravnave otrok med temi državami in Slovenijo, bo v pregledu več pozornosti namenjene tem sistemom.⁸⁹

5.1.2 Pregled posameznih izbranih ureditev

Islandija

Islandija je Barnahus uvedla kot prva država v širšem evropskem pravnem okviru leta 1998. Tam trenutno deluje en Barnahus.

Do obravnave v Barnahus so upravičeni otroci, mlajši od 15 let, ki so žrtve spolnega in telesnega nasilja. Otroke smejo v obravnavo napotiti tako policija kot organi socialnega skrbstva, ko zaznajo sum zlorabe. Barnahus na Islandiji koordinira vladna služba za zaščito otrok. Pri usmerjanju in delovanju Barnahus sodelujejo organi socialnega skrbstva, medicinske službe, policija, tožilstvo in sodišča. Barnahus neposredno zaposluje psihologe, socialne delavce ter kriminologe. Obravnava v Barnahus ni izrecno obvezna, vendar obstaja zakonska zahteva po obravnavi otrok na podoben način.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu, temveč ima močno zakonsko osnovo v Zakonu o varovanju otrok (Child Protection Act (no. 80/2002)) in v kazenskem postopkovniku (Law on Criminal Procedure (no. 88/2008)).

Švedska

Švedska je model Barnahus uvedla leta 2005 in v njej trenutno deluje okoli 30 različnih Barnahus, ki imajo glede ureditve precej avtonomije in se med seboj tudi razlikujejo.

Do obravnave so upravičeni otroci, mlajši od 18 let, ki so žrtve spolnega in telesnega nasilja v odnosih z bližnjimi. Nacionalne smernice poleg teh vključujejo tudi otroke, ki so žrtve pohabljanja ženskih spolovil, neposredne in posredne priče nasilnih dejanj, zločinov iz časti, ter tudi otroke, storilce kaznivih dejanj, ko ti spolno zlorabljajo druge otroke. Morebitne druge otroke, ki so lahko vključeni v obravnavo v Barnahus določajo posamezne Barnahus. Otroke smejo v obravnavo napotiti tako policija kot organi socialnega skrbstva, ko primere obravnavajo paralelno.

Pilotno je Barnahus na Švedskem koordiniralo Ministrstvo za pravosodje skupaj z multidisciplinarno koordinacijsko komisijo. Po preteku pilotnega obdobja pa v državi ni centralne koordinacije na ravni države. Barnahus se združuje v Zvezo nacionalnih Barnahus.

Pri usmerjanju in delovanju Barnahus delujejo organi socialnega skrbstva, policija, tožilstvo, medicinske službe in službe sodne medicine. Barnahus neposredno zaposluje socialne delavce ter tudi psihologe in v nekaterih Barnahus tudi policiste. Obravnava otrok v Barnahus ni obvezna.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu, niti v področnih zakonih. Policija in tožilstvo sta sprejela Nacionalne smernice in standarde za Barnahus.

Norveška

Norveška je Barnahus uvedla leta 2007 in v njej trenutno deluje 11 Barnahus.

Do obravnave so upravičeni otroci, mlajši od 16 let in odrasli s posebnimi potrebami, ki so žrtve ali priče kaznivih dejanj spolnega in posrednega ter neposrednega telesnega nasilja, umora ter pohabljanja spolovil. Otroke sme v obravnavo napotiti samo policija.

⁸⁹ Johansson, S. et al. *Ibidem*.

Barnahus na Norveškem koordinirajo Direktorat za policijo ter načelniki policijskih enot, na območju katerih delujejo Barnahus. Na nacionalni ravni kot posvetovalno telo deluje tudi nacionalna komisija za Barnahus.

Pri usmerjanju in delovanju Barnahus delujejo policija, tožilstvo, organi socialnega skrbstva, izvedenci sodne medicine ter svetovalci iz Barnahus. Barnahus neposredno zaposluje psihologe, socialne delavce in zdravstveno osebje. Obravnava otrok v Barnahus je obvezna na ravni policije in tožilstva.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu, jo pa natančno ureja kazenski postopkovnik (Criminal Procedure Act) ter predpisi o prilagojenih zaslišanjih (FOR-2015-09-24-1098).

Danska

Danska je Barnahus uvedla leta 2013 in v njej trenutno deluje pet Barnahus s tremi dodatnimi izpostavami.

Do obravnave so upravičeni otroci, mlajši od 18 let, ki so žrtve kaznivih dejanj spolnega in telesnega nasilja. Otroke smejo v obravnavo napotiti organi socialnega skrbstva v zadevah, v katerih morajo v lasten postopek vključiti policijo in/ali medicinsko osebje. Barnahus na Danskem koordinira Nacionalni odbor za socialno skrbstvo.

Pri usmerjanju in delovanju Barnahus delujejo organi socialnega skrbstva, policija, tožilstvo ter medicinske službe. Barnahus neposredno zaposluje socialne delavce in psihologe. Obravnava otrok v Barnahus je obvezna v primerih, ko morajo organi socialnega skrbstva v svojih postopkih vključiti policijo in/ali medicinsko osebje.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu. Ureja jo Zakon o združenih socialnih službah (The Consolidation Act on Social Services (No. 1284), Uredba o hišah za otroke (Order on Children Houses (no. 1153 of 01/10/2013)). Sprejeti so bili tudi Standardi kakovosti za Barnahus.

Hrvaška⁹⁰

Na Hrvaškem v Zagrebu po modelu Barnahus deluje Poliklinika za zaščito otrok in mladih mesta Zagreb. Kljub imenu gre za institucijo, ki nudi svoje dejavnosti na nacionalni ravni. Ustanovljena je bila leta 2002, a je šele v zadnjih letih dejavnosti razširila v takšnem smislu, da jo je mogoče vključiti v okvire modela Barnahus.

Do obravnave so upravičeni otroci, ki so preživeli travmo, predvsem v smislu spolnih zlorab, telesnega in čustvenega nasilja. V polikliniko jih napotujejo organi socialnega skrbstva, zdravstveno osebje, šole, vrtci, policija, vzgojni zavodi, lahko tudi starši. Ker poliklinika deluje kot zdravstvena ustanova, je vključevanje otrok v njene dejavnosti vezano na formalno napotitev s strani otrokovega pediatra ali specialista. V pretežni meri je njena dejavnost namreč vezana na financiranje Ministrstva za zdravje skozi zdravstveno zavarovanje obravnavanih otrok, delno pa sredstva za njeno delovanje zagotavlja mesto Zagreb.

Poliklinika je samostojna enota, ki jo vodi direktorica, poleg nje pa sta temeljna organa upravni odbor in strokovni svet. Klinika zaposluje psihologe, psihiatre, nevropediatre, socialne pedagoge, logopeda, socialne delavce in medicinsko osebje.

Otroku in družinskim članom, ki niso povzročitelji nasilja, poliklinika nudi kratkotrajno in dolgotrajno podpori, ki vključuje dostop do informacij, krizno podporo in terapijo. Psihosocialna podpora se lahko začne šele po opravljenem zaslišanju otroka. Zaslišanja otrok se izvajajo na otroku prijazen način, ki ga dosežejo preko vnaprej določenih protokolov, otroku prijaznega

⁹⁰ *Povzeto po Buljan Flander, G. (2016) The child protection center of Zagreb, Child protection hub for South East Europe.*

okolja, upoštevanja otrokove starosti, stopnje razvoja in čustvene prizadetosti. Poliklinika spodbuja sodnike, da opravljanje zaslišanj otrok izvajajo na polikliniki s pomočjo strokovnjaka v ločeni sobi s posnetkom zaslišanja.

Druge države

Model Barnahus se v zadnjih letih ob spodbudah Sveta Evrope in Evropske unije izrazito širi tudi v druge države v ožjem in širšem evropskem prostoru. Druge države, ki so že implementirane rešitve, temelječe na modelu Barnahus so na primer: Anglija, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Litva, Estonija, Finska, Irska, Ciper. Številne druge so bolj ali manj daleč v postopkih tehtanja in sprejemanja rešitev, temelječih na Barnahus: Belgija, Španija, Portugalska, Bolgarija, Romunija, Madžarska, Slovaška, Črna gora in Latvija.⁹¹

5.2 Prilagojenost predlagane ureditve pravu Evropske unije

Pravo EU hiš za otroke posebej ne ureja. Kljub temu lahko na ravni prava EU zaznamo več instrumentov, ki se posredno in neposredno dotikajo izzivov, ki jih naslavlja varne hiše za otroke.

Evropsko unijo k spodbujanju varstva otrokovih pravic zavezuje Lizbonska pogodba. S strukturnimi spremembami, ki jih je pogodba prinesla, so se okrepile možnosti in dolžnosti EU za spodbujanje otrokovih pravic. Temeljno, med splošno zastavljenimi cilji EU je tudi »varstvo pravic otrok« (člen 3(3) PEU), kar naj bo tudi pomemben vidik politike EU na področju zunanjih odnosov (člen 3(5) PEU). Otrokove pravice prav tako spadajo med temeljne pravice, ki jih mora EU spoštovati v skladu s 24. členom **Listine Evropske unije o temeljnih pravicah**. Ta člen določa tri temeljna načela v zvezi z otrokovimi pravicami: 1) pravica otrok do svobodnega izražanja svojega mnenja v skladu s svojo starostjo in zrelostjo, 2) pravica, da se pri vseh ukrepih, ki se nanašajo nanje, upoštevajo predvsem njihove koristi, ter 3) pravica do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema.

EU področje ureja znotraj sklopa otrokom prijaznega pravosodja. Evropska komisija je leta 2011 sprejela Agendo EU za otrokove pravice,⁹² v kateri je opredelila ključne prednostne naloge za razvoj prava in politike na področju otrokovih pravic v državah članicah EU. Na podlagi obsežne študije stanja v 28 državah članicah⁹³ iz leta 2015 je sprejela več ukrepov.

V EU je v pripravi **Strategija EU o otrokovih pravicah**,⁹⁴ katere cilj je, da bo zagotovila okvir za ukrepe EU za boljše spodbujanje in varovanje pravic otrok. Zajemala bo niz ukrepov, ki jih bo izvajala EU in bodo med drugim obravnavali:⁹⁵

- pravice najbolj ranljivih otrok,
- otrokove pravice v digitalni dobi,
- preprečevanje nasilja in boj proti njemu,
- spodbujanje otrokom prijaznega pravosodja.

Vključevala bo tudi priporočila za ukrepanje drugih institucij EU, držav EU in deležnikov.

EU posebno zaščito namenja ranljivim žrtvam, med katere uvršča tudi otroke, kar jasno izhaja npr. iz **Direktive 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih**

⁹¹ Promise2 (2020) Progress by country, dostopno na:

<https://www.childrenatrisk.eu/promise/eubarnahus/> (30. 5. 2020).

⁹² Evropska komisija (2011), Agenda EU za otrokove pravice: Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, COM(2011), Bruselj, 15. februar 2011.

⁹³ Evropska komisija (2015), Children's involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member states of the EU. <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/c3cd307f-ff03-4010-b322-dcf7063403c5> (30. 5. 2020).

⁹⁴ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12454-Delivering-for-children-an-EU-strategy-on-the-rights-of-the-child> (22. 10. 2020). Strategija je v fazi javnega posvetovanja in sicer do 8. decembra 2020,

⁹⁵ Prav tam.

dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ. Dodatno je vprašanje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj uredila z **Direktivo (EU) 2016/800 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. maja 2016 o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku.** Evropska komisija je nadalje promovirala Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope, o katerih podrobneje v nadaljevanju, ter spodbujala programe usposabljanj s področja otrokom prijaznega pravosodja.

Lanzarotska konvencija je navdihnila sprejem sekundarne zakonodaje EU, ki je razširila obveznosti držav članic na tem področju, tako glede obsega upravičencev do zaščitnih ukrepov kot glede obsega zaščitnih ukrepov v zvezi z njimi. Natančneje, na podlagi Lanzarotske konvencije je **Direktiva 2011/93/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji in nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2004/68/PNZ** je dodatno vključila žrtve drugih opredeljenih kaznivih dejanj, zlasti zapeljevanje (v ang. grooming). Kasnejša direktiva 2012/29/EU o žrtvah kaznivih dejanj pa je razširila področje uporabe teh zaščitnih ukrepov na žrtve kaznivih dejanj, vključno z otroki žrtvami, direktiva (EU) 2016/800 o procesnih jamstvih za otroke pa je razširila posebne postopkovne zaščitne ukrepe v pravosodnem sistemu tudi na otroke, obtožene in osumljene kaznivih dejanj. V direktivi 2011/93/EU o spolni zlorabi in direktivi 2012/29/EU o pravicah žrtev so bolj jasne tudi določbe o individualni oceni ogroženosti v primerjavi z Lanzarotsko konvencijo, v direktivi (EU) 2016/800 o procesnih jamstvih za otroke obtožene pa je prvič omenjeno multidisciplinarno individualno ocenjevanje. Tako sekundarna zakonodaja EU še pogloblja prepoznavanje in razumevanje ključnih elementov zaščitnih ukrepov iz mednarodnih obveznostih.

Omeniti velja tudi izmenjavo dobrih praks in virov med državami članicami EU, ki lahko koristijo hiši za otroke (Barnahus) v Sloveniji. To izhaja iz stalne podpore Evropske unije, posebej Evropske komisije ustanavljanju Barnahus tako v finančnih kot tudi v političnih dokumentih. Sem spada podpora projektu **PROMISE 3** s strani Evropske unije, ki predvideva izgradnjo kompetenčnega centra in virov za usposabljanje, od katerih bo imela koristi tudi Slovenija. Prav tako izhaja iz **nove Strategije EU o pravicah žrtev 2020–2025**,⁹⁶ predstavljene 24. junija 2020, ki posebej omenja potrebo po posebni, usmerjeni obravnavi otrok žrtev kaznivih dejanj:⁹⁷

*“Med žrtvami, ki potrebujejo usmerjeno in celovito podporo in zaščito je nujno treba spregovoriti o **otrocih**. Komisija bo pravila EU na podlagi direktive o pravicah žrtev, ki se nanašajo posebej na otroke, še naprej izvrševala v skladu s splošnim načelom, da je treba, če je žrtev otrok, prednostno poskrbeti za njegovo korist⁹⁸. Komisija tudi krepi spremljanje nacionalnih pravnih shem glede tega, kako so te prilagojene otrokom. Komisija namerava v letu 2021 sprejeti **celovito strategijo o otrokovih pravicah**⁹⁹, ki bo vsebovala usmerjene ukrepe glede otrok, ki so žrtve kaznivih dejanj, kot je na primer stalno spodbujanje vzpostavitve varnih hiš za otroke¹⁰⁰.*

*Glede otrok, ki so žrtve spolne zlorabe, namerava Komisija v letu 2020 sprejeti posebno **strategijo za učinkovitejši boj s spolno zlorabo otrok**. Ta strategija bo vključevala ukrepe za podporo in zaščito otrok, ki so žrtve spolne zlorabe. Komisija bo okrepila sodelovanje med kazenskim pregonom, mrežo telefonskih števil za pomoč INHOPE ter gospodarstvom. Proučila bo tudi najnovejši tehnološki razvoj za hitrejše odkrivanje in odstranjevanje spletnih vsebin, ki vključujejo spolno zlorabo otrok.”*

⁹⁶ Evropska komisija, Bruselj, 25. 6. 2020, COM(2020) 258 final.

⁹⁷ Prav tam, str. 11.

⁹⁸ Taki posebni ukrepi vključujejo informiranje otrok, otrokom prijazne obravnave in posebno zaščito otrok.

⁹⁹ Poslanica Dubravki Šuica, kandidatki za mesto podpredsednice za demokracijo in demografijo, s 1. decembra 2019, na voljo na: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/sites/default/files/2019/12/15/commissioner_mission_letters/mission-letter-dubravka-suica_en.pdf.

¹⁰⁰ Varne hiše za otroke, po vzoru skandinavskega modela Barnahus, ki se širi v vse države Evropske unije in po svetu, so otrokom prijazna, interdisciplinarna središča, v katerih sodeluje več agencij, namenjena pa so otrokom, ki so žrtve in priče kaznivih dejanj; v takih varnih hišah se lahko opravi razgovor z otrokom, forenzični zdravniški pregled otroka, izdelava celovita ocena otroka, otrok pa lahko prejme vse zadevne terapevtske storitve ustreznih strokovnih delavcev.

Evropska komisija opozarja tudi, da bi bilo v primerih nasilja treba zelo skrbno paziti, da se ne povzroči viktimizacija otrok. Tudi otroku je lahko težko prijaviti kaznivo dejanje. Otroci so pogosto viktimizirani v družinskem okolju ali s strani oseb, od katerih so odvisni. Zato je ključnega pomena, da se takim žrtvam zagotovijo posebni mehanizmi prijave. Strokovni delavci, ki so z njimi v stiku (na primer zdravstveni delavci ali učitelji) bi morali biti usposobljeni za odkrivanje kaznivih dejanj in za ustrezno ukrepanje.¹⁰¹

Ne nazadnje Strategija med ključnimi ukrepi držav članic izpostavlja **pripravo nacionalnih strategij za ter pritegnitev vseh akterjev, ki utegnejo biti v stiku z žrtvami.**¹⁰²

Neposredno v navezavi s hišami za otroke Evropska unija financira tudi projekt PROMISE 3, v okviru katerega se povezujejo obstoječe hiše za otroke ali tiste v nastajanju, kjer je ključni poudarek na usposabljanju kadra in izmenjavi znanja ter izkušenj. V projekt je vključeno tudi Ministrstvo za pravosodje.

EU v okviru Programa za podporo strukturnim reformam financira skupni projekt Generalnega direktorata Evropske komisije za podporo strukturnim reformam in Sveta Evrope za podporo pri izvedbi modela Barnahus v Sloveniji – druga faza (2019–2021)¹⁰³. Skupni projekt je zagotovil tudi nujno strokovno podporo in pomoč za pripravo tega predloga zakona.

6. PRESOJA POSLEDIC, KI JIH BO IMEL SPREJEM ZAKONA

6.1 Presoja administrativnih posledic pravice žrtev s celovitim in celostnim pristopom k pravicam žrtev

a) v postopkih oziroma poslovanju javne uprave ali pravosodnih organov:

Predlog zakona določa zagotavljanje otrokovih pravic v poslovanju pristojnih organov v predkazenskih in kazenskih postopkih ter določa pravne podlage za njihovo ustrezno in učinkovitejše delovanje.

b) pri obveznostih strank do javne uprave ali pravosodnih organov:

Nekoliko se spreminjajo določbe o sodelovanju strank v kazenskem postopku, predvsem v delu glede zaslišanja otroka.

6.2 Presoja posledic na okolje, ki vključuje tudi prostorske in varstvene vidike:

Zakon ne bo imel posledic na okolje.

6.3 Presoja posledic na gospodarstvo:

Zakon ne bo imel neposrednih posledic za gospodarstvo.

6.4 Presoja posledic na socialnem področju:

Sistemske se ureja položaj otrok žrtev in prič kaznivih dejanj in deloma tudi mladoletnih oškodovancev v kazenskem postopku, in sicer preko implementacije številnih mednarodnih in evropskih standardov glede položaja otrok v kazenskem postopku ter preko implementacije evropsko priznanih standardov Barnahus. Učinki bodo zlasti v bolj obzirnem delu z otroci žrtvami in pričami kaznivih dejanj in sicer še dodatno glede na nedavne spremembe ZKP, ki se nanašajo na obzirnejšo obravnavo vseh žrtev kaznivih dejanj v skladu z EU zakonodajo (individualna ocena ogroženosti, obveščanje o pravicah itd.).

6.5 Presoja posledic na dokumente razvojnega načrtovanja:

Zakon ne bo imel posledic na dokumente razvojnega načrtovanja.

6.6 Presoja posledic za druga področja:

/

¹⁰¹ Prav tam, str. 4.

¹⁰² Prav tam, str. 20.

¹⁰³ Več o skupnem projektu EU in SE najdete tukaj: <https://www.coe.int/sl/web/children/barnahus-project-in-slovenia>

6.7 Izvajanje sprejetega predpisa:

/

6.8 Druge pomembne okoliščine v zvezi z vprašanji, ki jih ureja predlog zakona:

/

7. PRIKAZ SODELOVANJA JAVNOSTI PRI PRIPRAVI PREDLOGA ZAKONA

Gradivo - osnutek Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke - je bilo objavljeno na spletni strani predlagatelja in portalu e-demokracija dne 4. junija 2020.¹⁰⁴ Rok za pripombe je bil 60 dni, z namenom pridobitve strokovnih mnenj pa smo sprejeli tudi poznejše odzive. V okviru javne razprave je dne 15. julija 2020 potekala tudi okrogla miza o predlogu zakona. Organizator okrogle mize – Središče za zagovorništvo in informiranje o pravicah otrok – ZIPOM, ki deluje pod okriljem Zveze prijateljev mladine Slovenije, je na strokovnem pogovoru združil pomembne udeležence iz vrst profesorjev, tožilcev, sodnikov, Ministrstva za pravosodje, nevladnih organizacij in strokovnih delavcev. Tako stroka kot nevladni sektor pozdravljata novi zakon, ki je korak naprej v smeri zagotavljanja največjih otrokovih koristi.¹⁰⁵ Dodatno je bil zakon 2. 7. 2020 poslan v strokovno usklajevanje več institucijam in organizacijam.

Poleg tega je bilo celotno gradivo, t. j. predlog zakona z vsemi pojasnili in obrazložitvami členov, s strani Sveta Evrope prevedeno v angleški jezik, v mesecu septembru 2020 pa pregledano s strani več priznanih mednarodnih strokovnjakov z vidika izpolnjevanja mednarodnih in evropskih standardov Barnahus, pa tudi mednarodnih in evropskih standardov varstva pravic otrok v sodnih postopkih, vključno pravic otrok žrtev kaznivih dejanj v kazenskem postopku.

Dne 30. septembra 2020 je potekal tudi sestanek ministrice za pravosodje mag. Lilijane Kozlovič s predstavniki otrok, ki so predstavili njihove predloge k osnutku Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke. Gre za projekt Sodelovanje mladostnikov pri oblikovanju omenjenega zakona, v katerem so sodelovali 104 otroci, stari med 13 in 17 let. Gre za prvo sistematično vključevanja otrok v postopek priprave in usklajevanja zakonodaje, ki se nanaša na njih, v Sloveniji. Posvetovanja z otroki so bila organizirana v okviru Skupnega projekta Generalnega direktorata Evropske komisije za podporo strukturnim reformam in Sveta Evrope za podporo pri izvedbi modela Barnahus v Sloveniji – druga faza (2019–2021).¹⁰⁶ Za izvajalca je Svet Evrope izbral nevladno organizacijo Združenje za MOČ.

Poleg omenjenega je dne 6. novembra 2020 potekal mednarodni spletni posvet o osnutku Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke v Sloveniji.

V nadaljevanju so predstavljene podrobne opredelitve do pripomb in komentarjev, ki so bili prejeti v času javne razprave o osnutku zakona v Sloveniji, nato pa tudi opredelitve do pripomb in predlogov mednarodnih strokovnjakov in ne nazadnje do mnenj otrok o osnutku zakona.

7.1. Predlogi in komentarji iz strokovne razprave v Republiki Sloveniji

V strokovno razpravo, ki je potekala v Republiki Sloveniji so bile vključene nevladne organizacije, predstavniki zainteresirane javnosti, predstavniki strokovne javnosti in zainteresirane institucije.

Mnenja, predloge in pripombe so podali:

- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije,
- Informacijski pooblaščenec,
- Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) - Središče ZIPOM,
- Združenje za MOČ,

¹⁰⁴ Glejte: In <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=11379> (22. 10. 2020).

¹⁰⁵ Več o tem na: <https://www.zpms.si/2020/07/16/okrogla-miza-predlog-zakona-o-zasciti-otrok-v-kazenskem-postopku-in-njihovi-celostni-obravnavi-v-hisi-za-otroke/> (22. 10. 2020).

¹⁰⁶ Dostopno na: <https://www.coe.int/sl/web/children/barnahus-project-in-slovenia> (22. 10. 2020).

- Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije,
- Državno odvetništvo,
- Generalna policijska uprava (Uprava kriminalistične policije),
- Odvetniška zbornica Slovenije, in
- Dve pripombi prek e-Demokracije.

Splošne pripombe in komentarij k predlogu zakona

- **Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM:**

Razmerje med predlogom zakona in Zakonom o kazenskem postopku Predlagani zakon uvaja celostno rešitev, katere uporaba je odvisna od odločitve sodišča. Presoja, ali izvesti zaslišanje po predlaganih rešitvah, je odvisna od konkretne ocene potrebe po varstvu dostojanstva oškodovanca in preprečevanja sekundarne viktimizacije oziroma varstva koristi otroka. Zato predlagana rešitev sledi izhodiščem zakonodajalca v ZKP, ki omogoča sodiščem, da prilagajajo ukrepe, namenjene varstvu mladoletnih oškodovancev in prič ter njihovim potrebam, pri tem pa v mejah, ki jih dopušča ZKP, uravnotežijo raven izvrševanja jamstev poštenega sojenja. Predlog zakona torej nadgrajuje pristop, ki ga je zakonodajalec že vgradil v ZKP. S posebno ureditvijo ne tvegamo kršitev 14. in 22. člena Ustave RS. Posebna ureditev, ki jo ponuja predlagano besedilo je utemeljeno v zagotavljanju varstva dostojanstva in koristi tistih mladoletnih oškodovancev in otrok, katerih zaščita terja celovito obravnavo in posebne procesne rešitve.

- **Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM:**

Hitrost postopka in prepoved zlorabe procesnih pravic, roki, trajanje postopka. Zaslišanja otroka po predlagani ureditvi je procesno dejanje dokazovanja, ki se opravlja v kazenskem postopku ob uporabi določb ZKP. Zato so določbe ZKP, ki terjajo skrbno in obzirno ravnanje z ranljivimi osebami (18.a člen ZKP), ki prepovedujejo zavlačevanje in ki prepovedujejo zlorabo procesnih pravic (15. člen ZKP), del normativnega okvirja, ki ureja izvajanje zaslišanje po predlogu zakona. Vendar na drugi strani nepredvidljiva dinamika preiskovanja in dokazovanja teh kaznivih dejanj onemogoča učinkovito predpisovanje rokov, četudi le instrukcijskih, v okviru katerih naj postopanje poteka. Pričakovati je, da bo predlagana rešitev uporabljena zlasti na podlagi 165. in 165.a člena ZKP, tj. kot nujno preiskovalno dejanje, ki ga je mogoče izvesti tudi pred uvedbo sodne preiskave in ne da bi bili pogoji za uvedbo sodne preiskave že izpolnjeni. Izhodišče predloga je torej zagotoviti organom kazenskega postopka orodje, ki bo omogočilo hitro postopanje ob jamstvih poštenega postopka, ne da bi ob tem tvegali pravilno in popolno ugotovitev dejanskega stanja. Prav zato bolj togo predpisovanje procesnih rokov za izvedbo posameznih preiskovalnih dejanj ali trajanja posameznih faz postopka ni primerno.

Status privilegirane priče. Presoja, ali naj se zasliši mladoletna priča, ki ne razume pomena pravice odreči pričanje, je po veljavni ureditvi v rokah sodišča. Skladno s tretjim odstavkom 236. člena ZKP se take priče zasliši, če to zahteva sam obdolženec ali če sodišče oceni, da je to v njeno največjo korist.

Zakonsko določene smernice za zaslišanje. Upoštevanje sistemsko umestitev predloga zakona v ureditev kazenskega postopka je ključno, da ohranimo temeljna izhodišča zbiranja dokaznega gradiva. Zato predlog sledi načelu proste presoje dokazov in preiskovalnemu načelu, ki sodišču zagotavljata, da brez formalnih dokaznih pravil vsebinsko oblikuje dokazno gradivo. Zato zakonska ureditev ne vsebuje dodatnih vsebinskih smernic za izvajanje zaslišanja. Ob ustrezni uporabi obstoječih pravil (prepoved nerelevantnih in sugestivnih vprašanj, zavlačevanja, zlorabe procesnih pravic, preslepitve – 15. in 241. člen ZKP), s skrbnim in obzirnim ravnanjem (18.a člen ZKP), bo mogoče vsebinsko in izvedbeno zaslišanja izvesti tako, da bo otrokova korist v največji meri zagotovljena.

Tajnost postopka in medijsko poročanje. Pravila ZKP med predkazenskim postopkom in med preiskavo splošne javnosti postopka ne dopuščata. Dodatno že sedanja ureditev omogoča, da se zaradi varstva osebnega ali družinskega življenja oškodovanca ali priče vsem navzočim naloži, da morajo ohraniti v tajnosti posamezna dejstva ali podatke, ki jih pri tem zvedo, in jih opozori, da

pomeni izdaja tajnosti kaznivo dejanje; takšna odredba je sestavni del zapisnika o preiskovalnem dejanju in jo opozorjene osebe podpišejo (188. člen ZKP).

Uporaba dokazov v pravnem postopku. Uporaba gradiva, zbranega v kazenskem postopku, je predmet predpisov, ki urejajo pravdni postopek. Na splošno pa je treba opozoriti, da so z aktivno udeležbo domnevnega storilca (kot potencialne tožene stranke v kasnejšem ali vzporednem pravnem postopku) spoštovana jamstva 22. člena Ustave, ki tudi v pravnem postopku zagotavljajo pravico (toženi stranki), da je prisotna ob izvajanju dokazov, da postavlja vprašanja priči ali izvedencu ter da se nato izjavi o rezultatih dokazovanja in glede tega poda tudi svoja pravna naziranja (prim. odločba Ustavnega sodišča RS, št. Up-39/95 z dne 16. 1. 1997).

- **Generalna policijska uprava (Uprava kriminalistične policije)**

Na podlagi odziva Ministrstva za notranje zadeve, Policije, dopolnjeno besedilo predloga dopušča, da se prostori javnega zavoda uporabljajo tudi za izvajanje policijskih pooblastil, tj. zbiranje obvestil od otroka. Pri tem predlog zakona ne more posegati v taktiko preiskovanja kaznivih dejanj z mladoletnimi oškodovanci oziroma (potencialnimi) pričami. Predlog zakona temelji na veljavni ureditvi, ki ob ustreznem razumevanju določb o nujnih preiskovalnih dejanjih omogoča zaslišanje priče ali telesni pregled tudi v najzgodnejših fazah (pred)kazenskega postopka. Določba 165. člena ZKP omogoča izvedbo preiskovalnega dejanja ob neznanem storilcu (in torej ob neosredotočenem preiskavanju kaznivega dejanja), določba 165.a člena ZKP pa izvedbo nujnih preiskovalnih dejanj, ne da bi bili (že) izpolnjeni pogoji za uvedbo sodne preiskave. Pri tem ne gre spregledati, da je kot nujno preiskovalno dejanje odreditev izvedenstva (in torej tudi telesnega pregleda) že v pristojnosti policije (ob pogojih iz 164. člena ZKP).

Pripomba je delno upoštevana. Novi tretji odstavek 1. člena predloga zakona določa možnost, da se smejo prostori hiše za otroke uporabljati tudi za posamična dejanja policije v skladu z njenimi pooblastili in pristojnostmi v zvezi z mladoletnimi oškodovanci in pričami kaznivih dejanj po tem zakonu in za izvajanje nalog centrov za socialno delo glede otrok, obravnavanih po tem zakonu. V pojasnilu člena je dodatno pojasnjeno, kdaj obravnava po tem odstavku pride še posebej v poštev, upoštewane so opredelitve otrok, kot jih predlaga Policija. Glede na 3. alinejo prvega odstavka 7. člena zakona, zavod zagotavlja tudi otroku prijazne prostore za zaslišanje.

Zakon poleg tega vzpostavlja pravno podlago za kontinuirano izobraževanje tako policistov in kriminalistov kot tudi državnih tožilcev, na katerih bo mogoče sodelovanje v predkazenskem postopku v smislu prejšnjega odstavka poglobiti in izboljšati.

- **Državno odvetništvo**

Državno odvetništvo predlaga, naj se predlog dopolni z rešitvami, ki bi zagotavljale zaščito in celovito obravnavo otrok v vseh sodnih, ne le kazenskih postopkih, enako tudi dejavnost zavoda. Predlog zakona se osredotoča na zagotavljanje zaščite in celovite obravnave v kazenskem postopku in s tem ponuja možnost za oblikovanje dobrih praks, ki jih bo mogoče sčasoma prenesti tudi na druga področja.

- **portal e-Demokracija**

Uporabnik portala e-Demokracija predlaga, da se v obrazložitvi zakona o hiši za otroke (Barnahus) jasno zapiše, da je projekt Hiša za otroke, ki ga vodi Ministrstvo za pravosodje, delno financirano s strani Norveškega finančnega mehanizma. Pripomba je upoštevana, saj se strinjamo glede pomena sodelovanja Ministrstva za pravosodje z Norveškim finančnim mehanizmom pri ustanavljanju hiše za otroke v Slovenji. Prispevek Norveškega in EGP finančnih mehanizmov je v dopoljenem predlogu zakona, ki je bil posredovan v medresorsko usklajevanje prikazan v 4. poglavju uvodnih obrazložitvev.

Komentariji pripomb in predlogov po členih:

K 1. členu

Zveza prijateljev mladine Slovenije - Središče ZIPOM meni, da ne bi smelo biti razlikovanja med otroci oškodovanci ali pričami kaznivih dejanj in otroci (mladoletnimi) storilci kaznivih dejanj, saj je namen zadevnega zakona izboljšanje položaja in zaščite otrok v kazenskem postopku v njihovo največjo korist, zato ne moremo utemeljiti razlikovanja med mladoletnim oškodovancem / pričo in storilcem, kjer tudi mladoletnemu storilcu ne bi bila v največjo korist obravnava po tem zakonu.

Menimo, da je predlagana ureditev primerna, saj se glede na mednarodno priznan model Barnahus osredotoča predvsem na otroke oškodovance (žrtve) in priče kaznivih dejanj, dopušča pa tudi možnost, širše obravnave otrok v hiši za otroke, če je to v največjo korist otroka. Pričakovati je, da se bo z vzpostavitvijo dobre prakse in pozitivnih izkušenj policije, tožilcev in sodnikov glede obravnave otrok v hiši za otroke, vse bolj uporabljala tudi možnost obravnave otrok – mladoletnih storilcev kaznivih dejanj v hiši za otroke.

K 3. členu

Zveza prijateljev mladine Slovenije- Središče ZIPOM

Predlagano je, da naj se med načela dodajo pravice iz 12. (spoštovanje mnenja otroka) in 13. člena (svoboda izražanja) Konvencije OZN o otrokovih pravicah. Predlog je ustrezno upoštevan, tako da se med načeli postopka celostne obravnave otroka doda pravica otroka, da je slišan (12. člen Konvencije o otrokovih pravicah) in pravica otroka do zaščite in osebne varnosti (17. člen Konvencije o otrokovih pravicah). Dodatna pojasnila so dana tako v komentarju člena kot v uvodnih pojasnilih v razdelku o ciljih in načelih zakona. Omenjeni pravici sta še posebej aktualni za zadevni postopek celostne obravnave, medtem ko je pravica do svobode izražanja širša in se posredno smiselno uporablja v postopku.

K 5. členu

- Državno odvetništvo, Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

Izmenjava podatkov s centri za socialno delo in drugimi službami: Državno odvetništvo predlaga, da se peti člen dopolni tako, da se zbirka podatkov hiše za otroke povezuje tudi z informacijskim sistemom centrov za socialno delo, kjer obdelujejo osebne podatke in zbirke podatkov po 30. členu Zakona o preprečevanju nasilja v družini. Smiselno enako pripombo je glede izmenjave podatkov centrov za socialno delo in morebitnih drugih institucij, ki obravnavajo otroka in družino dal Varuh človekovih pravic Republike Slovenije. Pripombi sta upoštevani v tretji alineji četrtega odstavka 5. člena predloga zakona.

- Informacijski pooblaščenec (IP)

IP glede četrtega odstavka izpostavlja, zakaj je potrebna 20 letna hramba podatkov po polnoletnosti osebe, saj je tako dolg rok hrambe, vsaj na prvi pogled, prekomeren. Novi deveti odstavek glede na to pripombo IP na novo določa, da se po preteku rokov arhiviranja in hrambe podatki iz evidenc, katerih upravljalec je zavod, blokirajo in še naprej hranijo v zavodu. To pomeni, da je določeno, da tudi zavod ne more več dostopati do teh podatkov, izključni namen je, da lahko do njih v predvidenem obdobju dostopi zgolj posameznik (otrok), na katerega se le-ti nanašajo. To je v tem primeru otrok, ki je obravnavan v zavodu. Rok za dostop do osebnih podatkov s strani osebe, na katero se nanašajo in je bila obravnavana v zavodu je pod temi pogoji 30 let, kar je relativno dolg rok, vendar je le-ta potreben, saj primerjalna praksa (in pregled osnutka zakona s strani mednarodnih strokovnjakov za Barnahus) kaže, da so se številne žrtve kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost, šele po daljšem obdobju – v obdobju zrelosti – pripravljene soočiti s tovrstnimi dejanji. Primerjalno pravno je ta rok relativno kratek, poznane so tudi rešitve, ko je v tovrstnih primerih žrtvam in pričam kaznivih dejanj omogočen dostop do svojih podatkov ves čas življenja. Pomembna je določba, da se po poteku roka podatki uničijo.

IP opozarja tudi, da v šestem odstavku ni jasno, kateri podatki ali dokumenti se pridobivajo od drugih organov. Pripomba je smiselno upoštevana. Konkretizirano je v četrtem odstavku, pa tudi v petem, ki določa, da se podatki, ki jih zavod pridobi za pripravo in izvedbo zaslišanja po tem zakonu od policije, tožilstva, sodišča ali drugih organov, v zbirki hranijo ločeno od podatkov, ki se nanašajo na krizno podporo in psihosocialno pomoč in jih zavod ustvari, obdela ali pridobi od centra za socialno delo ali drugih organov v ta namen. Novi šesti, sedmi in osmi odstavek nadalje podrobneje opredeljujejo shranjevanje, uporabo, arhiviranje in hrambo podatkov, roke in dostopnost podatkov.

IP tudi meni, da je sedmi odstavek, ki določa anonimizirano razkritje osebnih podatkov, problematičen, ker je pri tovrstnih podatkih anonimizacijo zelo težko oziroma celo nemogoče doseči. Predlaga, da bi bilo bolje izrecno določiti, kako se zagotavlja psevdonimizacija in da je ta dopustna v razmerju do raziskovalcev oziroma raziskovalnih organizacij, ter določiti dodatne pogoje. Novi deseti odstavek zagotavlja dodatne varovalke in sicer, da (i) lahko direktor zavoda (ii) po predhodnem soglasju sodišča, dovoli vpogled, prepis, kopiranje ali izpis iz evidenc in drugih zbirk podatkov zavoda v (iii) psevdonimizirani obliki (iv) posamezniku, ki izkaže, da podatke iz njih (v) potrebuje za znanstvenoraziskovalno delo in hkrati izkaže (vi) ustrezno strokovno usposobljenost in predhodno znanstveno-raziskovalno delo v zvezi s položajem žrtev ali otrok v kazenskem postopku ali v zvezi s psihosocialno obravnavo žrtev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost ali otrok žrtev kaznivih dejanj. Dovoljenje se lahko nanaša le na evidence in spise, ki so arhivirani. Posameznik lahko v navedene podatke vpogleda ali jih prepíše brezplačno, kopira ali izpiše pa jih na svoje stroške. Vpogled, prepis, kopiranje ali izpis se opravi pod nadzorom uslužbenca zavoda, ki je za to pisno pooblaščen s strani direktorja zavoda.

Novi 11. odstavek na predlog IP določa tudi, da mora zavod zagotoviti sistem sledljivosti vpogledov, dostopov ali drugih oblik obdelave osebnih podatkov, ki jih obdeluje ali hrani.

K 7. členu

Informacijski pooblaščenec (IP)

IP opozarja, da v zadnji alineji 7. člena ni jasno, zbiranje katerih podatkov je mišljeno. Pojasnujemo, da se alineja nanaša na neosebne podatke, kar je opredeljeno s konkretizacijo podatkov in sicer gre za strokovne, znanstvene in primerjalne podatke.

K 9. členu

- Odvetniška zbornica Slovenije

Predlagano je, da bi v svetu zavoda morali biti strokovnjaki iz prakse, ki se dejansko srečujejo vsak dan z otroki. Pojasnujemo, da predlog zakona tega ni izključeval, saj je zakon opredeljeval le predlagatelje, ti pa bi lahko predlagali tudi ljudi iz prakse, z določenimi izkušnjami in znanji. Pripomba je upoštevana. Tretji odstavek 9. člena predloga zakona je dopolnjen z določbo, da svet zavoda sestavljajo člani, ki imajo ustrezna znanja ali izkušnje s področja obravnavanja mladoletnih oškodovancev ali prič kaznivih dejanj, psihiatrične ali psihološke obravnave otrok, vzgoje ali otrokovih pravic. Na to določbo so predlagatelji članov sveta vezani.

- Združenje za MOČ

Predlagano je, da se predlog zakona dopolni na način, da se v sestavi obeh organov zagotovi sodelovanje mladinskih in nevladnih organizacij, ki delujejo na področju boja proti nasilju nad otroki. Pripomba je upoštevana.

Predlog zakona je v 9. členu, ki določa sestavo sveta zavoda, dopolnjen na način, da sta dva člana sveta predstavnika mladinskih in nevladnih organizacij, ki delujejo na področju boja proti nasilju nad otroki, imenuje pa ju minister, pristojen za družino, na podlagi javnega poziva, ki ga objavi na svoji spletni strani ali na drug primeren način. Tudi 11. člen, ki določa sestavo strokovnega sveta zavoda, je dopolnjen na način, ki zagotavlja, da je vsaj en član strokovnega

sveta predstavnik nevladnih organizacij. S tem je predvidena oziroma zagotovljena vključitev predstavnikov otrok oziroma nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z mladoletnimi žrtvami nasilja, s tem pa je na neposreden oziroma posreden način tudi omogočena udeležba otrok v postopkih, ki se nanašajo na njih, in zagotavljanje pravice otroka, da je slišan. Namen obeh novih določb je zagotavljati (neposredno ali pa vsaj posredno) participacijo otrok v postopkih, ki se nanašajo na njih, pa tudi pravico otrok, da so slišani. Posledično je predlagano povečanje tako števila članov sveta kot strokovnega sveta zavoda, in sicer s 5 na 7 oziroma z 9 na 11.

K 10., 17. in 34. členu

Vrhovno državno tožilstvo (VDT)

Pripomba VDT glede zahtevane stopnje izobrazbe oziroma uporabljanja ustreznega klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja bo v okviru medresorskega usklajevanja usklajena z ministrstvom, pristojnim za izobraževanje.

K 11. členu

- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

V zvezi s splošno pripombo Varuha človekovih pravic, da v predlogu zakona ni zasledil, kako in na kakšen način se bodo reševale morebitne pritožbe zoper delo izvedenca hiše za otroke, je v drugem odstavku 11. člena dodana oziroma predvidena možnost pritožbe nad delom zavoda. Gre za pritožbene postopke zoper delo zavoda, ki niso del kazenskega postopka, ampak so samostojni in posledično tudi ločeno obravnavajo morebitne pritožbe nad delom zavoda, zaposlenih in sodelavcev zavoda, glede vseh vidikov izvajanja dejavnosti zavoda. Po tem postopku se bodo reševale tudi morebitne pritožbe zoper delo izvedenca hiše za otroke, ali pa zoper svetovalca otroka. Pripomba je upoštevana.

K 15. členu

- Zveza prijateljev mladine Slovenije – središče ZIPOM

Predlog, naj se zaslišanje otroka opravi v »otroku prijaznih prostorih,« je smiselno vključen v izhodišča predloga zakona, ki se hkrati opira na besedilo ZKP in načelo skrbnega in obzirnega ravnanja z ranljivimi osebami (18.a člen ZKP). Vprašanje prilagoditve prostora potrebam konkretnega zaslišanca je izvedbeno in strokovno vprašanje, ki bo del načrtovanja konkretnega zaslišanja

Določba o »otroku prijaznih prostorih« za zaslišanje je izrecno vključena v dejavnost zavoda, kjer je kot dejavnost zavoda v drugi alineji 7. člena predloga zakona opredeljeno »opravljanje izvedenskega dela glede zaslišanja otrok za potrebe predkazenskega in kazenskega postopka preko za to usposobljenih strokovnjakov in zagotavljanje ustreznih, otroku prijaznih prostorov za zaslišanja«.

K 16. členu:

- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

Predlagana rešitev, naj se v zakonu določi rok za izdajo odredbe, poudarja dolžnost skrbnega in obzirnega ravnanja z otroki v kazenskem postopku. Te cilje po presoji predlagatelja v zadostni meri že vključuje določba 18.a člena ZKP. Ta od organov kazenskega postopka terja, da posebej pazljivo ravnajo z ranljivimi oškodovanci. Enakost obravnavanja in spoštovanje največje koristi otroka terjata, da enako ravnajo tudi, kadar otrok v kazenskem postopku nima položaja oškodovanca. Hkrati predlog zakona upošteva, da je preiskovanje kaznivih dejanj časovno izrazito dinamično in zato prepisovanje procesnih rokov manj primerno. Pričakovati pa je, da bo zlasti v kontekstu izvajanja nujnih preiskovalnih dejanj (165. in 165.a člen ZKP) postopanje organov postopka hitro.

Podobno velja tudi za predlog, naj se v zakon uvede rešitev, da morajo pristojne organizacije, ki že obravnavajo otroka, zagotoviti dodatna pojasnila, potrebna za izvedensko delo. Podlaga za tovrstno pomoč je podana v 187. členu in osmem odstavku 178. člena ZKP, ki se smiselno uporabljata tako po uvedbi preiskave kot tudi pri izvajanju sodnih preiskovalnih dejanj pred njeno uvedbo.

- Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM

Predlagani rešitvi, naj se med predlagatelje zaslišanja uvrsti tudi zagovornika otroka (po Zakonu o varuhu človekovih pravic), predlog zakona ni sledil. Izhodišče za to odločitev je namen zagovornika otroka na eni in narava zaslišanja kot preiskovalnega dejanja na drugi strani. Zagovornik nudi strokovno pomoč otroku, da izrazi svoje mnenje v vseh postopkih in zadevah, v katerih je udeležen, ter mnenje otroka posreduje pristojnim organom in institucijam, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih. Strokovna pomoč vključuje psihosocialno podporo otroku, pogovore o njegovih željah, počutju in mnenju, seznanjanje otroka s postopki in dejavnostmi na njemu primeren način, iskanje najbolj primerne rešitve skupaj z otrokom ter spremljanje otroka pred organi in institucijami, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih. (drugi odstavek 25.a člena Zakona o varuhu človekovih pravic).

Predlog zakona omogoča, da otroka v fazi predloga za zaslišanje zastopa njegov zakoniti zastopnik in pooblaščenec mladoletnega oškodovanca, povsem samostojno pa lahko otrok predlaga preiskovalno dejanje, ko dopolni 16 let. Ta ureditev sledi rešitvam v ZKP in upošteva kombinacijo preiskovalnega in razpravnega načela v kazenskem postopku, ter hkrati poudarjeno vlogo oškodovanca, pri tem pa je skladna z vlogo zagovornika otroka, ki ni ne njegov zakoniti zastopnik in ne pooblaščenec. Kljub temu lahko zagovornik otroka ohranja pomembno vlogo pri oblikovanju otrokove odločitve, ali naj predlaga preiskovalno dejanje, ter ga v drugih primerih seznanja s postopkom.

Položaj zagovornika otroka je v kasnejšem postopku drugačen. Svoje naloge lahko opravlja le, če je s potekom postopka seznanjen. Zato dopolnjen predlog zakona vključuje tudi rešitev, da sodišče zagovorniku otroka naznani odredbo in vabilo na pripravljalni sestanek.

- Vrhovno državno tožilstvo

V dopolnjenem predlogu besedila je med predlagatelje zaslišanja vključen pooblaščenec mladoletnega oškodovanca. Dodana je tudi določba o pouku o brezplačni pravni pomoči.

K 20. členu

- Združenje za MOČ

Rešitev, po kateri naj z vabilom otroka seznanj njegov svetovalec, že omogoča predlagana rešitev, ki prepušča sodišču določitev osebe, ki naj z vabilom seznanj otroka.

K 21. členu

- Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM

Predlagana rešitev, naj zakonsko besedilo vsebuje določbo o dolžnosti izčrpno oblikovati izhodišča za zaslišanje, je vsebinsko že vključena v besedilo predloga. S tem namenom je krog udeležencev pripravljalnega sestanka širok, hkrati pa je sodišče dolžno poskrbeti, da se stanje stvari v celoti razčisti (kar, nenazadnje, izhaja že iz načela iskanja resnice – 17. člen ZKP). Ob tem morajo organi kazenskega postopka upoštevati, zlasti ob zaslišanju oškodovanca, da morajo stremeti k najmanjšemu številu zaslišanj (20. člen Direktive 2012/29/EU) in temu primerno skrbno ravnati tudi ob načrtovanju zaslišanja po predlogu zakona.

V besedilo predloga je vključen predlog, naj bo na pripravljalnem sestanku navzoč tudi zagovornik otroka, zaradi izvrševanja njegovih nalog po 25.a členu Zakona o varuhu človekovih pravic.

- Odvetniška zbornica Slovenije

Jedro pripomb k ureditvi pripravljalnega naroka se opira na argument, da se z razkritjem obrambne taktike na pripravljalnem naroku nesorazmerno posega v pravico do obrambe, ker se z načrtovanimi potezami obrambe seznanita državni tožilec in pooblaščenec oškodovanca (slednji pa naj bi nato usmerjal izpovedbo otroka).

Izhodišče za izvedbo zaslišanja po predlogu zakona bo tipično individualna ocena oškodovanca oziroma potreb otroka, ki nastopa kot priča v kazenskem postopku. Pri tem je pomembno, da se varstvo oškodovančevega dostojanstva in korist otroka postavljajo ob bok pravicam obrambe; razrešitev morebitnega konflikta med ustavno varovanimi interesi različnih udeležencev bo v rokah sodišča. Predlog zakona pri tem ponuja rešitev, ki omogoča uravnotežen pristop tako k varstvu oškodovančevega dostojanstva oziroma koristi otroka kot k pravici obrambe. V ta namen vključuje dodatno rešitev obvezne obrambe z zagovornikom, ki je sedanja, splošna ureditev v ZKP ne pozna. Pri tem je treba upoštevati, da je ureditev, kot jo prinaša predlog zakona, le eden od možnih dokaznopравниh režimov, ki so na voljo sodišču; konkreten režim pa je odvisen od konkretne razrešitve že omenjenega konflikta med nasprotujočimi si ustavno varovanimi dobrinami procesnih udeležencev. Različni režimi lahko sežejo od poudarjeno kontradiktornega zaslišanja otroka pa do popolne opustitve neposrednega zaslišanja otroka (ob zagotavljanju jamstev poštenega postopka, prim. sodba ESČP Schatschaschwili v. Germany, št. 9154/10 z dne 15. 12. 2015, veliki senat).

Rešitev v predlogu nedvomno odstopa od drugih modalitet zaslišanja priče, pri katerih so prvine kontradiktornosti bolj poudarjene. Ali bo sodišče uporabilo model, ki ga ponuja predlog zakona, tudi v konkretnem primeru, ni mogoče napovedati. Ključno je, da sta obramba in upravičeni tožilec v kontekstu predloga zakona v enakopravnem položaju. Tveganja zaradi vnaprejšnjega razkritja procesne taktike so namreč prisotna tako na strani državnega tožilca kot obrambe. Pri oblikovanju predloga je prevladala ocena, da se morata zaradi varstva otroka tako interes obrambe kot tudi tožilca umakniti vsaj toliko, da se ne dopusti zaslišanja, ki bi temeljilo na presenečenjih za eno ali drugo stranko kazenskega postopka.

Tveganja, ki naj bi nastala zaradi vnaprejšnjih priprav otroka na zaslihanje, bo mogoče primerno omiliti tako, da se v izvedbo zaslišanja vtke tudi ugotavljanje okoliščin, na katera opozarja obramba (v smislu 240. in 241. člena ZKP, ki se pri tem smiselno uporabljata).

K 22. členu

- Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM

Predlagane rešitve, naj se prostor opremi na otroku prijazen način, tako da se počuti varno in brez strahu pred institucijo, so smiselno že vključene v 18.a člen ZKP in bodo lahko ustrezno upoštevane ob pripravah na izvedbo konkretnega zaslišanja. Ob tem je treba dodati tudi, da so predlagane zakonske rešitve usmerjene v prizadevanja, da se otrokovo nelagodje ob udeležbi v kazenskem postopku v največji meri zmanjša, ni pa mogoče pričakovati, da ga bo mogoče v celoti odpraviti. V tem okviru si bo tudi mogoče prizadevati, naj se zaslihanje izvede v istem prostoru, ob upoštevanju sredstev, s katerimi bo javni zavod razpolagal, in dinamike kazenskega postopka.

- Združenje za MOČ

Skladno s pripombami je iz predloga zakona črtan dosedANJI peti odstavek 22. člena.

K 23. členu

- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

V zvezi z vprašanjem navzočnosti osebe, ki si jo otrok sam izbere, in navzočnostjo zagovornika otroka po Zakonu o varuhu človekovih pravic, se predlog zakona opira na rešitev, ki je že

vključena v ZKP. Neposredno ob zaslišanju je lahko navzoča oseba, ki jo priča sama izbere, razen če bi bilo to v nasprotju z interesi uspešne izvedbe predkazenskega ali kazenskega postopka ali koristmi priče (peti odstavek 240.a člena ZKP); navzoča oseba ne more sodelovati pri zaslišanju. V tem okviru ovir za neposredno navzočnost zagovornika otroka ni. Prav tako ni ovir, da zagovornik otroka ne bi bil navzoč v ločenem prostoru (drugi odstavek 23. člena predloga zakona), kadar tako dovoli sodišče.

- Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM

Tveganja, ki jih prinaša navzočnost oseb v ločenem prostoru med samim zaslišanjem, bo v največji meri lahko ocenil in omilil strokovnjak, ki izvaja zaslihanje. V zakonski predlog je dodatno vključena tudi možnost, da se navzočnost drugih udeležencev zagotavlja tudi preko videokonference ob uporabi 244.a člena ZKP. To odločitev sprejme sodišče, v primeru oškodovanca na podlagi individualne ocene njegovih potreb (peti odstavek 143.č člena ZKP). S tem je mogoče ustrezno nasloviti tudi tveganja, ki bi jih v konkretnem primeru pomenila navzočnost osumljenca oziroma obdolženca v prostorih zavoda med zaslihanjem.

- Združenje za MOČ

Tveganja, ki jih prinaša navzočnost osumljenca ali obdolženca v ločenem prostoru zavoda, bo mogoče ustrezno omiliti ob uporabi določb o zaslihanju s pomočjo videokonference (smiselna uporaba 244.a člena ZKP), ki jih bo sodišče lahko uporabilo na podlagi individualne ocene oškodovančevih potreb ali koristi otroka.

- Vrhovno državno tožilstvo RS

Dopolnjeno besedilo predloga izrecno upošteva določbo, da se priče zaslišujejo brez navzočnosti drugih prič (prvi odstavek 240. člena ZKP). Dopolnjena določba omogoča sodišču, da odredi osebi (ki bi sicer lahko bila navzoča), da začasno zapusti prostor, če je to potrebno zaradi interesov kazenskega postopka.

K 24. členu

- Odvetniška zbornica Slovenije

Jedro pripomb OZS k 24. členu temelji na strahu pred sodniško samovoljo pri odločanju o dodatnih vprašanjih med samim zaslihanjem. Predlog zakona stremi k rešitvi, po kateri naj se na podlagi zbranega gradiva pred zaslihanjem izčrpno začrtajo teme, o katerih naj bo otrok zaslihan. Rešitev, po kateri so dopuščena nova, dodatna vprašanja, pa izhaja iz spoznanja, da so zaslihanja edinstveni in – v tem primeru zaželeno – neponovljivi dogodki. Odločitev sodnika, ali naj med zaslihanjem dopusti dodatno vprašanje, urejajo splošna pravila o zaslišanju prič, h katerim je treba dodati tudi skrb, da se prepreči zavlačevanje postopka in zlorabo procesnih pravic. Za obrambo je pomembno, da lahko svoje interese – tudi brez posebnega pravnega sredstva zoper zavrnitev vprašanja – uveljavlja najprej tako, da tvorno sodeluje v pripravljalnem postopku in prispeva k zmanjševanju verjetnosti presenečenj med samim zaslihanjem, kasneje pa izkoristi možnost podati predlog za ponovno zaslihanje (27. člen predloga), pri katerem bodo lahko predmet zaslihanja prav tiste okoliščine, ki jih sodišče ni želelo vključiti v že opravljeno zaslihanje. Umestitev posebnega pravnega sredstva, o katerem bi – tako predlog OZS – odločal zunajobravnavni senat, bi nesprejemljivo ogrozilo cilje, za katere si prizadeva predlog zakona.

K 27. členu

- Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM

Predlogu, naj se določi največje dovoljeno število zaslihanj, ni mogoče slediti. Zakonski predlog ponuja mehanizme, ki ob ustreznih pripravah in izvedbi zaslihanja omogočajo pomembno zmanjšanje števila preiskovalnih dejanj, ob katerih mora otrok podajati izjave. Zato ponovno zaslihanje ne sme postati repriza že izvedenega zaslihanja, ampak se sme nanašati le na tista dejstva, ki še niso bila predmet dokazovanja z zaslihanjem otroka. Hkrati je treba zagotoviti, da bo

z zaslišanjem otroka zadoščeno načelu iskanja resnice, ki ob upoštevanju jamstev poštenega postopka, v največji meri jamči pravilno in pravično odločitev v kazenskem postopku. Zakonske rešitve, s katerimi togo normiramo postopke preiskovanja in dokazovanja v kazenskih zadevah, k tem ciljem ne prispevajo.

Ob tem je treba opozoriti tudi, da izjave, pridobljene v okviru zbiranja obvestil na podlagi 148. člena ZKP, ne morejo nadomestiti izpovedbe, podane v okviru zaslišanja pred sodiščem. Ureditev zaslišanja priče zagotavlja mehanizme, ki v največji meri stremijo v verodostojnosti pridobljene izjave, hkrati pa omogočajo, da se z udeležbo drugi procesnih subjektov dejansko stanje v poštenem postopku v največji meri razišče.

K 28. členu

- Zveza prijateljev mladine Slovenije – Središče ZIPOM

Predlog, naj se natančneje uredi pravica otroka odkloniti pregled, pravica do odmora in prepoved obrambnih zahtev invazivnih posegov, je vsebinsko že vključen v veljavno ureditev telesnega pregleda. Ustrezno ravnanje bo namreč zagotovljeno z implementacijo načela skrbnega in obzirnega ravnanja z ranljivimi udeleženci (18.a člen ZKP) in skrbjo za korist otroka. Pri tem je ključno, da izvedenstvo telesnih poškodb s telesnim pregledom ostaja skrajno sredstvo (*ultima ratio*; 30. člen predloga); izvedenstvo naj se opravi na podlagi zdravstvene dokumentacija, pridobljene ob obisku zdravnika. S tem se bistveno zmanjšajo tveganja večkratnih pregledov in hkrati izkoristi večje možnosti za zavarovanje sledi na telesu oškodovanca oziroma sledi poškodb.

K 29. členu

Predlog ohranja besedilo prvega in drugega odstavka. Drugi odstavek posebej poudarja pomen medicinske dokumentacija in izpovedbe otrokovega zdravnika, upoštevajoč, da je izvedenstvo s telesnim pregledom otroka skrajna rešitev.

K 33. členu

- Portal e-Demokracija, dr. Sara Jerebic, Družinski inštitut Bližina

Predlog o vključitvi družinske terapije v procese, ki se izvajajo v hiši za otroke, se upošteva tako, da se prvi odstavek 33. člena, ki konkretizira določbe 7. člena, dopolni z izrecno možnostjo, da se po presoji svetovalca v krizno podporo in psihosocialno pomoč vključi tudi otrokove družinske člane, ki niso osumljeni kaznivega dejanja zoper otroka.

K 38. členu

Informacijski pooblaščenec (IP)

Pripomba, da je treba določiti kategorije osebnih podatkov, ki bodo nastali pri izvajanju usposabljanj in preverjanju usposobljenosti je upoštevana.

K 39. členu

Informacijski pooblaščenec (IP)

Predlog, da bo zaradi obveznega sodelovanju udeležencev postopkov nujno prihajalo do izmenjave informacij ali celo dokumentov (med zavodom in zunanjimi udeleženci in med udeleženci samimi), in da se to izrecno določi oziroma, da se taka izmenjava informacij dopusti za potrebe izvajanja nalog po tem zakonu, je upoštevana. Dodatno je v obrazložitvi člena pojasnjeno, da novih obdelav osebnih podatkov ne smejo določati pravilnik iz drugega odstavka ali protokoli iz tretjega odstavka, ker gre za zakonsko materijo.

7.2 Mednarodni pregled osnutka predloga zakona

Svet Evrope in Evropska unija sta v okviru skupnega projekta zagotovila prevod osnutka zakona in ga posredovala mednarodnim strokovnjakom za Barnahus in pravice otrok žrtev kaznivih dejanj v pregled (»v ang. peer review«).

V mednarodnem pregledu so sodelovali:

- Bragi Gudbrandsson, ustanovitelj Barnahus Islandija in član Odbora za otrokove pravice OZN, mnenje z dne 14. septembra 2020,
- Rebecca O'Donnell, Child Circle, Irska, mnenje z dne 7. septembra 2020,
- Prof. Anna Kaldal, profesorica procesnega prava, Pravna fakulteta, Univerza v Stockholmu, mnenje z dne 14. septembra 2020,
- Anna Petersson, Barnahus Linköping, Švedska, mnenje z dne 9. septembra 2020
- Anne Siv Åvitsland, Assistant Chief of Police, The National Police Directorate, Oslo, Norveška, mnenje z dne 4. septembra 2020,
- Wouter A. Karst, zdravnik, sodni izvedenec, Netherlands Forensic Institute, Nizozemska, mnenje z dne 7. septembra 2020.

Na splošno je bil pregled pozitiven. Kljub splošni pozitivni oceni pa je bilo danih nekaj splošnih predlogov in tudi posamičnih predlogov h konkretnih členom. Predlogi so bili upoštevani, če se je le dalo, ob upoštevanju obstoječe kazenskopravne ureditve in zavedanju določenih konceptualnih razlik med različnimi pravnimi sistemi (predvsem kazensko procesnimi postopki) ter drugimi omejitvami slovenskega pravnega reda (npr. odsotnost zakonske opredelitve družinske terapije ipd.).

Rezultati procesa javnega posvetovanja so bili podrobneje predstavljeni na spletnem posvetu, ki je potekal 6. novembra 2020 v okviru skupnega projekta Evropske unije in Sveta Evrope za podporo implementaciji modela Barnahus v Sloveniji, ki poteka v tesnem sodelovanju z Ministrstvom za pravosodje.¹⁰⁷ Posveta, na katerem so sodelovali vrhunski domači in tuji strokovnjaki področja, se je udeležilo 154 udeležencev iz Slovenije in tujine.

¹⁰⁷ <https://www.coe.int/sl/web/children/webinar-barnahus> (9. 11. 2020).

II. BESEDILO ČLENOV

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen (vsebina in namen zakona)

(1) Ta zakon z namenom zagotavljanja največjih koristi otroka določa način in pogoje celostne obravnave mladoletnih oškodovancev in prič v predkazenskem in kazenskem postopku glede določenih kaznivih dejanj v hiši za otroke.

(2) Če to zahteva zagotavljanje največjih koristi otroka, se lahko pod pogoji, ki jih določa ta zakon, celostna obravnava zagotovi tudi otroku, ki je oškodovanec ali priča drugega kaznivega dejanja in ob smiselni uporabi določb tega zakona mladoletniku, ki še ni star osemnajst let, zoper katerega teče predkazenski ali kazenski postopek.

(3) Če to zahteva zagotavljanje največje koristi otroka, lahko Policija in centri za socialno delo opravljajo svoje naloge na način celostne obravnave otrok v hiši za otroke pod pogoji in na način, ki ga določa ta zakon.

2. člen (pomen izrazov)

(1) Otrok po tem zakonu je fizična oseba, mlajša od 18 let.

(2) Določena kazniva dejanja po tem zakonu so kazniva dejanja zoper človečnost, zoper življenje in telo, zoper spolno nedotakljivost, zoper zakonsko zvezo, družino in otroke ter kazniva dejanja iz 131. do 138., 140., 143., 283., 284., 286., 296., 323., in 324. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16 in 27/17).

(3) Družinski član po tem zakonu je član življenjske skupnosti otroka, ki je v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja, opredeljena kot družina.

3. člen (načela zagotavljanja celostne obravnave otrok)

Državni organi in drugi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave otroka po tem zakonu ravnajo posebej pazljivo, da se ob enakem varstvu pravic, spoštovanju jamstev poštenega postopka in pravic obrambe, spoštuje dostojanstvo in zagotavljajo največje koristi otroka, ter pri tem upoštevajoč njegovo starost, zrelost, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in druge osebne značilnosti ter vrsto, naravo in okoliščine kaznivega dejanja skrbijo:

- da se otroku zagotovijo potrebne informacije in pojasnila;
- da se zagotovi zaščita in osebna varnost otroka zaradi izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju;
- da se zaslišanje in telesni pregled otroka zaradi preprečevanja nadaljnje viktimizacije opravljata le, kolikor je to neizogibno potrebno in v najmanjšem možnem številu;
- da se omogoči, da je otrok slišan;
- da se aktivnosti izvedejo brez nepotrebne odlašanja.

4. člen (javna služba)

(1) Celostna obravnava otrok se po tem zakonu izvaja kot javna služba v javnem zavodu hiša za otroke (v nadaljnjem besedilu: zavod).

(2) Javna služba celostne obravnave otrok se zagotavlja s prostorskimi, organizacijskimi, tehničnimi in metodološkimi ukrepi v zvezi z zaslišanjem in telesnim pregledom otroka ter z izvajanjem krizne podpore in psihosocialne pomoči.

(3) Prostorski ukrepi pomenijo zlasti ureditev prostorov na otrokom prijazen način, da se zmanjša otrokov strah pred institucijo, zagotovitev celovite obravnave na eni lokaciji ter ločenost prostorov za zaslišanje otroka in spremljanje zaslišanja.

(4) Organizacijski ukrepi pomenijo zlasti organizacijo dela na način, da se zagotovi čim zgodnejšo obravnavo, da se prepreči stik med otrokom in osumljencem oziroma obdolžencem in da se zmanjša število zaslišanj.

(5) Tehnični ukrepi pomenijo zlasti izvedbo zaslišanja, ki se zvočno in slikovno snema ter ukrepe za zavarovanje dokazov in varno izmenjavo osebnih podatkov.

(6) Metodološki ukrepi pomenijo zlasti multidisciplinarno in medinstitucionalno obravnavo na enem mestu, ki jo izvaja usposobljeno osebje in je prilagojena vsakemu otroku posebej.

5. člen **(osebni podatki, zbirke in hramba podatkov)**

(1) Zavod obdeluje osebne in druge podatke v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo osebnih in drugih podatkov.

(2) Zavod upravlja zbirko podatkov udeležencev celostne obravnave in zbirko podatkov udeležencev usposabljanj.

(3) V zbirki podatkov udeležencev celostne obravnave se obdelujejo osebni podatke otrok in njihovih družinskih članov, osumljencev oziroma obdolžencev in drugih posameznikov, ki so v obravnavi v zavodu. Podatke obdeluje za namene izvajanja javne službe po tem zakonu ali za namene drugih postopkov, katerih udeleženci so otroci, ki jim zavod zagotavlja celostno obravnavo.

(4) V zbirki podatkov udeležencev celostne obravnave se lahko obdelujejo naslednji podatki:

- osebno ime oziroma drugo poimenovanje oseb iz prejšnjega odstavka, naslov njihovega stalnega ali začasnega prebivališča,
- osebno ime oziroma drugo poimenovanje zakonitega zastopnika in pooblaščenca oškodovanca, osumljenca ali obdolženca in drugih oseb, ki so v obravnavi v zavodu,
- podatki o zadevi, pomembnih okoliščinah in drugi podatki v zvezi z zadevo, ki bi lahko izkazovali ali izkazujejo, da poteka predkazenski ali kazenski postopek,
- podatki o organu, ki obravnava zadevo, ki je bila predložena zavodu ter datum predložitve, lahko pa tudi opravilna številka zadeve ali druga enolična oznaka zadeve organa,
- podatki, ki so jih posredovale osebe iz prejšnjega odstavka ali jih je organ, ki sodeluje v postopku po tem zakonu, posredoval zavodu, in
- podatki, pridobljeni v postopku celostne obravnave otroka po tem zakonu.

(5) Osebne podatke v zbirki podatkov udeležencev celostne obravnave zavod obdeluje tako, da se z njimi lahko seznanijo le tiste osebe, ki jih potrebujejo zaradi opravljanja nalog po tem ali drugem zakonu.

(6) Zavod si lahko pri upravljanju zbirke podatkov udeležencev celostne obravnave izmenjuje podatke oziroma se povezuje z naslednjimi zbirkami podatkov:

- z informacijskim sistemom sodišč, s katerim si izmenjuje podatke in dokumente, ki jih sodišče posreduje na podlagi tega ali drugega zakona,
- z informacijskim sistemom policije, s katerim si izmenjuje podatke iz evidence izdanih odredb za prepreževanje,

- z informacijskim sistemom centrov za socialno delo, s katerim si izmenjuje osebne in druge podatke, ki jih centri za socialno varstvo obdelujejo na podlagi zakona, ki ureja preprečevanje nasilja v družini, in
- z informacijskimi sistemi drugih državnih organov, nosilcev javnih pooblastil ali drugih oseb, ki obdelujejo podatke otroka ali njegovih družinskih članov, če tako določa zakon.

(7) Zavod zvočni in slikovni posnetek zaslišanja hrani samostojno poleg sodišča.

(8) Podatki, ki jih zavod pridobi za pripravo in izvedbo zaslišanja po tem zakonu od policije, državnega tožilstva, sodišča ali drugih državnih organov, se v zbirki udeležencev celostne obravnave hranijo ločeno od podatkov, ki se nanašajo na krizno podporo in psihosocialno pomoč in jih zavod ustvari ali pridobi od centra za socialno delo ali drugih oseb v ta namen.

(9) Po zaključku obravnave otroka v zavodu se podatki, ki se nanašajo na pripravo in izvedbo zaslišanja po tem zakonu, arhivirajo in hranijo v zavodu tri leta po pravnomočnosti sodbe, če te ni, pa do zastaranja kazenskega pregona. Pristojno sodišče zavodu posreduje pravnomočno sodbo oziroma druge potrebne podatke o zastaranju kazenskega pregona v 30 dneh od pravnomočnosti sodbe ali drugega zaključnega dejanja v kazenskem postopku.

(10) Po zaključku obravnave otroka v zavodu se podatki, ki se nanašajo na krizno podporo in psihosocialno pomoč po tem zakonu, arhivirajo in hranijo tri leta. Dostop do podatkov, ki se nanašajo na krizno podporo in psihosocialno pomoč po tem zakonu, je v tem obdobju dovoljen le izvajalcem zdravstvene dejavnosti ali za nadaljevanje psihosocialne pomoči, ob soglasju obravnavane osebe ali zakonitega zastopnika otroka, ki še ni dopolnil 15 let.

(11) Po preteku roka hrambe iz prejšnjih dveh odstavkov se podatki, ki jih obdeluje zavod, blokirajo in še naprej hranijo v zavodu. Do blokiranih podatkov lahko zaradi seznanitve z lastnimi osebnimi podatki dostopa le otrok, ki je bil obravnavan v zavodu in se nanj podatki nanašajo. Blokirani podatki se hranijo 20 let po polnoletnosti otroka, nato pa jih zavod uniči.

(12) Direktor zavoda lahko po predhodnem soglasju kazenskega sodišča, posamezniku dovoli vpogled, prepis, kopiranje ali izpis iz zbirke podatkov udeležencev celostne obravnave zavoda v psevdonimizirani obliki posamezniku zaradi opravljanja znanstvenoraziskovalnega dela. Dovoljenje se lahko nanaša le na arhivirane zadeve. Posameznik lahko v podatke vpogleda ali jih prepíše brezplačno, kopira ali izpiše pa jih na svoje stroške. Vpogled, prepis, kopiranje ali izpis se opravi pod nadzorom uslužbenca zavoda, ki ga za to pisno pooblasti direktor zavoda. Oseba, ki ji je dovoljen dostop do podatkov, mora z rezultati znanstvenoraziskovalnega dela seznaniti zavod in ga obvestiti, ali bo delo objavljeno oziroma drugače širše dostopno.

(13) V zbirki podatkov udeležencev usposabljanj, se o osebah, ki so se udeležile usposabljanj, ki jih organizira zavod, zaradi sodelovanja z njimi pri izvajanju javne službe obdelujejo njihovi osebni podatki in podatki o njihovi zaposlitvi.

(14) Zavod zagotavlja sledljivost vpogledov, dostopov in drugih oblik obdelave osebnih podatkov.

II. HIŠA ZA OTROKE

6. člen (ustanovitev zavod)

(1) Zavod ustanovi Republika Slovenija, ustanoviteljske pravice pa uresničuje Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ustanoviteljica).

(2) Ustanoviteljica zavoda daje soglasje k imenovanju direktorja, statutu, programu dela in finančnemu načrtu ter letnemu poročilu zavoda.

(3) Zavod je organiziran enotno za območje Republike Slovenije, lahko pa se v njegovem okviru oblikujejo tudi območne organizacijske enote. Zavod lahko oblikuje tudi notranje organizacijske enote za posamezna področja celostne obravnave otrok..

(4) Sredstva za delovanje zavoda se zagotovijo iz državnega proračuna in drugih virov v skladu z aktom o ustanovitvi zavoda.

7. člen (naloge zavoda)

- (1) Zavod v okviru javne službe celostne obravnave otrok opravlja naslednje naloge:
1. pri izvajanju zaslišanj otrok zagotavlja organizacijo zaslišanja, podporo otroku, tehnične in prostorske pogoje zaslišanja in strokovno pomoč sodišču pri zaslišanju v skladu s tem zakonom;
 2. pri izvajanju telesnega pregleda otroka zagotavlja organizacijo, tehnične in prostorske pogoje telesnega pregleda in podporo otroku v skladu s tem zakonom;
 3. v okviru krizne podpore otroku ob zaslišanju ali telesnem pregledu zagotavlja pomoč svetovalca;
 4. v okviru izvajanja psihosocialne pomoči otroku ali njegovim družinskim članom zagotavlja psihološko, socialno in praktično pomoč.
- (2) Poleg nalog iz prejšnjega odstavka opravlja zavod tudi naslednje naloge:
1. upravlja zbirke podatkov po tem zakonu;
 2. oblikuje in sprejema programe ter izvaja usposabljanja in preverjanja znanja strokovnjakov za izvajanje zaslišanj otrok ter svetovalcev za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otrokom in njihovim družinskim članom;
 3. skrbi za enotnost in razvoj strokovnih metod in postopkov celostne obravnave otrok in v ta namen oblikuje in izvaja programe multidisciplinarnih in medinstitucionalnih usposabljanj;
 4. zagotavlja prostore za izvajanje policijskih nalog in nalog centrov za socialno delo v postopkih v zvezi z mladoletnimi oškodovanci in mladoletnimi pričami kaznivih dejanj;
 5. obvešča in zagotavlja strokovno podporo zaposlenim in sodelavcem zavoda;
 6. sodeluje z mednarodnimi organizacijami;
 7. sodeluje z domačimi, tujimi in mednarodnimi strokovnimi in nevladnimi organizacijami;
 8. sodeluje z vzgojno-izobraževalnimi, visokošolskimi in znanstveno-raziskovalnimi organizacijami;
 9. ozavešča javnost in opravlja znanstvenoraziskovalno delo s področja zavoda;
 10. pripravlja in objavlja letno poročilo o izvajanju nalog zavoda.
- (3) Zavod opravlja naloge iz 1. 2. in 3. točke prejšnjega odstavka kot javno pooblastilo, njihovo izvajanje pa nadzira ministrstvo, pristojno za pravosodje.
- (4) Z aktom o ustanovitvi zavoda se lahko določijo tudi druge naloge zavoda.
- (5) Zavod svoje naloge po tem zakonu izvaja na način multidisciplinarnega in medinstitucionalnega sodelovanja in upravljanja posameznih zadev.

8. člen (organi zavoda)

- (1) Organi zavoda so svet zavoda, direktor, strokovni svet in drugi organi, opredeljeni v aktu o ustanovitvi zavoda.
- (2) Za člane organov zavoda, ki niso javni uslužbenci, se glede nasprotja interesov in daril uporabljajo določbe predpisov, ki ta vprašanja urejajo za javne uslužbence.

9. člen (svet zavoda)

- (1) Dejavnost zavoda upravlja svet zavoda, ki opravlja naslednje naloge
- sprejema statut zavoda,
 - sprejema program dela in finančni načrt,

- sprejema letno poročilo zavoda,
- sprejema splošne akte za uresničevanje dejavnosti zavoda,
- opravlja druge naloge, ki jih določata ta zakon in statut zavoda in
- imenuje in razrešuje direktorja.

(2) Svet zavoda sestavlja sedem članov, ki imajo ustrezna znanja ali izkušnje s področja dela z otroki, psihiatrične ali psihološke obravnave otrok, vzgoje ali otrokovih pravic, od katerih:

- pet članov imenuje ustanoviteljica, in sicer dva člana iz ministrstva, pristojnega za pravosodje, in po enega člana iz ministrstva, pristojnega za družino, ministrstva, pristojnega za zdravje, in ministrstva, pristojnega za notranje zadeve;
- enega člana, predstavnika nevladnih organizacij, ki delujejo na področju otrokovih pravic, imenuje minister, pristojen za družino, na podlagi javnega poziva, ki ga objavi na svoji spletni strani ali na drug primeren način;
- enega člana izvolijo delavci zavoda.

(3) Svet zavoda začne delovati, ko so imenovani vsaj štirje njegovi člani. Mandat članov sveta zavoda traja štiri leta.

(4) Svet zavoda izmed svojih članov, ki jih imenuje ustanoviteljica, izvoli predsednika in podpredsednika sveta zavoda.

(5) Svet zavoda veljavno odloča, če je na seji navzočih več kot polovica članov. Statut in druge splošne akte, finančni načrt in zaključni račun sprejema svet zavoda z večino glasov vseh članov. O drugih vprašanih odloča svet zavoda z večino glasov navzočih članov.

10. člen (direktor)

(1) Poslovodni organ zavoda je direktor, ki mora imeti najmanj izobrazbo 8. ravni v skladu z zakonom, ki ureja slovensko ogrodje kvalifikacij, psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri in najmanj sedem let delovnih izkušenj z delom z otroki.

(2) Direktor organizira in vodi strokovno delo in poslovanje zavoda, zavod predstavlja in zastopa ter je odgovoren za zakonitost njegovega poslovanja.

(3) Naloge in pristojnosti direktorja in morebitni dodatni pogoji za njegovo imenovanje se določijo v aktu o ustanovitvi zavoda.

11. člen (strokovni svet)

(1) Strokovni svet je kolegijski strokovni organ, ki ga sestavlja sedem članov. Člani so posamezniki, ki so strokovnjaki za kazensko pravo ali kriminologijo, socialni delavci, psihologi, zdravniki ali drugi strokovnjaki z izkušnjami na področju dela z otroki žrtvami kaznivih dejanj. Po enega člana strokovnega sveta predlagajo Vrhovno sodišče Republike Slovenije, Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije in Odvetniška zbornica Slovenije. Najmanj en član strokovnega sveta je predstavnik nevladnih organizacij, ki delujejo na področju otrokovih pravic. Člani sveta opravljajo svoje delo samostojno in niso vezani na stališča delodajalca.

(2) Strokovni svet daje mnenje in predloge glede programov usposabljanja, protokolov multidisciplinarnega in medinstitucionalnega sodelovanja in drugih strokovnih vprašanj, ki jih določa akt o ustanovitvi zavoda ter obravnava pripombe nad delom zavoda.

(3) Sestava, način oblikovanja in naloge strokovnega sveta se določijo z aktom o ustanovitvi zavoda.

12. člen (drugi organi)

Z aktom o ustanovitvi zavoda se lahko določijo tudi drugi organi zavoda za posamezna področja dejavnosti zavoda in za posamezna območja ter njihove naloge.

13. člen (nadzor)

(1) Nadzor nad zakonitostjo delovanja zavoda in namembnostjo rabe sredstev za financiranje nalog in programov zavoda izvaja minister, pristojen za pravosodje.

(2) Če se pri nadzoru ugotovijo nepravilnosti, minister, pristojen za pravosodje, določi ukrepe in roke za njihovo odpravo.

(3) V dvomu, ali je konkretna naloga del izvajanja javne službe, odloči minister, pristojen za pravosodje.

III. ZAGOTAVLJANJE CELOSTNE OBRAVNAVE OTROKA

14. člen (pogoji za obravnavo v zavodu)

(1) Mladoletnemu oškodovancu ali priči v predkazenskem ali kazenskem postopku glede določenih kaznivih dejanj se zagotovi celostna obravnava, če tako odloči sodišče.

(2) Sodišče presodi, ali je v največjo korist otroka, da se mladoletnemu oškodovancu ali priči v predkazenskem in kazenskem postopku glede drugega kaznivega dejanja ali ob smiselni uporabi določb tega zakona mladoletniku, ki še ni star osemnajst let, zoper katerega teče predkazenski ali kazenski postopek, zagotovi celostna obravnava v hiši za otroke po predhodno pridobljenem mnenju zavoda.

(3) Zavod ob upoštevanju okoliščin konkretnega primera, zlasti starosti, zrelosti, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in drugih osebnih značilnostih in potreb otroka ter vrste, narave in okoliščin kaznivega dejanja v mnenju iz prejšnjega odstavka opredeli svoje kadrovske, prostorske in časovne možnosti za izvedbo posameznih aktivnosti celostne obravnave.

(3) Policija in centri za socialno delo lahko izvajajo svoje naloge v postopkih v zvezi z mladoletnimi oškodovanci in mladoletnimi pričami kaznivih dejanj na način celostne obravnave otrok v zavodu po predhodno pridobljenem soglasju zavoda.

(4) Zavod ob upoštevanju okoliščin konkretnega primera, zlasti starosti, zrelosti, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in drugih osebnih značilnostih in potreb otroka ter vrste, narave in okoliščin kaznivega dejanja ter ob upoštevanju svojih kadrovskih, prostorskih in časovnih možnosti v soglasju iz prejšnjega odstavka opredeli pogoje in način za izvedbo predlaganih aktivnosti in pri tem skrbi, da se z njihovo izvedbo ne ovira izvajanja dejavnosti zavoda.

15. člen (uporaba določb zakona, ki ureja kazenski postopek)

Če ta zakon ne določa drugače, se za zaslišanje in telesni pregled otroka po tem zakonu uporabljajo določbe zakona, ki ureja kazenski postopek, o zaslišanju priče in o izvedenstvu.

1. Zaslišanje otroka

16. člen (strokovnjak)

(1) Zaslišanje otroka po tem zakonu se opravi s pomočjo strokovnjaka.

(2) Strokovnjak iz prejšnjega odstavka mora imeti končano najmanj izobrazbo 8. ravni v skladu z zakonom, ki ureja slovensko ogrodje kvalifikacij, psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj pet let delovnih izkušenj z delom z otroki in opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje zaslišanj otrok v skladu z 38. členom tega zakona.

17. člen (odreditev zaslišanja)

(1) Zaslišanje po tem zakonu se opravi na podlagi pisne odredbe, ki jo na predlog upravičenega tožilca, osumljenca oziroma obdolženca, zagovornika, zakonitega zastopnika otroka, otroka, ki je dopolnil 16 let, pooblaščenca mladoletnega oškodovanca ali po uradni dolžnosti izda sodišče.

(2) V odredbi sodišče navede:

- da se izvedensko delo z zaslišanjem otroka zaupa zavodu;
- da zavod določi enega ali več strokovnjakov, ki neposredno opravijo zaslišanje;
- da se zavodu omogoči pregled in prepis kazenskega spisa ter na njegovo zahtevo zagotovijo dodatna pojasnila, potrebna za izvedensko delo;
- osebne podatke otroka,
- dejstva in okoliščine, o katerih je treba zaslišati otroka;
- datum pripravljalnega sestanka in datum zaslišanja otroka.

(3) O odredbi, času in kraju pripravljalnega sestanka sodišče obvesti zavod, upravičenega tožilca, osumljenca oziroma obdolženca, zagovornika, če ga ta ima, otroka, ki je dopolnil 16 let, zakonitega zastopnika otroka, zagovornika otroka po zakonu o varuhu človekovih pravic, pooblaščenca mladoletnega oškodovanca in pristojni center za socialno delo. Obvestilo se zaznamuje v spisu.

(4) Osumljenca oziroma obdolženca, ki nima zagovornika, se hkrati pouči, da ima pravico do proste izbire zagovornika, ki sme v skladu z določbami tega zakona sodelovati pri zaslišanju otroka, in o pravici do brezplačne pravne pomoči. O izbiri zagovornika mora v treh dneh po prejemu obvestila o odredbi in pripravljalnem sestanku obvestiti sodišče, sicer sodišče ravna v skladu z določbo 18. člena tega zakona. Osumljenca ali obdolženca se pouči, da sme skupaj z obvestilom predlagati, da sodišče odloži pripravljalni sestanek ali zaslišanje otroka zaradi priprave obrambe, vendar ne več kot za osem dni.

18. člen (imenovanje strokovnjaka)

(1) Zavod v skladu z določbami zakona, ki ureja kazenski postopek, izmed strokovnjakov, zaposlenih v zavodu, brez odlašanja imenuje strokovnjaka, s pomočjo katerega bo opravljeno zaslišanje.

(2) Zavod lahko izjemoma imenuje strokovnjaka, ki ni zaposlen v zavodu, če so strokovnjaki zavoda zadržani, ali če to zahtevajo druge okoliščine, z izvedbo zaslišanja pa bi bilo nevarno odlašati.

19. člen (postavitev zagovornika)

(1) Osumljencu ali obdolžencu, ki nima zagovornika in v treh dneh od prejema obvestila o odredbi in pripravljalnem sestanku sodišča ne obvesti o izbranem zagovorniku, postavi zagovornika sodišče.

(2) Če si osumljenec oziroma obdolženec po postavitvi zagovornika vzame drugega zagovornika, opravlja postavljeni zagovornik naloge do konca zaslišanja otroka, poleg izbranega zagovornika.

(3) Po prvem odstavku ravna sodišče tudi, če ugotovi, da osumljenec ali obdolženec zlorablja pravico do proste izbire zagovornika.

20. člen (odložitev pripravljalnega sestanka ali zaslišanja)

Sodišče sme na predlog upravičenega tožilca, osumljenca oziroma obdolženca, otroka, ki je dopolnil 16 let, zakonitega zastopnika otroka, pooblaščenca mladoletnega oškodovanca, zagovornika ali strokovnjaka zavoda za največ osem dni odložiti pripravljalni sestanek ali zaslišanje otroka. Hkrati določi nov datum sestanka ali zaslišanja.

21. člen (vabilo)

(1) Otroku se vabilo na zaslišanje naznani ustno. Z vabilom otroka seznanijo osebe zavoda, njegov zakoniti zastopnik ali druga oseba, ki jo določi sodišče.

(2) Pri vabiljenju otroka se določbe zakona, ki ureja kazenski postopek, o seznanitvi s posledicami neopravičenega izostanka ne uporabljajo.

(3) O uspešni naznanitvi vabila se takoj obvesti sodišče, ki to zaznamuje v spisu.

22. člen (pripravljalni sestanek)

(1) Pripravljalni sestanek se opravi v prostorih zavoda. Pripravljalni sestanek vodi preiskovalni sodnik.

(2) Udeleženci pripravljalnega sestanka so strokovnjak zavoda, s pomočjo katerega bo opravljeno zaslišanje otroka, upravičeni tožilec, predstavnik policije, osumljenec oziroma obdolženec, zagovornik, zakoniti zastopnik otroka, pooblaščenec mladoletnega oškodovanca, svetovalec otroka, zagovornik otroka po zakonu o varuhu človekovih pravic in strokovni delavec centra za socialno delo.

(3) Na pripravljalnem sestanku se udeleženci izjavijo o dejstvih in okoliščinah, ki so pomembne za izvedbo zaslišanja, o vprašanih, ki naj se postavijo otroku, in o načinu izvedbe zaslišanja otroka.

(4) Po pripravljalnem sestanku sme sodišče dopolniti ali spremeniti odredbo o zaslišanju otroka. O dopolnitvah in spremembah odredbe sodišče brez odlašanja obvesti udeležence pripravljalnega sestanka.

(5) O poteku pripravljalnega sestanka se vodi zapisnik v skladu z določbami zakona, ki ureja kazenski postopek.

23. člen (prostorske zahteve in prepoved osebnega stika)

(1) Prostor za zaslišanje obsega ločena prostora, med katerima je zvočna in slikovna povezava.

(2) Prostor, v katerem se nahaja otrok, mora biti opremljen ob upoštevanju načela skrbnega in obzirnega ravnanja z ranljivimi udeleženci kazenskega postopka. Z opremo prostora se ne sme vplivati na vsebino otrokove izpovedbe.

(3) Zavod zagotavlja, da med otrokom in osumljencem oziroma obdolžencem neposredno pred, med in po zaslišanju ni neželenega osebnega stika.

(4) Zavod zagotovi, da pred zaslišanjem ni neposrednega osebnega stika med otrokom in drugimi udeleženci postopka, vključno s strokovnjakom, ki bo opravil zaslišanje.

24. člen **(navzočnost oseb med zaslišanjem)**

(1) Sodišče lahko dovoli, da sta poleg otroka in strokovnjaka, ki pomaga pri izvedbi zaslišanja, v prostoru prisotna tudi ena oseba, ki jo otrok sam izbere v skladu z določbami zakona, ki ureja kazenski postopek, in tolmač, če je to potrebno.

(2) Navzočnost drugih oseb se zagotovi v ločenem prostoru s pomočjo zvočne in slikovne povezave. Poleg sodnika, ki vodi postopek, in potrebnega sodnega osebja, so lahko v ločenem prostoru navzoči tudi upravičeni tožilec, osumljenec oziroma obdolženec, zagovornik, zakoniti zastopnik otroka, pooblaščenec mladoletnega oškodovanca, strokovni delavec centra za socialno delo, svetovalec otroka in tehnično osebje zavoda ter druge osebe, katerih navzočnost dovoli sodišče zaradi izvajanja dejavnosti zavoda. Sodišče sme odrediti, da oseba začasno zapusti prostor, če bi bilo to v nasprotju z interesi uspešne izvedbe predkazenskega ali kazenskega postopka.

(3) Če sodišče oceni, da je zaradi varstva koristi otroka to potrebno, odredi, da eden ali več udeležencev iz prejšnjega odstavka zaslišanje spremljajo z uporabo tehničnih sredstev za prenos slike in glasu (videokonferenca).

25. člen **(zaslišanje)**

(1) Zaslišanje otroka se izvede na način, ki v največji meri upošteva načela tega zakona. Zaslišanje neposredno opravi strokovnjak zavoda. Pri tem sledi izhodiščem, ki so bila oblikovana na pripravljalnem sestanku.

(2) Med zaslišanjem se strokovnjak, ki pomaga pri izvajanju zaslišanja, in sodnik, ki vodi zaslišanje, sporazumevata s pomočjo elektronske komunikacijske opreme ali na drug primeren način.

(3) Med zaslišanjem smejo udeleženci predlagati, naj se otroku postavijo določena dodatna vprašanja ali raziščejo dodatne okoliščine. Sodišče odloči, ali dovoli postavitev posameznega vprašanja in ga na primeren način sporoči strokovnjaku, ki izvaja zaslišanje.

(4) Če strokovnjak, ki pomaga pri izvajanju zaslišanja, oceni, da bi z določenim vprašanjem bila prizadeta celovitost otroka, o tem obvesti sodnika. Sodnik bodisi prepove vprašanje bodisi dovoli, da se zaslišanje v tem delu opravi na način, ki celovitosti otroka ne bo prizadel.

(5) Pri zaslišanju otroka po tem zakonu se zanj določbe zakona, ki ureja kazenski postopek, o soočenju z drugimi pričami ali z osumljencem oziroma obdolžencem, niti določbe o ukrepih za zagotavljanje navzočnosti in reda pri zaslišanju, ne uporabljajo.

26. člen **(snemanje)**

(1) Zaslišanje otroka se vselej zvočno in slikovno posname, s čimer otroka na začetku zaslišanja seznanijo strokovnjak in mu obrazloži pomen snemanja.

(2) Pri izvajanju snemanja se določbe zakona, ki ureja kazenski postopek, o zahtevi zaslišanca za predvajanje posnetka in o pravici podati pojasnila in pripombe k posnetku, ne uporabljajo.

(3) Zvočni in slikovni posnetek zaslišanja se lahko uporablja za namen izvedbe kazenskega postopka, drugih sodnih postopkov in za namen zagotavljanja krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku.

(4) Če sodišče odredi prepis posnetka, se ta prepíše v celoti.

27. člen (zapisnik)

(1) Zapisnik pripravljalnega sestanka, posnetek in prepis posnetka zaslišanja so sestavni del zapisnika o zaslišanju otroka.

(2) Pri sestavi zapisnika o zaslišanju otroka po tem zakonu se zanj določbe zakona, ki ureja kazenski postopek, o podpisovanju zapisnika ne uporabljajo.

28. člen (ponovno zaslišanje)

(1) Če je treba otroka, zaslišanega po določbah tega zakona, ponovno zaslišati, se uporabijo določbe tega zakona. Pri tem sodnik ne dovoli zaslišanja o okoliščinah, ki so že bile predmet zaslišanja pri prvem zaslišanju.

(2) Ponovno zaslišanje otroka opravi isti strokovnjak kot predhodno, razen če obstaja utemeljen razlog, da zavod imenuje drugega strokovnjaka.

2. Telesni pregled otroka

29. člen (pomoč zavoda)

Zavod zagotavlja prostore in drugo pomoč pri opravljanju telesnega pregleda tako, da je v največji meri zagotovljeno skrbno in obzirno ravnanje z otrokom.

30. člen (izvedenstvo telesnih poškodb)

Pri izvedenstvu telesnih poškodb sodišče posebej skrbno presodi, ali naj se izvedenstvo opravi na podlagi medicinske dokumentacije in drugih podatkov v spisu ali tudi s pregledom otroka.

31. člen (pojasnilna dolžnost)

Pred telesnim pregledom se otroku posebej pazljivo in skrbno pojasni pomen in naravo zdravniških dejanj, pomembnih za analizo in ugotovitev dejstev, pomembnih za kazenski postopek.

32. člen (nasprotovanje otroka)

(1) Če otrok kljub skrbnim pojasnilom nasprotuje pregledu, se izvedenstvo telesnih poškodb opravi s pregledom medicinske dokumentacije in podatku v spisu, razen če bi bilo to v nasprotju z interesi uspešne izvedbe predkazenskega ali kazenskega postopka.

(2) Pri telesnem pregledu otroka po tem zakonu se zanj določbe zakona, ki ureja kazenski postopek, o ukrepih za zagotavljanje reda pri izvajanju preiskovalnih dejanj, ne uporabljajo..

3. Krizna podpora in psihosocialna pomoč

33. člen (krizna podpora in psihosocialna pomoč)

- (1) Zavod zagotavlja krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku.
- (2) Krizna podpora pomeni zlasti psihološko podporo otroku ob zaslišanju in telesnem pregledu.
- (3) Psihosocialna pomoč pomeni trajnejšo obliko psihološke, socialne in praktične pomoči otroku, ki sledi v obdobju po zaslišanju ali telesnem pregledu.
- (4) Zavod lahko zagotavlja krizno podporo in psihosocialno pomoč tudi otrokovim družinskim članom, ki niso osumljeni kaznivega dejanja zoper otroka, če to po presoji svetovalca narekuje korist otroka.
- (5) Zavod se za namen izvajanja krizne podpore in psihosocialne pomoči lahko povezuje z drugimi organizacijami, ki nudijo pomoč, zlasti s centri za socialno delo, izvajalci zdravstvene dejavnosti in drugimi strokovnjaki ter nevladnimi organizacijami s področja zavoda.

34. člen (svetovalec otroka)

- (1) Krizno podporo in psihosocialno pomoč izvaja svetovalec otroka (v nadaljnjem besedilu: svetovalec).
- (2) Direktor ali vodja enote zavoda po prejemu odredbe sodišča o zaslišanju ali telesnem pregledu otroka brez odlašanja imenuje otroku svetovalca, ki ne sme biti oseba, ki v istem primeru opravlja zaslišanje otroka (v nadaljnjem besedilu: dodeljeni svetovalec)..
- (3) Svetovalec mora imeti končano najmanj izobrazbo 8. ravni v skladu z zakonom, ki ureja slovensko ogrodje kvalifikacij, psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj tri leta delovnih izkušenj z delom z otroki in opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otrokom v skladu z 38. členom tega zakona.
- (4) Zavod skrbi, da otroka, razen v izjemnih primerih, ves čas obravnave spremlja isti svetovalec.
- (5) Svetovalec sme dostopati do vseh podatkov, ki jih obdeluje zavod, in ki jih potrebuje pri svojem delu.

35. člen (krizna podpora)

- (1) Dodeljeni svetovalec sprejme otroka neposredno pred zaslišanjem ali telesnim pregledom. Prvi stik z otrokom zajema le seznanitev in pomiritev otroka, pri čemer svetovalec otroku pojasni potek zaslišanja ali telesnega pregleda ter nadaljnje obravnave.
- (2) Dodeljeni svetovalec spremlja zaslišanje otroka v ločeni sobi.
- (3) Dodeljeni svetovalec neposredno po zaslišanju ali telesnem pregledu otroka v skladu s pravili stroke in pravili zavoda otroku nudi strokovno pomoč in podporo, kar pomeni tudi začetek psihosocialne pomoči.

36. člen (psihosocialna pomoč)

- (1) Dodeljeni svetovalec otroku nudi psihosocialno pomoč v času po zaslišanju ali telesnem pregledu.

(2) Svetovalec za otroka v najkrajšem času pripravi načrt obravnave, v katerem glede na okoliščine in potrebe otroka določi intenzivnost in pogostost stikov z otrokom ter skladno s strokovnimi usmeritvami in pravili zavoda opredeli vsebino psihosocialne pomoči. Svetovalec načrt obravnave dopolnjuje in prilagaja tekom trajanja psihosocialne pomoči.

(3) Psihosocialna pomoč traja šest mesecev od začetka obravnave, tudi če otrok v tem času že dopolni 18 let. Če svetovalec oceni, da otrok potrebuje nadaljnjo obravnavo, ga usmeri k ustreznim institucijam zunaj zavoda. Po preteku šestih mesecev svetovalec nadaljuje z obravnavo otroka znotraj zavoda le, dokler ustreznna pomoč ni zagotovljena zunaj zavoda.

(4) V okviru psihosocialne pomoči svetovalec po lastni presoji otroka povezuje ter sodeluje z drugimi oblikami podpore in pomoči, ki jih nudijo državni organi ali nevladne organizacije.

37. člen (prostovoljnost sodelovanja)

(1) Otrok se prostovoljno vključuje v krizno podporo in psihosocialno pomoč, ki jo zagotavlja zavod.

(2) Za otroka, mlajšega od 15 let, poda soglasje za vključitev v krizno podporo in psihosocialno pomoč njegov zakoniti zastopnik.

IV. USPOSABLJANJE IN SODELOVANJE

38. člen (usposabljanje)

(1) Zavod zagotavlja redna usposabljanja strokovnjakov za pomoč pri zaslišanju otrok ter svetovalcev za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otrokom in njihovim družinskim članom.

(2) Zavod o dejavnosti zavoda ter ustrezni obravnavi otrok, ki so oškodovanci ali priče kaznivih dejanj, zagotavlja multidisciplinarna in medinstitucionalna usposabljanja ter ozaveščanje strokovnjakov različnih področij, ki se ukvarjajo z otroki, in splošne javnosti.

(3) Postopek in pogoje za pristop k preverjanju usposobljenosti določi minister, pristojen za pravosodje.

39. člen (sodelovanje med udeleženci postopka)

(1) Udeleženci postopkov krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku po tem zakonu morajo sodelovati z zavodom v zadevah po tem zakonu in zavodu posredovati potrebne podatke.

(2) Zavod sprejme protokole, ki vsebujejo priporočila za poenoteno in strokovno izvajanje celostne obravnave otrok in standarde sodelovanja med udeleženci.

(3) Način sodelovanja med zavodom in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave določi Vlada Republike Slovenije.

V. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

40. člen (izdaja podzakonskih predpisov)

Podzakonska predpisa iz tretjega odstavka 38. člena in tretjega odstavka 39. člena se izdeta v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona.

41. člen
(sprejetje akta o ustanovitvi zavoda)

Vlada Republike Slovenije sprejme akt o ustanovitvi zavoda v treh mesecih po uveljavitvi tega zakona.

42. člen
(strokovnjaki za zaslišanje otroka v prehodnem obdobju)

Do zagotovitve zadostnega števila strokovnjakov, usposobljenih za izvajanje zaslišanja otroka, vendar ne dlje kot pet let po začetku uporabe tega zakona, sme zavod ne glede na določbo 16. člena tega zakona za izvajanje zaslišanja otroka za strokovnjaka, s pomočjo katerega bo opravljeno zaslišanje, imenovati tudi uradno osebo policije, ki je zaslišanje otrok ali zbiranje obvestil od otrok opravljala najmanj pet let, je uspešno opravila poklicna usposabljanja s tega področja in je uspešno opravila dodatno usposabljanje v skladu z 38. členom tega zakona.

43. člen
(začetek uporabe)

Določbe III. poglavja Zagotavljanje celostne obravnave otroka (14. do 37. člen) tega zakona se za zadeve iz,:

- prvega odstavka 1. člena tega zakona za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in iz tretjega odstavka 1. člena tega zakona začnejo uporabljati 1. 5. 2022;
- prvega odstavka 1. člena tega zakona za določena kazniva dejanja iz drugega odstavka 2. člena, razen za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, in drugega odstavka 1. člena tega zakona začnejo uporabljati 1. 5. 2024.

44. člen
(začetek veljavnosti)

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITEV PO ČLENIH

I. SPLOŠNE DOLOČBE

K 1. členu (vsebina in namen zakona)

Prvi odstavek določa namen zakona, ki je za zagotavljanje največjih koristi otroka zagotavljanje celostne obravnave mladoletnih oškodovancev in prič v predkazenskem in kazenskem postopku glede določenih kaznivih dejanj v hiši za otroke. Glede zagotavljanja največjih koristi otroka Konvencija o otrokovih pravicah v prvem odstavku 3. člena določa: »Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo.« To vodilo v ospredje postavlja tudi Evropski standardi kakovosti za model Barnahus. Pri tem je treba upoštevati tudi 56. člen Ustave RS določa, da otroci uživajo človekove pravice in temeljne svoboščine v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Prvi odstavek določa tudi splošen obseg in namen zakona, torej da se zakon nanaša na mladoletne oškodovance in priče v predkazenskem in kazenskem postopku glede določenih kaznivih dejanj – ta so opredeljena v drugem odstavku 2. člena tega zakona.

Drugi odstavek določa, da se lahko pod pogoji, ki jih določa ta zakon, celostna obravnava zagotovi tudi otroku, ki je oškodovanec ali priča drugega kaznivega dejanja in (ob smiselni uporabi) mladoletniku, ki še ni star osemnajst let, zoper katerega teče predkazenski ali kazenski postopek, če to zahteva zagotavljanje največjih koristi otroka. Celostno obravnavo po tem zakonu se lahko torej izjemoma zagotovi tudi drugim otrokom v kazenskem postopku, če je to potrebno zaradi varovanja največjih koristi otroka in so izpolnjeni pogoji, ki jih določa ta zakon. .

Tretji odstavek določa, da se lahko hiša za otroke, če to zahtevajo največje koristi otroka, uporabljati tudi pri opravljanju policijskih nalog in nalog centrov za socialno delo. Pri tem predlog zakona ne posega v taktiko preiskovanja kaznivih dejanj z mladoletnimi oškodovanci oziroma (potencialnimi) pričami, ampak temelji na veljavni ureditvi, ki ob upoštevanju določb o nujnih preiskovalnih dejanjih omogoča zaslišanje priče ali telesni pregled tudi v najzgodnejših fazah (pred)kazenskega postopka. Določba 165. člena ZKP omogoča izvedbo preiskovalnega dejanja ob neznanem storilcu (in torej ob neosredotočenem preiskavanju kaznivega dejanja), določba 165.a člena ZKP pa izvedbo nujnih preiskovalnih dejanj, ne da bi bili (že) izpolnjeni pogoji za uvedbo sodne preiskave. Pri tem ne gre spregledati, da je kot nujno preiskovalno dejanje odreditev izvedenstva (in torej tudi telesnega pregleda) že v pristojnosti policije (ob pogojih iz 164. člena ZKP).

K 2. členu (pomen izrazov)

Prvi odstavek opredeljuje otroka, kot to izhaja iz Konvencije o otrokovih pravicah, ki jo je Republika Slovenija nasledila leta 1992.¹⁰⁸ Ta v 1. členu opredeljuje otroka kot vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.

Drugi odstavek opredeljuje določena kazniva dejanja za namen tega zakona. Eksplicitno so določena kazniva dejanja, na katera se nanaša ta zakon in pri katerih bo mladoletnim oškodovancem in pričam teh kaznivih dejanj omogočena celostna obravnava iz prvega odstavka prvega člena. Nabor kaznivih dejanj je širok in zajema tako kazniva dejanja, ki so opredeljena v tretjem odstavku 65. člena ZKP, kot tudi nekatera druga kazniva dejanja z elementom nasilja oziroma kazniva dejanja, ki so takšne narave, da je potrebno otroku zagotoviti razumljivo in prijazno zaslišanje ter sodelovanje v kazenskem in predkazenskem postopku, preprečevati sekundarno viktimizacijo in hkrati zagotoviti učinkovit predkazenski in kazenski postopek.

¹⁰⁸ Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij OZN in konvencij, sprejetih v mednarodni agenciji za atomsko energijo, Uradni list RS, št. 35/92.

Tretji odstavek opredeljuje družinske člane v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja, in sicer Družinskim zakonikom.

K 3. členu (splošna načela)

Ta člen določa načela zagotavljanja celostne obravnave otrok. Določa, da državni organi in drugi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave otroka ravnajo posebej pazljivo, da se ob enakem varstvu pravic, spoštovanju jamstev poštenega postopka in pravic obrambe spoštuje dostojanstvo in zagotavljajo največje koristi otroka, ter upoštevajoč njegovo starost, zrelost, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in druge osebne značilnosti ter vrsto, naravo in okoliščine kaznivega dejanja pri tem skrbijo:

- da se otroku zagotovijo primerne informacije in pojasnila;
- da se zagotovi zaščita in osebna varnost otroka zaradi izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju;
- da se zaslišanje in telesni pregled otroka zaradi preprečevanja nadaljnje viktimizacije opravljata le, kolikor je to neizogibno potrebno in v najmanjšem možnem številu;
- da se omogoči, da je otrok slišan;
- da se aktivnosti izvedejo brez nepotrebnega odlašanja,.

Ta načela izhajajo iz Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (sprejete dne 17. 11.2010), ki določajo pet temeljnih načel: udeležbo, otrokove koristi, dostojanstvo, zaščito pred diskriminacijo in pravno državo. Ta načela izhajajo iz različnih dokumentov Sveta Evrope kot tudi sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice.

Izrecno je navedena še pravica otroka, da je slišan, ki izhaja iz 12. člena Konvencije o otrokovih pravicah. Ureditev 12. člena KOP naslavlja poseben pravni in socialni status otrok, ki kažejo na eni strani pomanjkanje popolne avtonomije v razmerju do odraslih, medtem ko so na drugi strani subjekti pravic. Sedaj je že dobro uveljavljeno, da so otroci subjekti pravic in imajo pravico biti slišani v vseh zadevah, ki se nanašajo nanje, če to želijo. Gre za temeljno načelo, pomembnost te pravice pa je tudi v tem, da imajo države dolžnost, da zagotovijo vključevanje otrok, in da se otrokom omogoči, da povedo svoje mnenje v zadevah, ki se nanašajo nanje. Tudi pravica otroka do zaščite in osebne varnosti izhaja iz Konvencije o otrokovih pravicah in sicer iz njenega 19. člena.

Ta splošna načela so konkretizirana tudi v Evropskih standardih kakovosti za model Barnahus. Spoštovanje dostojanstva otroka tako vključuje tudi omejitev zaslišanj otrok na najmanjše možno število z namenom preprečevanja sekundarne viktimizacije, sledi prav tem.

K 4. členu (javna služba)

Ta člen določa, da je celostna obravnava mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj opredeljena kot javna služba in s katerimi ukrepi se ta javna služba zagotavlja, ter da se le-ta izvaja v javnem zavodu hiša za otroke. Javna služba pomeni, da gre za dejavnost, ki je potrebna za razvoj družbe in jo zagotavlja država, izvaja pa se v javnem interesu po javnopravnem režimu. Nadalje je določeno, da se javna služba zagotavlja s prostorskimi, organizacijskimi, tehničnimi in metodološkimi ukrepi v zvezi z zaslišanjem otroka, telesnega pregleda otroka in z izvajanjem krizne podpore in psihosocialne pomoči. Posamezni ukrepi so tudi podrobneje opredeljeni in izhajajo iz Evropskih standardov kakovosti za model Barnahus.

K 5. členu (osebni podatki, zbirke in hramba podatkov)

Prvi odstavek na splošno določa, da zavod obdeluje osebne in druge podatke s področja celostne obravnave otrok v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo osebnih in drugih podatkov.

Drugi odstavek določa, da zavod upravlja zbirko podatkov udeležencev celostne obravnave in zbirko podatkov udeležencev usposabljanj, ki jih organizira zavod.

Tretji odstavek določa, čigave osebne podatke zavod obdeluje v zbirki podatkov udeležencev celostne obravnave in tudi namen obdelave teh podatkov – tj. za izvajanje javne službe celostne

obravnave otrok po tem zakonu ali za namen drugih postopkov, katerih udeleženci so otroci, ki jim zavod zagotavlja celostno obravnavo.

Četrty odstavek določa, kateri osebni podatki se lahko obdelujejo v zbirki podatkov udeležencev celostne obravnave.

Peti, šesti, sedmi, osmi, deveti, deseti, enajsti, dvanajsti in trinajsti odstavek podrobneje določajo način obdelave osebnih podatkov v zbirki podatkov udeležencev celostne obravnave, njihovo izmenjavo z drugim institucijami, hrambo teh podatkov v zavodu, način hrambe, čas hrambe, arhiviranje in blokiranje podatkov in dostop do podatkov ter zahtevo po sledljivosti vpogledov.

V zadnjem odstavku je opredeljeno vodenje posebne zbirke podatkov o osebah, ki so se usposabljevale v okviru zavoda.

II. HIŠA ZA OTROKE

K 6. členu (ustanovitev zavoda)

Statusna vprašanja zavoda na splošno ureja Zakon o zavodih, pri čemer se njegove določbe uporabljajo le, če v tem zakonu posamezna vprašanja niso drugače urejena. Glede na to, da gre za izvajanje javne službe je najprimernejša organizacijska oblika za zagotavljanje njenega zavoda ustanovitev javnega zavoda.

Prvi odstavek določa, da je ustanovitelj zavoda Republika Slovenija in da ustanoviteljske pravice uresničuje Vlada Republike Sloveniji.

Drugi odstavek določa, v katerih primerih je potrebno tudi soglasje ustanovitelja oziroma vlade, kot uresničevalke pravic ustanovitelja.

Tretji odstavek določa, da je zavod organiziran enotno za območje celotne države, lahko pa po potrebi oblikuje samostojne organizacijske enote, tako za posamezna območja, z namenom, da svojo dejavnost, če za to obstaja potreba, približa uporabnikom, kot glede na potrebo za posamezna področja dejavnosti celostnega obravnavanja otrok.

Četrty odstavek določa, da se sredstva za delovanje zavoda zagotovijo iz državnega proračuna, lahko pa tudi iz drugih virov v skladu z aktom o ustanovitvi (npr. sredstva iz evropskih skladov).

K 7. členu (naloge zavoda)

V prvem odstavku so opredeljene naloge zavoda v okviru izvajanja javne službe. Te naloge se nanašajo na štiri vidike delovanja zavoda in sicer na izvajanje zaslišanj otrok, izvajanje telesnega pregleda, izvajanje krizne podpore in izvajanje psihosocialne pomoči otroku.

Drugi odstavek opredeljuje druge naloge zavoda, tretji odstavek pa opredeljuje, da zavod izvaja oblikovanje in sprejemanje programov ter izvajanje usposabljanja in preverjanja znanja strokovnjakov za izvajanje zaslišanj otrok ter za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otrokom in njihovim družinskim članom kot javno pooblastilo, katerega izvajanje nadzira ministrstvo, pristojno za pravosodje.

Četrty odstavek določa, da se lahko z aktom o ustanovitvi zavoda določijo tudi druge naloge zavoda. Zavod lahko torej naloge, ki niso določene s tem zakonom, izvaja, če mu jih določi ustanovitelj v aktu o ustanovitvi.

Peti odstavek določa, da zavod svoje naloge po tem zakonu izvaja na način multidisciplinarnega in medinstitucionalnega sodelovanja in upravljanja posameznih zadev. Takšen način delovanja je ena od značilnost standardov delovanja Barnahus, zato je tak način dela in upravljanja posameznih zadev izrecno opredeljen kot način dela tudi v zakonu.

K 8. členu (organi zavoda)

Prvi odstavek določa, da so organi zavoda svet zavoda, strokovni svet in drugi organi, opredeljeni v aktu o ustanovitvi zavoda. Zakon o zavodih določa, da zavod upravlja svet ali drug kolegijski organ upravljanja. S tem zakonom je določeno, da je to svet zavoda. Ta zakon ne določa, da strokovno delo zavoda vodi strokovni vodja, kar omogoča Zakon o zavodih, ampak strokovno vodenje nalaga direktorju zavoda.

Drugi odstavek določa, da za člane organov zavoda, ki niso javni uslužbenci, se glede nasprotja interesov in daril uporabljajo določbe predpisov, ki ta vprašanja urejajo za javne uslužbence.

K 9. členu (svet zavoda)

Ta člen določa, da dejavnost zavoda upravlja sveta zavoda, pri tem pa te naloge tudi opredeljuje v prvem odstavku.

Drugi odstavek določa sestavo sveta zavoda in sicer je določeno, da ima svet zavoda sedem članov. Predvidena oziroma zagotovljena je vključitev predstavnikov otrok oziroma nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z mladoletnimi žrtvami nasilja, s tem pa je na neposreden oziroma posreden način tudi omogočena udeležba otrok v postopkih, ki se nanašajo na njih in zagotavljanje pravice otroka, da je slišan. Nadalje je določeno, da enega člana izvolijo delavci zavoda. Izpostaviti velja, da je zaželeno, da predlagatelji v svet zavoda imenujejo osebe, ki imajo ustrezna znanja ali izkušnje s področja obravnavanja mladoletnih oškodovancev ali prič kaznivih dejanj, psihiatrične ali psihološke obravnave otrok, vzgoje ali otrokovih pravic.

Tretji odstavek določa, da je za konstituiranje sveta zavoda potrebno imenovati najmanj štiri člane sveta zavoda. Mandat članov traja štiri leta. Glede na to, da ni določbe, ki bi omejevala njihovo ponovno imenovanje, je lahko član sveta večkrat zaporedoma imenovan.

Četrti odstavek določa, da svet izmed svojih članov, ki jih je v svet zavoda imenovala vlada, izvoli predsednika in podpredsednika sveta zavoda.

Peti odstavek določa kvorum za odločanje sveta in sicer lahko svet zavoda veljavno odloča, če je prisotnih več kot polovica članov, torej štirje. Določeno je tudi v katerih primerih svet odloča z absolutno in v katerih z relativno večino.

K 10. členu (direktor)

Prvi odstavek določa pogoje za imenovanje direktorja zavoda kot poslovnega organa. Opredeljena merila zagotavljajo ustrezno strokovno usposobljenost direktorja zavoda, kot tudi potrebne izkušnje pri delu z otroki. To je za delovanje zavoda nujno, saj je dejavnost zavoda usmerjena v delo z otroki na zelo specifičnem področju.

Drugi in tretji odstavek določata temeljne naloge in pristojnosti direktorja, ter da so podrobnejši vidiki opredeljeni v aktu o ustanovitvi zavoda.

K 11. členu (strokovni svet)

Prvi odstavek določa, da ima strokovni svet sedem članov. Je kolegijski organ – skladno z Zakonom o zavodih, katerega namen je predvsem, da daje mnenja in predloge glede programov usposabljanja, protokolov multidisciplinarnega in medinstitucionalnega sodelovanja in glede drugih strokovnih vprašanj skladno s statutom zavoda. Posebej je pomembno, da so člani sveta različni strokovnjaki iz različnih strokovnih področij. Po enega člana strokovnega sveta predlagajo tudi Vrhovno sodišče Republike Slovenije, Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije in Odvetniška zbornica Slovenije. Poleg tega zakon določa, da mora biti najmanj en član strokovnega sveta predstavnik nevladnih organizacij. Namen takšne določbe je zagotavljati (neposredno ali pa vsaj posredno) participacijo otrok v postopkih, ki se nanašajo na njih, pa tudi pravico otrok, da so slišani. Enako pomembna je tudi zahteva, da so člani strokovnega sveta samostojni pri svojem delu in torej niso vezani na stališča delodajalca.

V drugem odstavku je poleg opredelitve drugih pristojnosti strokovnega sveta, *inter alia*, določeno tudi, da obravnava pripombe nad delom zavoda. Gre za pritožbene postopke zoper delo zavoda, ki niso del kazenskega postopka, ampak so samostojni in posledično tudi ločeno obravnavajo morebitne pripombe nad delom zavoda, zaposlenih in sodelavcev zavoda, glede vseh vidikov izvajanja dejavnosti zavoda. Po tem postopku se bodo reševale tudi morebitne pripombe zoper delo izvedenca hiše za otroke, ali pa zoper svetovalca otroka.

Tretji odstavek določa, da sestavo, način oblikovanja in naloge strokovnega sveta opredeljuje akt o ustanovitvi zavoda.

K 12. členu (drugi organi)

Ta člen omogoča, da statut zavoda določi tudi druge organe, če bi se izkazalo, da so potrebni za njegovo delovanje.

K 13. členu (nadzor)

Prvi odstavek določa, da nadzor nad delovanjem zavoda in porabo sredstev izvaja minister, pristojen za pravosodje. Dejavnost zavoda namreč po vsebini in namenu spada v področje ministrstva, pristojnega za pravosodje, saj se nanaša na zagotavljanje otroku prijaznega pravosodja, predvsem na področje obravnavanja otroka kot oškodovanca (žrtve) in priče, pa tudi mladoletnega storilca kaznivega dejanja. Celostna obravnava otroka sicer zajema tudi krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku, vendar je to vezano na obravnavo otroka v kazenskem postopku. Tudi Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Lanzarotske konvencije) v 4. členu določa, da je primarno pristojno ministrstvo za izvajanje konvencije ministrstvo za pravosodje. Določa namreč, da za izvajanje konvencije skrbi ministrstvo, pristojno za pravosodje, v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za notranje zadeve, ministrstvom, pristojnim za družino in socialne zadeve, ministrstvom, pristojnim za zdravje in ministrstvom, pristojnim za izobraževanje.

Drugi odstavek določa, da v primeru ugotovljenih nepravilnosti v okviru nadzora, minister, pristojen za pravosodje, določi ukrepe in roke za njihovo odpravo.

Tretji odstavek določa, da je minister, pristojen za pravosodje odloči v primeru dvoma, ali je konkretna naloga del izvajanja javne službe.

III. POSTOPEK CELOSTNE OBRAVNAVE

K 14. členu (pogoji za obravnavo v zavodu)

V tem členu so določeni pogoji za zagotavljanje celovite obravnave otrok v hiši za otroke za različne kategorije otrok.

Prvi odstavek določa, da se mladoletnemu oškodovancu ali priči v predkazenskem ali kazenskem postopku glede določenih kaznivih dejanj zagotovi celostna obravnava, če tako odloči sodišče. Odločitev o zagotavljanju celovite obravnave v hiši za otroke za otroke, ki so žrtve ali priče kaznivih dejanj, opredeljenih v drugem odstavku 2. člena tega zakona, je tako izključno v rokah sodišča, ki postopek vodi v skladu z ZKP.

Drugi in tretji odstavek določata pogoje za zagotavljanje celostne obravnave mladoletnemu oškodovancu ali priči v predkazenskem in kazenskem postopku glede drugega kaznivega dejanja, ki ni opredeljeno v drugem odstavku 2. člena tega zakona, in ob smiselni uporabi določb tega zakona mladoletniku, ki še ni star osemnajst let, zoper katerega teče predkazenski ali kazenski postopek. Če sodišče oceni, da je celostna obravnava v hiši za otroke potrebna zaradi zagotavljanja največjih koristi otroka, pred odločitvijo o tem pridobi od zavoda mnenje. Zavod v mnenju opredeli svoje kadrovske, prostorske in časovne možnosti za izvedbo posameznih aktivnosti celostne obravnave, pri tem pa upošteva okoliščine konkretnega primera, zlasti starosti, zrelosti, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in drugih osebnih značilnostih in

potreb otroka, narave in okoliščin kaznivega dejanja. Končna odločitev o zagotovitvi celostne obravnave omenjene kategorije otrok je tako še vedno v rokah sodišča.

Četrti in peti odstavek določata pogoje za izvajanje policijskih nalog in naloge centrov za socialno delo v postopkih v zvezi z mladoletnimi oškodovanci in mladoletnimi pričami kaznivih dejanj v zavodu. Tudi v tem primeru je ključno, da izvajanje nalog v hiši za otroke narekuje zagotavljanje največjih koristi otroka in da zmogljivosti zavoda to dopuščajo. Zavod v soglasju opredeli pogoje in način za izvedbo predlaganih aktivnosti, pri tem pa skrbi, da se z njihovo izvedbo ne ovira izvajanja dejavnosti zavoda. Pri odločitvi o izdaji soglasja upošteva okoliščine konkretnega primera, zlasti starosti, zrelosti, sposobnost razumeti pomen in posledice svojih dejanj in drugih osebnih značilnostih in potreb otroka iz prejšnjega odstavka, vrsto, naravo in okoliščine kaznivega dejanja ter svoje kadrovske, prostorske in časovne možnosti.

K 15. členu (uporaba določb zakona, ki ureja kazenski postopek)

Predlagana rešitev ureditve zaslišanja otroka izhaja iz posebnega položaja strokovnjaka iz petega odstavka 240. člena ZKP. Ta strokovnjak je pomočnik sodišča pri izvedbi procesnega dejanja, ki zahteva posebna strokovna znanja. Takšen primer ZKP pozna tudi v devetem odstavku 219.a člena ZKP; tudi v tem primeru se je zakonodajalec odločil, da preiskovalno dejanje zaupa izvedencu. Takšna rešitev je primerna tudi za zaslišanje otroka po tem zakonu. Ker naj bi bilo zaslišanje po tem zakonu neponovljivo dejanje, mora ureditev v največji meri zagotavljati tudi poštenost postopka. S tem ko se zaslišanje izvaja s prvinami izvedenstva, se zagotavlja nepristranskost strokovnjaka, ki zaslišanje izvaja, in omogoči udeležencem postopka, da v največji meri prispevajo k zaslišanju otroka.

Zaradi tega je predlagana ureditev hibridne narave: ob nekoliko modificiranem procesnem ogrodju izvedenstva gre vendarle za zaslišanje priče. Rezultat izvedenskega dela zato ne bo izvid in mnenje, ampak zapisnik o zaslišanju otroka, pridobljen z neposredno uporabo strokovnega znanja, ki naj zagotovi ustrezno celostno obravnavo otroka.

Ureditev telesnega pregleda kot oblike izvedenstva (zlasti) telesnih poškodb v večji meri sledi ureditvi v ZKP, pri čemer predlog zakona vsebuje določbe, ki v največji meri sledijo konceptu Barnahus in s tem k uresničevanju načel tega zakona.

Predlagana rešitev se torej navezuje na ureditev zaslišanja priče in izvedenstva v predkazenskem postopku. Zaslišanje otroka in telesni pregled ostajata sodni preiskovalni dejanji oziroma dejanji dokazovanj, ki pa ju je mogoče izvesti tudi v zgodnejših fazah predkazenskega postopka kot nujni preiskovalni dejanji. V tem primeru sicer ne gre za zavarovanje dokazovanja zaradi verjetnosti, da dokaza kasneje ne bo mogoče izvesti, ampak dolžnost hitrega postopanja temelji na spoznanju, da se z izvedbo preiskovalnih dejanj brez odlašanja in v najmanjšem še potrebnem številu varujejo pravice in interesi otrok, bodisi oškodovancev bodisi prič v kazenskem postopku.

1. Zaslišanje otroka

K 16. členu (strokovnjak)

Procesna rešitev zaslišanja v tem predlogu je hibridne narave. To pomeni, da predstavljajo osnovni procesni okvir določbe zakona, ki ureja kazenski postopek, o izvedenstvu. ZKP dopušča, da se izvedensko delo zaupa strokovnemu zavodu, ta pa imenuje strokovnjaka, ki delo tudi neposredno opravi (prim. drugi odstavek 249. člena ZKP).

Ta določba hkrati ureja tudi minimalna merila usposobljenosti, ki jih bo moral strokovnjak izpolnjevati. Dokler ne bo vzpostavljena zadostna mreža strokovnjakov, vendar ne dlje od petih let po uveljavitvi zakona, bodo lahko naloge strokovnjaka opravljale tudi usposobljene uradne osebe policije.

K 17. členu (odreditev zaslišanja)

Hibridna narava zaslišanja otroka po tem zakonu se odraža že v vsebini odredbe o zaslišanju otroka. Ta odredba ima tako tipične elemente odredbe o izvedenstvu (postavitev izvedenca, določitev predmeta izvedenstva) kot tudi tipične elemente odredbe o zaslišanju priče (osebni podatki, datum zaslišanja).

Besedilo posebej ureja upravičene predlagatelje za izvedbo zaslišanja otroka. Kljub temu, da je to vprašanje že urejeno tudi v ZKP, je posebna ureditev nujna zaradi omejenega kroga predlagateljev preiskovalnih dejanj v predkazenskem postopu. Posamezna preiskovalna dejanja v najzgodnejših fazah postopka lahko po ureditvi v ZKP predlaga le upravičeni, običajno državni tožilec (165. in naslednji členi ZKP, 431. člen ZKP). Zaradi zavarovanja pravic obrambe, s tem pa posredno tudi položaja otroka, predvideva predlog tudi možnost, da zaslišanje predlagata osumljenec in zagovornik. Zaradi varstva otrokovih interesov imata to možnost tudi otrokov zakoniti zastopnik in pooblaščenec oškodovanca; v skladu z določbo 64. člena ZKP ima to možnost tudi otrok, starejši od 16 let.

Sodišče tudi v tem primeru, seveda, ohrani položaj, kot ga ima po določbah ZKP. V skladu z načelom proste presoje dokazov, upoštevajoč individualno oceno potreb oškodovanca ali po presoji vseh okoliščin zaradi varstvu koristi otroka, bo sodišče, ko prejme predlog za zaslišanje po tem zakonu, presodilo, ali naj zaslišanje tudi odredi ali ne. Pri tem ga bodo vodila zlasti merila relevantnosti predloga, oškodovančeve potrebe oziroma otrokove koristi in interesi izvedbe poštenega postopka.

Zaradi poudarjene kontradiktornosti zaslišanja otroka je v predlog uveden tudi pripravljalni sestanek. Ta rešitev nadgrajuje rešitve iz četrtega odstavka 252. člena ZKP in bo pojasnjena v nadaljevanju. Na tej točki je pomembno, da se z odredbo že vzpostavi časovnica procesnih opravil za nemoteno izvedbo zaslišanja.

S to določbo se konkretizira in prilagaja tudi določba 73. člena ZKP. Pravica do zagovornika je v tem primeru ključna, ker se s tem v največji meri zagotavljajo pravice obrambe ob zaslišanju. Zato se zmanjšuje tudi verjetnost, da bo prišlo do ponovnega zaslišanja otroka in prispeva k neponovljivosti tega procesnega dejanja.

O odredbi in okoliščinah izvedbe pripravljalnega sestanka sodišče obvesti tudi zagovornika otroka po zakonu o varuhu človekovih pravic in center za socialno delo.

K 18. členu (imenovanje strokovnjaka)

V skladu z ustaljeno rešitvijo v kazenskem postopku, bo strokovnjaka, ki za zavod opravlja strokovno delo, imenoval zavod izmed svojih zaposlenih, po prejemu obvestila in odredbe iz 16. člena zakona.

Določba omogoča tudi imenovanje *ad hoc* strokovnjaka, torej strokovnjaka, ki institucionalno ni vključen v zavod. S tem se zagotavlja, da bo lahko zavod opravljal svoje naloge tudi v tistih primerih, ko zaradi zadržanosti zavodskih strokovnjakov njihovo imenovanje ne bi bilo mogoče. Tudi *ad hoc* imenovani strokovnjaki morajo izpolnjevati pogoje, ki jih določa 16. člen predloga zakona.

Pri izbiri strokovnjaka še naprej vejajo merila zagotavljanja pravice do nepristranskega sodišča pri opravljanju izvedenskega dela. To bo posebej pomembno takrat, ko bo zaradi omejenega kroga ustrezno usposobljenih oseb sodišče odločalo, ali naj za *ad hoc* strokovnjaka imenuje uradno osebo policije ali drugo osebo.

K 19. členu (postavitev zagovornika)

Predlog uvaja poseben primer obvezne formalne obrambe zaradi zagotavljanja poštenosti postopka in zmanjševanja potrebe po ponovnem zaslišanju otroka. Predlagana rešitev upošteva pravico do proste izbire zagovornika, a jo hkrati omejuje. Zaradi varstva koristi otroka je hitrost postopanja

ključna, zato predlog predvideva, da bo sodišče postavilo zagovornika tistemu domnevemu storilcu, ki si zagovornika ne vzame sam. Zaradi preprečevanja zlorabe pravice do proste izbire zagovornika (npr. s serijskim preklicevanjem pooblastil) bo postavljeni zagovornik opravljal svoje naloge tudi, če si domnevni storilec vmes vzame zagovornika sam.

Postavljeni zagovornik opravlja svoje naloge samostojno ali poleg izbranega zagovornika do konca zaslišanja. Ker ima osumljenec oziroma obdolženec lahko – poleg postavljenega – tudi izbranega zagovornika, je poseg v pravico do proste izbire zagovornika minimalen in sorazmeren ustavno varovanim interesom otroka pri zaslišanju.

K 20. členu (odložitev pripravljalnega sestanka ali zaslišanja)

Odložitev pripravljalnega sestanka in zaslišanja je lahko nujna zaradi priprave na obrambo, priprav na zaslišanja ali zbiranja dodatnega gradiva v predkazenskem ali kazenskem postopku. Sodišče, pred katerim teče postopek, pri tem tehta interese otroka in interes izvedbe poštenega postopka.

Ob tem je treba poudariti, da vodilo otrokove koristi ostaja v ospredju, tudi kadar se zagotavlja varstvo pravic obrambe. Spoštovanje pravic obrambe pri izvedbi zaslišanja namreč omogoča, da obramba s (sicer omejenim) izvrševanjem pravice do neposrednega zaslišanja obremenilne priče prispeva k verodostojnosti izpovedbe, s tem pa zmanjšuje verjetnost, da bi kasneje prišlo po ponovnega zaslišanja.

K 21. členu (vabilo)

Izhodišče za izvedbo vabljenja otroka so tiste določbe ZKP, ki urejajo vabila pričam, mlajšim od 16 let (drugi odstavek 239. člena ZKP), in ki tiste, ki omogočajo ustno vabljenje (šesti odstavek 127. člena ZKP). Cilj rešitve je, da se v največji meri zagotovi obzirnost pri ravnanju z otrokom. Zato je postopek vabljenja tudi manj formalen in usten.

Vabilo na zaslihanje ostaja dejanje sodišča, le da z vabilom otroka ustno seznanjajo druga oseba, za katero bo tako z odredbo določilo sodišče, upoštevajoč okoliščine primera. Ker je samo vabljenje ključno za vzpostavitev primernega odnosa otroka do samega zaslišanja, je zaželeno, da to opravi strokovno usposobljeno osebje zavoda (vendar ne tisti, ki bo zaslihanje tudi izvedel).

Posebej so izključena opozorila o sankcijah zaradi nespoštovanja vabila in protokoliranje vabila. Zaradi manj formalne narave naznanitve vabila je pomembno, da se s potekom in (ne)uspehom vabljenja takoj seznanjajo sodišče in to zaznamuje v spisu.

K 22. členu (pripravljalni sestanek)

Pripravljalni sestanek je institut, ki na eni strani vzpostavlja predhodno kontradiktornost pri odreditvi zaslišanja (z namenom uravnotežiti omejitve med in po zaslišanju), na drugi strani pa je sestanek vir usmeritev strokovnjaku, ki naj jim sledi pri neposrednem opravljanju zaslišanja. Strokovnjaku se dajo potrebne usmeritve, pojasnila, hkrati pa lahko tudi sam predlaga, katere okoliščine naj bodo predmet zaslišanja (v smislu 252. člena ZKP).

Pripravljalni sestanek po tem zakonu ne izključuje morebitnih predhodnih posvetov organov postopka (npr. policije) s pristojnimi strokovnimi službami (npr. Centrom za socialno delo). Ta predlog prav tako ne izključuje predhodnega zbiranja obvestil od otroka na podlagi 148. člena ZKP ali razgovorov s sodelavci centra za socialno delo. Cilj tega zakona je, da se število pogovorov z otrokom zmanjša in hkrati na primeren način angažira obrambo, s tem pa zagotovi zanesljivost otrokove izpovedbe za potrebe dokaznega postopka. Pripravljalni sestanek po tem zakonu je zato namenjen vsestranski prehodni preučitvi predmeta zaslišanja in pripravi na zaslihanje. Ključno je, da imata obe stranki postopka možnost v največji meri vnaprej prispevati k izvedbi zaslišanja; ta možnost je med samim zaslihanjem namreč močno omejena. Hkrati bo na pripravljalnem sestanku strokovnjak zavoda lahko samostojno prispeval pri načrtovanju zaslišanja in tudi predlagal, naj se priskrbi dodatno gradivo, postavijo določena vprašanja itd.

Cilj pripravljalnega sestanka je pripraviti čim bolj osredotočeno zaslišanje, tako vsebinsko kot časovno. Zaželeno je, da je nabor dejstev, o katerih naj se povpraša otroka, opredeljen že na samem sestanku. Kako bo to zabeleženo, bo prepuščeno praksi in v ta del predlog zakona ne posega. Mogoče si je zamisliti prakso, po kateri se bo oblikoval bolj ali manj odprt seznam vprašanj, ki naj se na ustrezen način postavijo otroku.

Prisotnost svetovalca otroka je smiselna, posebno v primerih otrok, ki imajo posebne potrebe ali pa gre za očitno travmatiziranega otroka. Glede na predhodno znane informacije lahko svetovallec s svojim strokovnim znanjem tudi pripomore k bolj ustrezni izpeljavi zaslišanja.

Predlog predvideva tudi navzočnost zagovornika otroka po določba Zakona o varuhu človekovih pravic, zaradi učinkovitega izvajanja njegovih nalog.

Sodišče, ki je izdalo odredbo, bo po pripravljalnem sestanku imelo možnost to odredbo dopolniti in se s tem odzvati na navedbe drugih udeležencev postopka. Merila, ki jih bo sodišče pri tem upoštevalo so merila odločanja o dokaznih predlogih in uresničevanje načel pri zagotavljanju celovite obravnave otroka.

K 23. členu (prostorske zahteve in prepoved osebnega stika)

Evropski standardi kakovosti za model Barnahus kot enega od temeljev delovanja predpostavljajo varno okolje, v katerem se lahko izvajajo dejavnosti v okviru hiše za otroke, kar zajema tako lokacijo kot tudi ustrezno opremljenost in razporeditev prostorov, v katerih se dejavnost izvaja.

Določba konkretizira zahtevo po zaslišanju v prilagojenih prostorih in ravnanje ob izvedbi zaslišanja. S tem se v največji meri zagotavljajo pravice otroka. Posebej je poudarjena skrb za opremo, ki naj zmanjšujejo sugestivne učinke zaslišanja po tem zakonu, npr. skozi opremo prostorov ali preko predhodnih stikov otroka z izvajalcem zaslišanja.

Evropski standardi kakovosti za model Barnahus precej natančno določajo značilnosti prostorov. Tako določajo, da mora biti lokacija prostorov dostopna in običajna, oprema in materiali pa prijazni otrokom in družinam in prilagojeni starosti otrok. Nujna so ločena, zvočno izolirana območja, ki zagotavljajo zasebnost. Nujno je tudi preprečevanje stika z osumljencem oziroma obdolžencem. Ker se od zagovornika pričakuje, da svoje naloge opravlja skladno s pravili odvetniške etike, ni razloga, da bi podobne omejitve predpisali tudi za zagovornika; takšna rešitev je primerljiva s sedanjim četrtem odstavkom 178. člena ZKP. Medinstitucionalna ekipa pa lahko zaslišanje spremlja v živo, vendar ne v prostoru, v katerem se zaslišanje izvaja.

K 24. členu (navzočnost oseb med zaslišanjem)

Določba ureja vprašanja neposredne in posredne navzočnosti pri zaslišanju otroka. Krog navzočih oseb sicer ni določen taksativno, vendar pa je treba upoštevati, da se med zaslišanjem od otroka lahko pridobijo občutljivi osebni podatki. Zato je krog oseb, ki so lahko navzoče, omejen s pravili varstva osebnih podatkov: s temi lahko razpolagajo tisti, katerih navzočnost je potrebna zaradi izvajanja dejavnosti zavoda. O njihovi navzočnosti odloči sodnik, ki vodi zaslišanje.

Zaradi tveganj, ki se lahko pojavijo zaradi navzočnosti osumljenca ali drugih oseb, je predvidena tudi možnost, da se te osebe začasno napoti ven iz prostora, v katerem spremljajo zaslišanje, ali pa da spremljajo zaslišanje iz drugega kraja, s pomočjo videokonferenčne opreme.

K 25. členu (zaslišanje)

Zaradi zagotavljanja varstva otrokove (duševne) celovitosti potek zaslišanja, kot je določen v ZKP, ni vedno primeren. V ZKP ustaljen model zaslišanja priče predvideva 1) prosto pripovedovanje, ki mu sledijo 2) vprašanja, pri čemer najprej vprašanja postavi tisti, ki je pričo predlagal ali sodišče. Ta model zaslišanja je tudi po tem zakonu možen, vendar pa ima hkrati strokovnjak, ki zaslišanje izvaja, možnost, da zaslišanje izvede drugače, primerno otrokovim potrebam in koristim. V vsebinskem smislu bodo strokovnjakovo vodilo vprašanja in dejstva, ki so bila izpostavljena na pripravljalnem sestanku. Prav tako se še vedno uporabljajo določbe, ki

urejajo pravico priče odreči pričanje, in določbe, ki urejajo pravico zavrniti odgovor na posamezno vprašanje. Naloga strokovnjaka pri zaslišanju je, da njihovo vsebino primerno predstavi otroku. Če otrok zaradi svoje starosti oziroma zrelosti ne more razumeti pomena pravice odreči pričanje, lahko sodišče samo presodi, naj se zaslišanje vseeno opravi (3. odst. 236. člena ZKP), če je to v otrokovo največjo korist.

Prav tako je treba dopustiti možnost, da se med zaslišanjem razkrijejo nove okoliščine, ki na pripravljalnem sestanku niso bile znane in zato tudi ni bilo mogoče načrtovati zaslišanja. Zato predlog dopušča možnost, da se otroku postavijo določena vprašanja, ki jih udeleženci predlagajo sodišču, ta pa posreduje strokovnjaku. Vprašanja sme posredovati strokovnjaku le sodnik, ki vodi postopek; ostali smejo sodniku predlagati, katera vprašanja naj se posredujejo strokovnjaku. S tem se – z vidika obrambe - neposredno med zaslišanjem v največji možni meri zagotavlja kontradiktornost zaslišanja in pravica do neposrednega zaslišanja obremenilnih prič.

Pri samem zaslišanju se uporabljajo tudi določbe o pravici odkloniti pričanje ali odgovor na posamezna vprašanja. Naloga strokovnjaka bo, da pri zaslišanju preveri, ali otrok razume pomen pravice odkloniti pričanje in da se o tem izjavi. Če bo strokovnjak ocenil, da otrok ne razume pomena pravice, da ni dolžan pričati, je naloga sodišča, da presodi, ali je zaslišanje v otrokovo največjo korist ali ne (tretji odstavek 236. člena ZKP). Če presodi, da ne, se otroka ne zasliši, razen če tega ne zahteva osumljenec oziroma obdolženec.

Izključena je možnost soočenja z drugimi pričami ali z obdolžencem (tretji odstavek 241. člena in 229. člen ZKP); v takem kontekstu ni mogoče zagotoviti varstva otrokovih koristi na način, ki ga ureja ta zakon. Izključena je tudi uporaba določb o ukrepih za zagotavljanje navzočnosti priče in reda pri zaslišanju (244. člen ZKP).

K 26. členu (snemanje)

Snemanje preiskovalnih dejanj po ZKP je fakultativno; izjema so oškodovanci, mlajši od 15 let, ki so oškodovani z dejanji iz tretjega odstavka 65. člena ZKP. V tem predlogu je zaslišanje obvezno za vse zaslišance. Ker naj bi bilo zaslišanje enkratno dejanje, je zaradi zanesljive dokazne ocene snemanje obvezno. Izključena je tudi možnost, da bi se posnetek predvajal zaslišancu z možnostjo popravka.

Dolžnost seznaniti zaslišanca o snemanju je predpisana že v prvem odstavku 84. člena ZKP. Četudi je to določbo mogoče ustrezno izvajati tudi za potrebe tega zakona, posebna določba izpostavlja ključne prvine seznanitve: seznanitev opravi strokovnjak na otroku primeren način, na začetku (ne pred) zaslišanjem.

Nekoliko drugače je urejeno tudi prepisovanje posnetka. Prepis je – tako kot v ZKP – še vedno fakultativen, vendar pa se sme prepisati posnetek v celoti (in ne le delno). S tem se ohrani celovitost zaslišanja, kar je pomembno zaradi zanesljivosti kasnejše dokazne ocene.

Predlog zakona izključuje pravico zaslišanca, da se mu predvaja posnetek zaradi podajanja pojasnil in pripomb k posnetku. Takšna rešitev je smiselna zaradi povečanega tveganja za sekundarno viktimizacijo oziroma tveganj za duševno celovitost mladoletne priče.

Posnetek bo kasneje postal del sodnega spisa. Hkrati bo posnetek tudi pomemben vir podatkov za izvajanje podpore po tem zakonu.

K 27. členu (zapisnik)

Zapisnik pripravljalnega sestanka, posnetek in prepis posnetka zaslišanja so sestavni del zapisnika o zaslišanju otroka. Zapisnik podpišejo vsi, ki so navzoči pri procesnem dejanju oziroma njegovem delu, razen zaslišanca; besedilo predloga zato izključuje uporabo tistih določb ZKP, ki se nanašajo na zaslišanca.

K 28. členu (ponovno zaslišanje)

Ponovnemu zaslišanju se poskuša ureditev v tem zakonu v največji meri izogniti. Če do ponovnega zaslišanja vendarle pride (na glavni obravnavi po določbah petega in šestega odstavka 331. člena ZKP v zv. z 338. členom ZKP), se mora opraviti po določbah tega zakona. Posebej je poudarjeno, da ponovno zaslišanje ni namenjeno zasliševanju o že obravnavanih okoliščinah; v poštev torej pridejo le nova dejstva, ki so se razkrila med preiskavo ali na glavni obravnavi.

Določba drugega odstavka sledi Evropskim standardom za kakovosti za model Barnahus in 23. členu Direktive št. 2012/29/EU o pravicah žrtve, da naj vnovično zaslišanje, če do njega pride, praviloma opravi isti strokovnjak oziroma oseba.

2. Telesni pregled otroka

K 29. členu (pomoč zavoda)

Vloga zavoda je v tem kontekstu predvsem podporna. Zavod ni zdravstveni zavod in njegovo osebje ni zdravniško osebje. Upoštevajoč določbe ZKP in pomen medinstitucionalnega sodelovanja po tem zakonu se pričakuje intenzivno sodelovanje izvedenca z otrokovim osebnim zdravnikom pri izvedbi telesnega pregleda in pri pridobivanju medicinske dokumentacije ter pojasnil otrokovega zdravnika (252. in 264. člen ZKP).

K 30. členu (izvedenstvo telesnih poškodb)

Zaradi invazivnosti telesnega pregleda naj sodišče pri odrejanju izvedenstva posebej presodi, ali je izvedenstvo s telesnim pregledom res neizogibno potrebno. Če ni, naj se telesni pregled opravi s pomočjo medicinske dokumentacije in podatkov v spisu (v smislu 264. člena ZKP). Medtem ko je v ZKP opravljanje izvedenstva telesnih poškodb s pregledom primarna in pregled medicinske dokumentacija subsidiarna oblika izvedenstva (1. odst. 264. člena ZKP), je v predlogu zakona rešitev obratna: pregled otroka je subsidiarna oblika izvedenstva. Ta naj se izvede le, če izvedenstvo na podlagi medicinske dokumentacije ne omogoča ugotovitve pomembnih dejstev, zaradi katerih je izvedenstvo odrejeno, in se pričakuje, da bo mogoče ta namen doseči z izvedenstvom s pregledom otroka.

K 31. členu (pojasnilna dolžnost)

Telesni pregled oseb, ki nimajo položaja osumljenca ali obdolženca, se sme po določbah 266. člena ZKP izvesti tudi brez privolitve posameznika; predlog zakona to rešitev ohranja. Vendar pa zaradi uresničevanja načel tega zakona terja, da se otroku na primeren način zagotovijo zadostna pojasnila glede narave in načina opravljanja izvedenstva. To lahko vodi do soglasja otroka, v vsakem primeru pa prispeva k zmanjševanju neželenih posledic telesnega pregleda za otrokovo duševno celovitost. Z vidika temeljnih določb ZKP je pojasnilna dolžnost konkretizacija načela skrbnega in obzirnega ravnanja (18.a člen ZKP).

K 32. členu (nasprotovanje otroka)

Soglasje otroka za izvedbo telesnega pregleda se ne zahteva. Primerno podana pojasnila, morda celo soglasje, pa lahko pomembno vplivajo na otrokov odnos do razmeroma invazivnega pregleda in do kazenskega postopka kot celote, s tem pa prispeva k varstvu otrokove duševne celovitosti.

Kljub temu nasprotovanje otroka ni nepomembno. Nasprotovanje otroka je dejavnik, ki prispeva k odločitvi, naj se izvedenstvo vendarle opravi na podlagi medicinske dokumentacije. Le v primerih, ko z medicinsko dokumentacijo na vsak način ni mogoče doseči, da se ugotovijo pomembna dejstva v postopku (in je to mogoče pričakovati od izvedenstva s pregledom), je izvedenstvo s pregledom še vedno možno odrediti.

Če otrok pri telesnem pregledu ne želi sodelovati, se zoper njega ne smejo uporabiti ukrepi procesne prisile, da bi se omogočila izvedba telesnega pregleda. Interesi kazenskega postopka se morajo v takem primeru umakniti varstvu duševne in telesne celovitosti otroka.

3. Krizna podpora in psihosocialna pomoč

K 33. členu (krizna podpora in psihosocialna pomoč)

Skladno z Evropskimi standardi kakovosti za model Barnahus predstavlja psihosocialna pomoč enega od stebrov modela hiše za otroke. Takojšnji začetek obravnave je tisti, ki omogoči celovito obravnavo otroka že od prvega stika s pravosodjem dalje.

Pri tem ločimo med dvema elementoma, prvi nastopi ob zaslišanju ali telesnem pregledu, ki je lahko za otroka izjemno travmatično in predstavlja glavno tveganje za sekundarno viktimizacijo, drugi pa nastopi v daljšem obdobju po tem, ko mora otrok izkušnjo s kaznivim dejanjem in njegovimi posledicami ter tudi izkušnjo s sistemom z nevarnostjo sekundarne viktimizacije predelati in predelovati. To obdobje poleg psihološke obremenitve lahko spremljajo tudi socialne spremembe, ki jih otrok ob pomoči usposobljenega svetovalca lažje predela in sprejme.

Krizna podpora in psihosocialna pomoč sta namenjeni otrokom iz prvega in drugega odstavka 1. člena tega zakona, v obravnavo pa zavod po lastni presoji s ciljem učinkovitejšega in celovitejšega dela vključuje tudi člane otrokove družine. Za člane otrokove družine štejejo člani življenjske skupnosti otroka, ki je v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja (Družinski zakonik), opredeljena kot družina. Tudi dodatni pogoj, da član družine, ki se ga sme vključevati v krizno podporo in psihosocialno pomoč, ne sme biti osumljenec v konkretnem primeru je tako kot siceršnja odločitev za vključevanje po presoji svetovalca, skladen s splošnimi usmeritvami modela Barnahus.

Zavod v prizadevanju za učinkovitejšo pomoč pri izvajanju psihosocialne pomoči sodeluje tudi s centri za socialno delo, izvajalci zdravstvene dejavnosti in drugimi strokovnjaki ter tudi nevladnimi organizacijami, ki so aktivne na tem področju.

K 34. členu (svetovalec otroka)

Ob prejemu odredbe sodišča v zavodu nemudoma stečejo postopki v zvezi s pripravo na obravnavo primera. Direktor zavoda oz. vodja organizacijske enote (v primeru iz tretjega odstavka 6. člena tega zakona) z namenom omogočanja čim boljše priprave svetovalca na obravnavo otroka imenuje konkretnega svetovalca.

Svetovalec spremlja otroka skozi daljše časovno obdobje, od prvega stika dalje, če je to le mogoče, ter z otrokom dela na podlagi znanstveno dokazano učinkovitih pristopov. Samo v izjemnih ali posebej utemeljenih okoliščinah sme zavod otroku svetovalca menjati med obravnavo. Izjemoma kontinuirana obravnavo s strani enega svetovalca ne bo mogoča, na primer v primeru daljše odsotnosti svetovalca zaradi bolezni ali v primeru odsotnosti skladno z zakonom o starševskem varstvu. Za te primere zavod, kolikor je le mogoče, vnaprej pripravi načrt dela in obravnav. V nekaterih primerih je to mogoče izvesti razmeroma učinkovito: v primeru načrtovanega porodniškega dopusta tako denimo zavod že pred nastopom samega dopusta svetovalcu ne dodeljuje novih primerov, za katere je jasno, da jih ne bo mogoče spremljati v celoti. V drugih primerih bo to težje ali celo nemogoče. S podrobnejšimi internimi akti zavod določi postopek morebitne izjemne menjave svetovalca, pri čemer so temeljno vodilo največje koristi otroka.

Svetovalci lahko v hiši za otroke opravljajo tako naloge psihosocialne pomoči kot tudi opravljajo zaslišanja, vendar sta ti dve nalogi v konkretnih primerih nezdružljivi: v posameznem primeru svetovalec otroka ne more biti tisti, ki bi opravljal tudi zaslišanje otroka.

Krizno podporo in psihosocialno pomoč opravljajo za to usposobljeni svetovalci. Za svetovalce, ki so uslužbenci hiše za otroke, ta člen določa posebne pogoje:

- Ustrezna izobrazba: izobraževanje svetovalca mora zajemati vsebine, ki ga posebej kvalificirajo za delo z ranljivimi skupinami.
- Delovne izkušnje: pred opravljanjem nalog svetovanja mora svetovalec imeti vsaj tri leta izkušenj pri delu z otroki. Glede na dodatni pogoj usposabljanja predlagatelj meni, da daljša doba ni primerna.
- Usposabljanje za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči: Usposabljanje načrtuje in izvede zavod tako, da zagotovi čim boljše usposobljenost svetovalca za opravljanje nalog iz tega člena. Ob tem zavod skrbi tudi za dodatno izobraževanje svetovalca po imenovanju na delovno mesto.

Z namenom nudenja čim boljše podpore in pomoči otroku sme svetovalec po dodelitvi primera dostopati do vseh gradiv, ki se nanašajo na otroka in ki so na voljo v zavodu ter se udeleževati pripravljalnega sestanka in spremljati zaslišanje otroka. V zvezi s pridobivanjem potrebnih gradiv se povezuje tudi z morebitnimi drugimi organizacijami (npr. CSD). S pomočjo gradiva svetovalec čim bolje pripravi pogoje za obravnavo otroka ter načrtuje celoten postopek, od prvega stika v okviru krizne pomoči dalje.

K 35. členu (krizna podpora)

Pred izvedbo zaslišanja ali telesnega pregleda svetovalec sprejme otroka in se z njim seznanji (prvi stik). To srečanje je namenjeno spoznavanju med svetovalcem in otrokom ter pomiritvi otroka. Svetovalec otroku na enostaven in razumljiv način pojasni, kako bo potekalo zaslišanje in kaj mu bo sledilo v prihodnje. Pri tem se svetovalec vzdrži slehernih aktivnosti, ki bi lahko pomenile kontaminacijo otroka pred izvedbo zaslišanja.

Svetovalec sme spremljati zaslišanje otroka v sobi, v kateri se nahaja sodnik.

Svetovalec otroku in po lastni presoji njegovim spremljevalcem nudi krizno podporo nemudoma po opravljenem zaslišanju ali telesnem pregledu otroka, pri čemer sledi pravilom stroke ter protokolom, ki jih vzpostavi zavod. V tem trenutku se začne postopek psihosocialne pomoči, saj ni več nevarnosti vplivanja na izpovedbo otroka.

K 36. členu (psihosocialna pomoč)

Psihosocialno pomoč dodeljeni svetovalec izvaja skladno z načrtom obravnave, ki ga pripravi upošteva potrebe otroka in okoliščine primera. Pripraviti ga je treba hitro, da lahko psihosocialna pomoč steče čimprej. Podlaga zanj je tudi stik, ki ga ima z otrokom v okviru krizne podpore. Program obravnave pripravi skladno z najvišjimi etičnimi normami stroke ter ob upoštevanju znanstveno podprtih metod, ki jih določa in sprejema zavod. Po potrebi v psihosocialno pomoč vključuje tudi otrokove družinske člane.

Psihosocialna pomoč po tem členu pomeni:

- nudenje čustvene podpore (izražanje empatije, razumevanja, pozornosti, možnost, da otrok izrazi močna čustva, in drugo);
- nudenje podpore in pomoči pri povezovanju z družino, prijatelji in drugimi;
- informativna podpora (podatki o postopku, podatki o nadaljnjih postopkih, podatki o institucijah, ki so lahko koristne, nasveti);
- povezovanje z drugimi oblikami pomoči (npr. redno zdravstveno službo ali specialističnimi službami, CSD, nevladnimi organizacijami ipd.)
- druge oblike pomoči, ki so skladne s strokovnimi praksami in pravili zavoda.

Stike z otrokom dodeljeni svetovalec opravlja v obliki individualnih razgovorov ali v obliki skupinskih srečanj. Stiki bodo potekali bodisi v prostorih hiše za otroke ali pa zunaj nje po presoji svetovalca. Pri izvajanju stikov svetovalec skrbi za spoštovanje vseh temeljnih načel tega zakona, stremi k čim boljšemu zagotavljanju največje koristi otroka ter dosledno upošteva pravila stroke.

Psihosocialna pomoč po tem zakonu traja šest mesecev od začetka obravnave. Skladno z namenom in dejavnostjo zavoda je takšno obdobje primerno in omogoča intenzivno delo z otrokom v času, ko ga najbolj potrebuje. Strokovne smernice priporočajo do 24 posameznih

obravnav, kar je ob tedenskih stikih tudi približno 6 mesecev. Če svetovalec presodi, da otrok tudi po tem času potrebuje strokovno pomoč, otroka in po potrebi njegove družinske člane usmeri na obstoječe institucije, ki so temu namenjene. Svetovalec sme v prehodnem obdobju, tudi po preteku šest mesecev od začetka obravnave, do vzpostavitve ustrezne pomoči zunaj zavoda z izvajanjem psihosocialne pomoči nadaljevati. Vse opisano velja tudi, če otrok v času obravnave že dopolni 18 let.

V zadnjem odstavku je poudarjen vidik medinstitucionalnega sodelovanja. Dodeljeni svetovalec si v skladu s programom obravnave otroka in, ko je to potrebno, prizadeva, da otroku približa tudi druge možnosti vključevanja v programe pomoči, ki so zanj primerni.

K 37. členu (prostovoljnost sodelovanja)

Sodelovanje v obravnavi v okviru krizne podpore in psihosocialne pomoči je prostovoljno. Otroka v takšno obravnavo ni moč prisiliti, niti tako postopanje ne bi bilo skladno z idejo hiše za otroke in bi kršilo temeljna načela zakona. Naloga svetovalca je, da otroku ponudi pomoč in mu nazorno pokaže, kako je ta pomoč zanj lahko koristna. Podobno prikaže zakonitim zastopnikom v primerih, ko morajo soglasje podati oni.

Prostovoljnost se torej nanaša le na otrokovo odločitev za sodelovanje, medtem ko na strani zavoda obveznosti izhajajo iz tega zakona.

Starost 15 let je določena skladno s siceršnjimi veljavnimi starostnimi mejami, ki jih poznajo različni zakoni o avtonomnem odločanju otrok.

IV. USPOSABLJANJE IN SODELOVANJE

K 38. členu (usposabljanje)

Zavod pripravi program usposabljanja in program preverjanja usposobljenosti predvsem za dve vrsti strokovnjakov:

- tiste, ki opravljajo zaslišanja po tem zakonu;
- tiste, ki nudijo krizno podporo in psihosocialno pomoč (svetovalci).

Namen takšne ureditve je omogočiti opredelitev čim višjih strokovnih kriterijev za izvajanje svoje dejavnosti, ki jih bo opredelil zavod. Gre torej za vsebinske kriterije dela.

Minister za pravosodje bo ob tem predpisal postopek in pogoje za pristop k preverjanju usposobljenosti, s čimer bo pristojno ministrstvo izvajalo dodaten nadzor nad zagotavljanjem kakovosti usposabljanja in preverjanja usposobljenosti strokovnjakov.

Evropski standard je, da se za osebje in po potrebi za zunanje sodelavce, ki centrov Barnahus, v slovenskem primeru zavoda, organizira redna usposabljanja na strokovnih področjih, za katera so specializirani, prav tako pa se udeležujejo skupnih usposabljanj o tematikah, ki združuje več področij.

Mednarodni standardi Barnahus predvidevajo, da je potrebno tudi MDMI usposabljanje, predvsem policistov, učiteljev in drugih oseb, ki pri svojem delu pridejo v stik z otroki oškodovanci (žrtvami) ali pričami kaznivih dejanj. Prav tako je o dejavnosti zavoda in o pristopu, ki ga nudi model Barnahus nujno usmerjeno ozaveščati tudi različne strokovne javnosti in splošno (laično) javnost.

K 39. členu (sodelovanje med udeleženci postopka)

MDMI sodelovanje, načrtovanje in vodenje primerov je ključno za uspešno izvajanje modela Barnahus. Glede na evropske standarde je treba jasno določiti vloge, mandate, usklajevalni mehanizem, proračun, ukrepe za spremljanje in vodenje. MDMI sodelovanje poteka skozi celotno obravnavo primera. Potrebno pa je tudi splošno medinstitucionalno sodelovanje vseh udeležencev postopkov. Ker bo pri obveznem sodelovanju udeležencev postopkov nujno

prihajalo do izmenjave informacij ali celo dokumentov (med zavodom in zunanjimi udeleženci in med udeleženci samimi), je izrecno določeno, da se taka izmenjava informacij dopusti za potrebe izvajanja nalog po tem zakonu ter da je sodelovanje z zavodom za pristojne organe dolžnost. Dolžnost sodelovanja pri procesnih dejanjih sicer ureja ZKP.

Način sodelovanja med zavodom in drugimi udeleženci določi vlada. Gre za področje, ki izrecno povezuje več resorjev in le širši pogled na potrebe in omejitve nudi zadosten pregled in omogoča ustrezno ureditev.

Poleg tega zavod sprejme podrobnejše protokole, ki vsebujejo priporočila za poenoteno in strokovno izvajanje celostne obravnave otrok in standarde sodelovanja med udeleženci. Standardi določajo okvir, znotraj katerega se določijo cilji glede kakovosti pri izvajanju temeljnih nalog, za katere je zavod pristojen. Pri tem je glede na obstoječo zakonodajo jasno, da podzakonski predpisi, pravilniki ali protokoli ne smejo določati novih obdelav osebnih podatkov, saj gre za zakonsko materijo.

V. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

K 40. členu (sprejem podzakonskih predpisov)

Člen določa rok za sprejem podzakonskih predpisov po tem zakonu, in sicer šest mesecev od dneva uveljavitve zakona.

K 41. členu (sprejetje akta o ustanovitvi zavoda)

Člen določa rok za sprejem akta o ustanovitvi zavoda po tem zakonu, in sicer tri mesece od dneva uveljavitve zakona.

K 42. členu (strokovnjaki za zaslišanje otroka v prehodnem obdobju)

Zaradi predvidene potrebe po specifičnih znanjih ter dodatnem usposabljanju strokovnjakov, ki bodo delovali v okviru hiše za otroke, prehodna določba določa, da smejo v prehodnem obdobju zaslišanja izvajati tudi strokovnjaki, ki so jih izvajali doslej v okviru policije. V trenutni ureditvi imajo posamezni kriminalisti znotraj policije s tovrstnimi zaslišanji največ izkušenj, zato bi bilo škoda, da njihovo znanje ne bi bilo uporabljeno. Take osebe so v tem prehodnem obdobju lahko imenovane kot strokovnjaki ne glede na njihovo primarno izobrazbo, vendar ob pogoju, da uspešno opravijo dodatno usposabljanje v skladu z 38. členom tega zakona.

K 43. členu (začetek uporabe)

Predvideno je, da se zakon začne uporabljati z dnem uveljavitve, razen določb III. poglavja, ki se začnejo uporabljati 1. 5. 2022 za zagotavljanje celostne obravnave za otroke iz prvega odstavka 1. člena tega zakona glede kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost, za zagotavljanje celostne obravnave za otroke iz prvega odstavka 1. člena glede ostalih kaznivih dejanj iz drugega odstavka 2. člena in za otroke iz drugega odstavka 1. člena pa 1. 5. 2024. V vmesnem času je namreč treba pripraviti tako pravne akte za začetek delovanja zavoda, kot tudi vse operativne vidike za njegovo delovanje. Namen postopnega pristopa je omogočiti prilagoditev novemu načinu izvedenstva in obravnave otrok, na način, da na začetku ne bo prevelikega priliva zadev in da se usposobi ustrezen strokovni kader. Izkušnje drugih držav namreč kažejo, da se po vzpostavitvi modela Barnahus, število prijav kaznivih dejanj in obravnavanih zadev močno poveča.

K 44. členu (začetek veljavnosti)

Opremljen je običajni *vacatio legis* za začetek veljavnosti zakona, to je petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.